

2022

ISSN 1406-8826

30 AASTAT
ÕPETAMIST

Sotsiaaltöö

SOTSIAALTÖÖ JA SOTSIAALPOLIITIKA ERIALA AJAKIRI

Tagasivaade
sotsiaaltöökoolituse
kujunemisele

Sotsiaaltöö õppimine ja
õpetamine Tallinna Ülikoolis

Meenutused ja
mõtted tulevikust

TALLINNA ÜLIKOOL

Ajakiri Sotsiaaltöö aitab kaasa sotsiaalvaldkonna töötajate professionaalsele arengule ja silmaringi laiendamisele. Tervise Arengu Instituudi ja sotsiaalministeeriumi väljaantavast ajakirjast saab lugeda uurimistulemusi ja teoreetilisi ülevaateid sotsiaaltööst ning sotsiaalpoliitikast; kogemuslikke, nõuandvaid ja informatiivseid artikleid, mis on toeks kõigile, kes puutuvad kokku sotsiaaltööga.

Sotsiaaltöö paberajakiri ilmub neli korda aastas: veebruaris, mais, septembris ja detsembris. Ilmub 1997. aastast. Erinumbri „30 aastat sotsiaaltöö õpetamist Tallinna Ülikoolis” tiraaž on 350 eksemplari.

Loe artikleid veebis!

Artikleid saab lugeda ka Sotsiaaltöö veebilehel. Veebis on pidevalt uuenev sündmuste ja koolituste kalender.

Liitu uudiskirjaga!

Telli tasuta e-uudiskiri, mis sisaldab ajakirja ja valdkonna olulisemaid uudised, värskeid ülevaateid, veebiartikleid ja sündmusi.

Telli ajakiri!

Tellimuse saab vormistada ajakirja veebilehel.

Teeme koostööd!

Kaastöid ja koostööettepanekuid ootame toimetuse meiliaadressile ajakiri@tai.ee.

Uuri lisaks: www.tai.ee/sotsiaaltöö

Toimetuse kolleegium

Asgeir Falch-Eriksen, Mailiis Kaljula, Riina Kiik, Kadi Lauri, Maarja Kraiss-Leosk, Eike Käsi, Valter Parve, Riho Rahuoja, Marju Selg, Hede Sinisaar, Judit Strömpl, Piret Tamme, Karmen Toros, Taimi Tulva.

Toimetus

Vastutav toimetaja Regina Lind

Toimetaja Kairiin Nuudi

Kaastoimetajad Helve Hennoste, Signe Väljataga

Külalistotoimetaja Taimi Tulva

Konsultant Reeli Sirotkina

Trükk Trükiteenused OÜ

Kontakt

Tervise Arengu Instituut, Hiiu 42, 11619 Tallinn

Tel 659 3931, e-post ajakiri@tai.ee

www.facebook.com/ajakiriSotsiaalto

**Tervise
Arengu
Instituut**

SOTSIAALMINISTEERIUM

SISUKORD

Eessõna

Taimi Tulva 2

Akadeemilise sotsiaaltöökoolituse kujunemine Tallinna Ülikoolis: retrospektiivne vaade

Taimi Tulva, Anne Tiko,
Lauri Leppik 3

Anne Tiko: „Õpetades tulevasi sotsiaaltöötajaid õppisin ise väga palju”

Kadri Kuulpak 28

Sotsiaaltöö esimeses lennus õppinud Kristiina Salong ja Indrek Juss: „Meid koolitati olema maailmamuutjad”

Regina Lind 33

Karmen Toros: „Sotsiaaltöö eriala püsib tugevana ja areneb”

Regina Lind, Kairiin Nuudi 38

Sotsiaaltöö õppimisest ja õpetamisest Tallinna Ülikoolis

Marju Medar, Kersti Kriisk,
Reeli Sirotkina, Merike Sisask,
Marika Voogre, Karmen Toros..... 44

Sotsiaaltöö doktoriõppe tulevikuvaade

Merike Sisask..... 50

Sotsiaaltöö magistriõpe annab teadmiste ja oskuste kõrval ka võimekuse teha koostööd

Mariann Märtsin 55

Sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse magistriõppe keskmes on lapse huvid

Ingrid Sindi 56

Bakalaureuseõpe aitab mõista inimest ja ühiskonda

Marju Medar 57

Sotsiaaltöötaja kui etnograaf: kogukonnatööst sotsiaaltöö tudengitega

Liisa Reeder, Tiia Sinijärv, Reeli Sirotkina. 58

Doktoritöö uurimus kui sotsiaaltöö teadmusloome

Reeli Sirotkina..... 63

Empaatia ja uudishimu ning muutustega kaasas käimise soov. Vilistlaste meenutused ja mõtted tulevikust

Eike Käsi, Marje Paljak, Reet Velberg,
Helmen Kütt, Helika Saar, Andrei
Petuhhov, Katrin Tsuiman, Kätlin Mikiver,
Heli Kallasmaa, Jaanika Petti, Olga
Lupanova, Ülly Enn..... 70

EESSÕNA

Kolmkümmend aastat on linnulennul möödunud. Suvi oli toona, 1991. aastal, ärevust täis nii nagu nooredki, kes Tallinna Pedagoogilisse Instituuti sotsiaaltööd õppima pürgisid. Avatud oli uus eriala, mis noori kütkestas oma teadmatuse ja põnevusega. Ühiskonnas aimus rahulolematust, kiiresti kasvas hätta sattunute hulk, tunti vajadust „ühiskonna arstide” järele.

See ajakirjanumber kajastab sotsiaaltöötajate akadeemilise koolituse kujunemist Tallinna Ülikoolis, selle võlusid ning valusid. Oma mõtteid ja meelolusid jagavad nii koolituse omaaegsed eestvedajad kui ka praegused tegijad, aga ka vilistlased ning tudengid. Mosaiik on joonistunud tervikuks ja nii tekib võimalus minevikku taaselistada ning tulevikuvaateid visandada.

Ühiskond on kiiresti arenenud ja muutunud vahelduvalt stabiilsemate perioodidega. Ka sotsiaaltöökoolituse sisu on pidevalt uuendatud, mis aitab suurendada töötajate kompetentsust ja konkurentsivõimet tööturul. Rõhk on klientide toimetuleku toetamisel ja võimestamisel, hoolides ka abistaja enda pingetaluvusest ja vaimsest tervisest. On ju tarvis probleemidega toime tulla, oma jõuvarusid hinnata ja olukorras orienteeruda. Koostöövalmidus, -võime ja -tahe on need kuldvõtmekesed, mis avavad uksi ning südameid. Koostöö ja koosmeeleta pole edasiminekut.

Sel ajal kui õppekavaga alustasime, hakkasid arvutid asendama kirjutusmasinaid. Nüüd on meie kõrval alati ärkvel digimaailm, mille etteaimamatute trikkidega tuleb kohaneda ning digioskusi pidevalt arendada.

Vajatakse eetilisi ja kannatlikke sotsiaaltöötajaid, kes on vastutusvõimelised ning jätkusuutlikud. Kriiside ajal on alati vaja innovaatilisi algatusi ning hingejõudu, aga ka kujundada uusi hoiakuid, leida energiat ja mõningaid väärtusi ümber hinnata. Ikka selleks, et jaksaksime ennast säästes töötada positiivsust hoides.

Sotsiaaltöö eriala Tallinna Ülikoolis on kinnistunud akadeemilise õppeainena, erialana ja rahvusvaheliselt tunnustatud rahvusliku sotsiaaltööteadusena. Heal tasemel on üliõpilasteadus ning eriala teadustegevus, tulevikuvisionid on kindlalt fookuses. Sotsiaaltöökoolituse praeguste tegijate seas on eriala vilistlasi, mis annab tunnistust edukast akadeemilisest põlvkonnavahetusest.

Foto: Tiina Oja

Oleme uhked oma lõpetajate üle, kes püüavad kohaneda üleilmsete muutustega, arvestavad rahvusvahelis-
tuse mõju ja on leidliku otsinguvaimuga. Nõnda on ootuspärane heitlikes oludes valutumalt toime tulla ja kriisi sattunud inimestele õigel ajal abi pakkuda.

Taimi Tulva

*haridustöötaja elutööpreemia laureaat 2021
Tallinna Ülikooli emeritprofessor*

Taimi Tulva, Anne Tiko, Lauri Leppik

Akadeemilise sotsiaaltöö- koolituse kujunemine Tallinna Ülikoolis: retrospektiivne vaade

LÄHTEKS

Artikkel esitab tagasisaate sotsiaaltöö eriala kujunemisele Tallinna Ülikoolis kolmekümne aasta jooksul (1991–2021), toetudes dokumentatsioonile, sotsiaaltöökoolitust käsitlevatele artiklitele ning kolleegide ja vilistlaste meenutustele. Akadeemilise sotsiaaltöökoolituse kujunemist vaadeldakse ajas ja muutustes, mõistmaks seeläbi toimimisloogika suundumusi. Teadvustatakse, et olevikku saab mõista ja tunda õppida vaid minevikku tundes, mineviku üldistamisega seoses visandatakse tuleviku piirjooni. Juppi (2006) hinnangul võimaldab toetumine retrospektiivsele analüüsile käsitleda teemat paindlikult ja mitmekülgelt.

MÄRKSONAD

Akadeemiline sotsiaaltöökoolitus, sotsiaaltöötaja, sotsiaaltöö ajalugu, sotsiaaltöö eriala, bakalaureuse-, magistri- ja doktoriõpe, sotsiaaltööteadus

Sotsiaaltöö eriala teke taasiseseisvunud Eestis oli otseselt seotud ühiskondlike muutustega, mis tõid kaasa sotsiaalsete probleemide laiema tunnistamise ning ühtlasi vajaduse koolitatud sotsiaaltöötajate järele. Akadeemilise eriala arengut Tallinna Ülikoolis on oluliselt mõjutanud ülikoolis toimunud struktuurimuutused ja reformid.

Kolm sotsiaaltöökoolituse perioodi

Akadeemilise sotsiaaltöökoolituse kujunemisloos saab eristada kolme perioodi.

Esimene periood (1991–2007) hõlmab eriala algusaastaid. Esimesel õppeaastal (1991/1992) kureeris eriala toonase E. Vilde nim. Tallinna Pedagoogilise Instituudi (TPedI) pedagoogikateaduskonna koolieelse kasvatus kateeder. Aastal 1992 muudeti instituut ülikooliks ning Tallinna Pedagoogikaülikooli (TPÜ) pedagoogikateaduskonnas moodustati sotsiaaltöö kateeder. Aastal 1993 loodi sotsiaalteaduskond ning selle koosseisus sotsiaaltöö osakond (1993–2007). Alates 2005. aastast kannab ülikool nime Tallinna Ülikool (TLÜ).

Esimesel perioodil juhtisid eriala prof. **Taimi Tulva** (1991–2001) ja dots. **Anne Tiko** (2001–2004); sotsiaaltöö osakonna juhi ülesandeid täitis ka pikaaegne juhi abi, sotsiaaltöö teadusmagister **Anneli Niinemets** (2004–2007).

Teist perioodi (2008–2015) võib iseloomustada kui iseseisva instituudi aega, mil sotsiaaltöö eriala ja õppekavu korraldas TLÜ sotsiaaltöö instituut. Sel perioodil juhtisid eriala prof. **Lauri Leppik** (2008–2012) ja dots. **Marju Medar** (2012–2015).

Kolmandal perioodil (alates 2015) kureerib sotsiaaltöökoolitust TLÜ ühiskonnateaduste instituudi (ÜTI) sotsiaalkaitse suund. Suuna juht on prof. **Karmen Toros**.

Sotsiaaltöökoolituse juured on minevikus

Sotsiaaltöö eriala ja hoolekande ajalugu on Eestis veel suhteliselt vähe käsitletud (vt nt Kennik 1985; Leppik, E. 1995 ja 1997; Leppik, L. 1995; Kiitam 1998; Kõre 2018). Hiljutistest töödest väärib tähelepanu bakalaureusetöö esimestest sotsiaaltöötajatest (Orma 2021).

Olevikku saab mõista ja tundma õppida vaid minevikku tundes.

Ka akadeemilise sotsiaaltöö koolituse kujunemise lugu tuleb alustada kaugemast minevikust. Eesti Vabariigis (1918–1940) peeti oluliseks sotsiaalsfääri tugevdamist, milles märkimisväärne koht oli koolitusel. 1935. aastal alustas Eesti Naisliit (ENL) uuetüübilise kõrgema astme sotsiaalpedagoogilise iseloomuga Kodumajanduse Instituudi rajamist. Kooli põhiklass – kodumajandusala eriklass – alustas tegevust 1.08.1935 eesotsas juhataja kt **Salme**

Massoga (1909–1990) ENL kutsekoolina (1935–1937). 1936/37. õa avati eriklassi baasil sotsiaalhoolekande haru, kuhu võeti õppima gümnaasiumi lõpetanud neide. ENL Kodumajanduse Instituudi (1937–1940) lõpetanud said kolme aasta jooksul kõrgema sotsiaaltöölase hariduse. Aastal 1936 nimetati kooli juhatajaks tuntud naisliikumistegelane **Marie Reisik** (s. Tamman, 1887–1940), kes juhtis ENLi ülalpeetavat eraõppeasutust kuni selle likvideerimiseni 7.08.1940 (Kennik 1985).

Üks paljudest instituudi väärikaist õppejõududest oli juristiharidusega sotsiaalnõunik **Ella Kirsipuu** (1898–1991), kes osales mitme seaduse väljatöötamises. Kirsipuu oli üks eestvedajaid lastekaitse ja hoolekandetöö korraldamisel Eesti Vabariigis (Leppik, E. 1997; Haavik jt 2006).

7. augustil 1940 avati instituudi baasil riiklik õppeasutus Sotsiaal- ja Kodundusinstituut, mille juhatajaks määrati **Dagmar Jürgenson** (1899–1983). Hakati koolitama sotsiaalassistente, lastekaitsetöötajaid ja dietolooge. Jätkus ka lasteaiakasvatavate ettevalmistamine. Koos nõukogude võimu kehtestamisega hüljati sotsiaalhoolduse põhimõtted ning nõukogude partokraatia lagundas instituudi 1.09.1950. Plaanis oli sotsiaalprobleemid juba eos hävitada, mistõttu ei peetud vajalikuks sotsiaaltöötajaid enam koolitada.

Instituudi lõpetanud sotsiaalassistentid täitsid pikka aega seda lünka, mis tekkis koolituses aastail 1951–1990. Nõukogudeaegses hoolekandes tehti tööd väikese palga eest, tulemuslikumalt siiski emade- ja lastekaitstes (Tulva 1995). Sotsiaaltöötaja kui „ühiskonna arsti” tööd tegid sovjetiajal ka lähedaste erialade esindajad: arstid, õpetajad, juristid, psühholoogid. Inimeste heaolu tagamise eest seisis suuremad organisatsioonid, sh tehased,

Sotsiaaltöökoolituse eestvedajad kolme riigikorra ajal: Marie Reisik, Dagmar Jürgenson, Taimi Tulva.

Fotod: Rahvusarhiiv, Eesti Pedagoogika Arhiivimuuseum, erakogu

kolhoosid ja sovhoosid, kelle ülesanne oli toetada oma töötajaid igapäevaeluga hakkama saamisel.

Sotsiaaltöö kui professiooni taasteket mõjutas kasvanud vajadus sotsiaalhoolekande järele seoses elanikkonna sotsiaalmajandusliku olukorra järsu halvenemisega aastatel enne iseseisvuse taastamist. Sotsiaalametite loomisega alustati 1991. aasta sügisel. Vastava koolitusega töötajaid vajati sotsiaal- ja tervishoiuosakondades, haiglates, hooldekodudes, koolides, kinnipidamiskohtades ning mitmel pool mujal.

Sotsiaaltöö koolituse algus taasiseseisvunud Eestis

Akadeemilise sotsiaaltöökoolituse jätkamine pärast 41-aastast vaheaega sai võimalikuks 1991. aastal, mil sellega alustas E. Vilde nim. Tallinna Pedagoogilise Instituudi (TPeDI) rektoraadi ettepanekul prof. Taimi Tulva. Sotsiaal- ja Kodundusinstituudi vilistlane (1946) ning sotsiaaltöökoolituse taasavamise toetaja **Asta Kiitam** (1923–2016) on kirjutanud: „On tunnustust vääriv, et Eesti

Vabariigi taasiseseisvumise aastal taastati ka sotsiaaltööalane kõrgharidus Tallinna Pedagoogikaülikoolis. Mõistagi nõudis see tegijailt pinget, vaeva ja missioonitunnet. Ja selles asjas on hea märkida oivalist järjepidevust: Marie Reisik, Dagmar Jürgenson, Taimi Tulva.” (Kiitam 1998, 16).

Sotsiaaltöötajate erialast koolitamist kutsekeskhariduse õppekava alusel alustati juba 1990. aastal Tallinna Pedagoogikakoolis, hilisemas Tallinna Pedagoogilises Seminaris. 1991. aastal sai eriala nimeks sotsiaalpedagoogika (õppeajaga 3 a). Alates 1995. aastast tekkis seminaris võimalus omandada samal erialal rakenduskõrgharidus, aastatel 1998–2015 kandis eriala taas sotsiaaltöö nime.

Sotsiaaltöötajate koolitust arendati hoogsalt ka mujal: järgnevatel aastatel alustati sellega Tartu Ülikoolis (1992), Rakvere Pedagoogikakoolis / Lääne-Viru Rakenduskõrgkoolis (1992, praegune Tallinna Tehnikakõrgkooli teenusmajanduse instituut) ja Tartu Ülikooli Pärnu Kolledžis (1998).

Sotsiaaltöötajate ettevalmistamine koos teadusuuringutega lõi eeldused teaduspõhise sotsiaaltööpraktika kujunemiseks.

1991–2007: õppekava avamine ja algusaastad

Kõrgharidusega sotsiaaltöötajate koolitamise kasvuraskused

Ühiskond vajab sotsiaaltöötajat, kes aitaks probleemide küüsi sattunud inimestel leida uusi teid ja võimalusi ning pakkuda tuge probleemidest välja rabelemiseks. Ettevalmistused akadeemilise sotsiaaltöötajate koolitusega alustamiseks tehti 1990/91 TPedI rektori, prof. **Rein Virkuse** (1930–1998), pedagoogikateaduskonna dekaani prof. **Eha Hiie** (1937–2017) ja koolieelse kasvatuskateedri juhataja prof. Taimi Tulva initsiatiivil ning sotsiaalminister **Siiri Oviiri** toetusel. Sotsiaaltöö eriala käivitamist meenutas Siiri Oviir järgmiselt: „Tolleaegse haridusministri Rein Loigiga leidsime ruttu ühise keele ja mee, ametnike hulgas leidis kõhklejaid. Sain teada, et minuga ühel lainel on tegutsemisvalmis prof. Taimi Tulva ja selle teadmisega sain rektor Rein Virkuse juurde minna, kellel polnud kõhklusit tulevase kateedrijuhi osas. Kaitsesime rahandusministeeriumis ja valitsuses teemat ning minu rahulolu oli piiritu.” (Tulva 2010, 34).

Ettevalmistused eriala avamiseks kestsid terve aasta: eriala õpetama asunud pedagoogikateaduskonna õppejõud tutvusid sotsiaaltöökoolitusega Soomes, Rootsis, Taanis ja Saksamaal ning kasutati ka sotsiaalassistentide koolitamise kogemusi mõõdunust. Tõhus tugi tuli kolleeg **Tiiu Petersonilt** (1941–2014), kes sukeldus innukalt uue õppekava loomisesse ja otsis võimalusi praktikate korraldamiseks.

Tookordne dekaan Eha Hiie meenutas eriala loomise algust: „Pedagoogikateaduskonna rüpes tuli hakata tegema ettevalmistusi uue eriala avamiseks, õppejõudude kaadri kujundamiseks, uuele erialale vastava teadustöö korraldamiseks, välissuhete arendamiseks, õppekavade loomiseks.” (Tulva 2010, 35).

Õppekava koostati kolleegide, praktikute ja väliskolleegidest konsultantide toel. Domineeris eestikesksus ja arusaam, et iga rahva kultuur on erinev ning sotsiaaltöö juured on sotsiaal- ja kultuuriantropoloogias. Usuti, et tulevastel sotsiaaltöötajatel on vaja tundma õppida sotsiaalsete suhete olemust ja osata analüüsida ühiskonna toimimist, norme ning väärtusi; mõistagi sotsiaaltöö, aga ka sotsiaalpedagoogika teooriaid ja meetodeid ning nende rakendusvõimalusi.

Sotsiaaltöötajate ettevalmistamine ülikoolides ja kõrgkoolides koos teadusuuringutega lõi eeldused teaduspõhise sotsiaaltööpraktika kujunemiseks.

Bakalaureuse tasemel õppekava avati sügisel 1991 TPedI-i pedagoogikateaduskonnas sotsiaalpedagoogika nime all. Erialale võeti vastu 22 noort, neist viis noormeest. Õppima asusid nad juba taasiseseisvunud Eestis. Rühma hakkas kureerima Lauri Leppik. Õppeaeg nagu teistelgi erialadel neli aastat. Konkurss erialale oli juba esimesel vastuvõtuaastal TPedI-i suurim, kuus noort kandideeris ühele kohale¹. See näitas ilmekalt noorte huvi ühiskonnas toimuva vastu, mis motiveeris õppima sotsiaalteadusi, sealhulgas sotsiaaltööd.

Lauri Leppik meenutab: „Esimesest vastuvõtust sotsiaaltöö erialale on jäänud üpris

¹ Huvi sotsiaaltöö õppimise vastu TPÜs aasta-aastalt kasvas, nt 1999. a oli 32 soovijat ühele kohale.

eredad mälestused värvikatest, terava mõtlemise ja ambitsiooniga noortest inimestest. Kuna konkurss õppekohtadele oli suur ja väga hea keskkooli lõputunnistusega kandidaate palju, ei oleks noormeestel sisuliselt tekkinud võimalust. Tuleb tunnistada, et vastuvõtukomisjon kasutas toona kuigivõrd positiivset diskrimineerimist, tuginedes seisukohale, et tärkav eriala vajab naisjõu kõrval ka mehi. Kahjuks esimese rühma noormeestest keegi nominaalajaga lõpetamiseni ei jõudnud, ent Indrek Juss kaitses paarkümmend aastat hiljem magistrikraadi ning tegutseb nüüd SOS Lasteküla programmijuhina.”

Põhilise õppima asumise motiivina töid sisseastujad välja soovi aidata hättasattunud inimesi ning tahte omandada selleks teadmisi ja oskusi. Mõned töid siiski välja ka vajadust käivitada ühiskondlikke muutusi ja nägid kaugemaid perspektiive. Näiteks avaldas **Signe Riisalo** juba sisseastumiskatsetel (1992) soovi saada ministriks, mis tal pea 30 aastat hiljem sotsiaalkaitseministri ametisse asudes õnnestuski.

Õppekava kavandati laiapõhjalisena. Sellesse kuulusid sotsiaalpedagoogika; sotsiaaltöö teooria ja metoodika; kasvatus-teaduse alused; psühholoogia; sotsioloogia; filosoofia; laste, puuetega inimeste ja eakate hoolekanne; arvutiõpe; hoolekande praktikad; võõrkeel; sotsiaaltöö ja meedia; sotsiaalpsühhiaatria; sotsiaaltöö õiguslikud alused; keskkond ja tervis; demograafia alused; Eesti aja- ja kultuurilugu; eetika. Erikursuste kaudu süvendati põhiainete õpet, mida vahendasid L. Kusma, S. Karro, V. Ranniku, J. Uibu jt.

Õpetasid valdavalt pedagoogikateaduskonna, aga ka teiste teaduskondade ning teiste ülikoolide õppejõud: A. Tiko, L. Leppik, T. Tulva, K. Kutsar, S. Oviir, K. Koger, S. Väljataga, P. Pints, K. Katus, M. Kreegipuu,

A. Aarelaid, A. Albert, I. Lilleorg jt. Lisandusid lepingulised, eriala praktikat tundvad spetsialistid V. Neare, M. Koel, E. Tomberg, A. Liiv jt. Uurimistöö metoodikat ja eetikat vahendas J. Veimer.

Sotsiaaltöö teooriat ja metoodikat lugesid alguses Soome õppejõud ja paaril esimesel aastal oli tudengitel võimalus soome keelt õppida. Erikursuse raames õpetati ka erialast inglise keelt, kuivõrd toona polnud sisseastujatel veel nii head võõrkeeleskust nagu nüüd.

Taimi Tulvale meenub: „Alustamine oli keeruline ja vaevarahke, vajasin koostöötahtega mõttekaaslasid ja uute ideede genereerijaid. Tööle tuli aastase erialase töökogemusega noor õppejõud Lauri Leppik, kes oli hiljuti saanud pedagoogilises instituudis matemaatika õpetaja hariduse. Ta pühendus tarmukalt õppetööle ning tõlkis soomlastest õppejõude, nagu hiljem tegid ka seda Anne Tiko ja Krista Suislepp. Uued teemad pakkusid noorele kolleegile rohkelt avastamisrõõmu. Laurist kujunes teadusmagister ja doktor, Eesti sotsiaalpoliitika arendaja ning tunnustatud õppejõud.”

Nähtav tugi kogu õppeprotsessi kaasajastamisele tuligi Soomest ja selle kaudu oli võimalik paotada üks Euroopasse ning kaugemalegi. Kohe esimesel aastal tuli sotsiaaltööd õpetama Tampere Ülikooli õppejõud prof. **Mikko Mäntysaari** ning sotsiaalpoliitikat samast ülikoolist prof. **Jorma Sipilä**, kellest peagi sai Tampere Ülikooli rektor. Üheks õppeaastaks (1993/94) tuli külalisprofessorina sotsiaalpoliitikat õpetama prof. **Matti Mikkola** Helsingi Ülikoolist, kes aitas kaasa ka sotsiaalhoolekande seaduse loomisele ning sotsiaalvaldkonna arendamisele.

Eesti esimesed sotsiaaltöö õpikud: sari „Sotsiaaltöö küsimusi”, Malcolm Payne'i „Tänapäeva sotsiaaltöö teooria” ja Robert Kreemi „Sotsiaaltöö teooria ja praktika”.

Fotod: reprod

Eriala õpetamiseks puudus õppekirjandus ja seda tuli kohe looma hakata.

Sotsiaalministeeriumi arenduskeskus (juht M. Priske) toetas aastatel 1992–1994 sotsiaaltööalaste vihikute väljaandmist. „Sotsiaaltöö küsimusi” avaldati viies väljaandes, mis refereerisid Soome ekspertide artikleid sotsiaaltöö tuumküsimustest: I, III ja V osa koostas T. Tulva, II osa sotsiaaltöö teooriatest M. Mäntysaari (1993) ja IV osa sotsiaalpoliitika alustest J. Sipilä (1994).

Avajahemikul 1992–2010 olid eriala õppejõud kirjutanud või koostanud 36 väljaannet (juhendid, monograafiad, konverentside materjalid, teadusartiklite kogumikud jne) üliõpilaste õppe- ja teadustöö tarvis.

Tolleaegne õppejõud **Signe Väljataga** meenutab, et sotsiaaltöö õpetamise algusaastad olid huvitavad ja täis entusiasmi: „Taimi ettepanekul viidi sisse kaasaegse eesti keele

lühikursus, sest kantseliit vohas nii ajakirjanduses kui ka üliõpilaste kõnepruugis. Hakkas tegutsema ka terminoloogiakomisjon, mis püüdis ennetada juhuslike terminite kinnistumist ja õigeaegselt välja pakkuda sisuliselt ja keeleliselt täpsemaid vorme.”

Probleemiks kujunes tehniliste vahendite muretsemine; puudust tunti isegi paberist, mida siis saatis abi korras üks kogodus Saksamaalt. Nappis kirjutusmasinaid.

Töötajad muretsesid endale kohvermasina, arvutid tulid alles 1990. aastate lõpus. Soomlased polnud ilma grafoprojektorita valmis töötama. Tehnilisi vahendeid annetasid välismaised kõrgkoolid Soomest ja Rootsist, aga ka sealsed asutused ja üksikisikud. Nii näiteks hangiti tollase Forssa Ametikõrgkooli rektori **Liisa Tiilikkala** toel vajalikke seadmeid, erialast kirjandust ning toetati õppejõududele täienduskoolituste korraldamist Soomes². Tiilikkala õppis isegi selgeks eesti keele, et vastastikune suhtlus toimiks sujuvalt.

² Tänu koostööle Tiilikkala arenes hiljem teaduskontakt Tampere Ülikooli ametikasvatuse uurimis- ja koolituskeskusega Hämeenlinnas (prof. P. Ruohotie), mille kaudu kolleeg Tiia Tamm liitus keskuse uurimisteemaga.

Alates 1992/93. õa sai õppekava nimetuseks sotsiaaltöö ning pedagoogikateaduskonnas asutati sotsiaaltöö kateeder. Sidemed välis-ülikoolidega tihenesid ja süvenes noorte huvi sotsiaaltöötajaks õppimise vastu. Sügisest 1992 oli kateedri koosseisus eriala õpetamas viis õppejõudu: T. Tulva, K. Koger, A. Tiko, S. Oviir ja K. Suislepp. Lauri Leppik siirdus erialasele täiendusele Ameerika Ühendriikidesse. Välisõppejõud ja praktikud õpetasid eriala tunnitasu alusel. Õppejõudude kaadri kujundamine oli vaevarahke ja pingeline, mitmed alustanud ei suutnudki koormusele vastu pidada ja lahkusid.

Taimi Tulva: „Anne Tiko on ainuke õppejõud, kes on sotsiaaltöö eriala juures olnud 30 aastat, algusest kuni 2021. aastani. Tiko on olnud kauaaegne bakalaureuse õppekavade juht, tarmukas lõputööde juhendaja ning täienduskoolituste korraldaja. Anne Tiko arendas välja eetika ja inimkäsituse suuna bakalaureuseõppes.”

Aastal 1993 loodi ülikoolis sotsiaalteaduskond (dekaan prof. **Mati Heidmets**), kuhu kuulus ka sotsiaaltöö kateeder. Taimi Tulva, kes seni juhtis eriala koolieelse pedagoogika professorina, valiti sotsiaaltöö professoriks. Kateedris tekkis sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppetool, avati lastekaitse lektoraat ning loodi sotsiaaltöö täienduskoolitus ja teaduskeskus. 1993/1994. õa alustati magistriõppega. Esimeseks teadusmagistriks sai 1993. aastal eksternina kaitsnud dr **Anti Liiv**.

Esimeste lendude tudengid olid kõrgete ootustega, kuid kõiki taotlusi ei olnud finantsiliselt nõrgal järjel oleval ülikoolil

võimalik realiseerida. Näiteks sooviti kohtumisi peaminister Mart Laariga, sotsiaalminister Marju Lauristiniga, kuulata lektoreid lisaks Soomele ka teistest Põhjamaadest ning Kesk-Euroopast, saada praktikat mujalgi kui Soomes. Oli toetav, et tookordne õppeprorektor dots. **Madis Lepik** kohtus korduvalt tudengitega, selgitas ülikooli võimalusi ja aitas lahendada olmeprobleeme. Eesti hoolekanne oli alles kujunemas ning külastused tolleaegsetesse hoolekandeaustustesse kujunesid tudengitele sageli šokeerivaks. Siiski õnnestus esimese lennu tudengitele tänu Soome Sotsiaaltöötajate Liidu toele (tookordne tegevjuht **Marjatta Pakarinen**) korraldada kuuajaline praktika Soomes.

Esimesed aastad olidki erakordselt valulised. Esimese lennu õpiaastad langesid perioodile 1991–1995, mil ühiskonnas toimusid sügavad muutused. Eesti akadeemiline sotsiaaltöökoolitus ehitati üles praktiliselt nullist, peamiselt oma ülikooli õppejõudude ning teiste riikide kogemuste toel. Lääne kogemusi ja töömeetodeid ei kopeeritud, vaid kohandati Eesti oludele. Õppejõud kohanesid uute tingimustega, asusid koos tudengitega õppima ning ennast täiendama. Selleks leiti võimalusi nii Põhjamaades kui ka Kesk-Euroopas.

Aastal 1995 lõpetas sotsiaaltöö esimene lend. Valmis 15 ajakohast ja sisukat lõputööd. Nii näiteks uuris Irena Ränkel Raplamaa sotsiaaltööd, Kristiina Kaubisch lapsendamist, Katrin Rändvee turvakodude tööd, Annika Veigel teismeliste tüdrukute seksuaalkäitumist, Katrin-Maia Belova naiste kuritegevust. Esimese lennu lõpetajad meenutavad ülikooliaastaid positiivses võtmes. Kolm aastat pärast lõpetamist (1998) kirjutas **Urve Siipsen** kateedri päeva- raamatusse järgmist: „Ma olen õnnelik, et

lõpetasin sotsiaaltöö eriala esimese lennu. Need õpinguaastad karastasid mind ning viljad küpsevad kogu elu. Olen saanud inimeseks ning suur osa on selles sotsiaaltöö osakonnal.” (Tulva 2010, 46). Eriala esimese lennu lõpetajatest kolm (Piret Tenno, Kristiina Salong, Anu Jänes) kaitsesid hiljem sotsiaaltöös magistrikraadi. Kaks lõpetanud töötavad USA-s, kaks Soomes, üks Rootsis.

Sotsiaaltöökoolituse mõjutusi Eestist, Soomest ja kaugemalt

Õppereisid Soome avardasid arusaamu sotsiaaltöö ja hoolekande nüüdisaegsest olemusest. „Õppejõudude koolitamiseks pakkusid abi Soome kolleegid. Taimi Tulva moodustas õppejõududest rühma, kellega koos viibisime kahel suvel (1992, 1993) Soome sotsiaaltöökoolituse eestseisja Marjatta Eskola talus Talviaises, kus Soome sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika professorid Anneli Pohjola, Synnöve Karvinen, Mirja Satka ja Riitta Granfelt oma kogemusi jagasid ja sotsiaaltöö tuumküsimusi avasid. Marjatta on olnud keskne persoon Soome sotsiaaltöötajate koolitamise algatamisel 80-ndatel. Järgmisel suvel koolitati meid Helsingi Ülikooli täiendkoolituskeskuses,” meenutab Anne Tiko.

Õppejõud said täienduskoolitusi nii kodu- kui ka välismaal, korraldati seminare ja konverentse. Rahvusvahelisel seminaril Arbaveres (1993) toodi välja eri õppeasutuste vaateid sotsiaaltöökoolitusele, arutleti praktika osatähtsuse üle koolituses. Teatud erisused tulid esile Tallinna ja Tartu koolkonna vahel. Tallinnas orienteeruti laiapõhjalisele klienditööle n-ö rohujuuretasandil ja otsiti paindlikke klientide abistamise viise, toetudes kasvatusteadustele. Seevastu Tartu Ülikooli esimesed sotsiaaltöö õpetajad olid

hariduselt psühholoogid ja sotsioloogid (Strömpl jt 2017), mis mõjutas ka nende vaateid sotsiaaltöö koolitusele. Näiteks **Henn Mikkin** avaldas tookord arvamust, et sotsiaaltöö bakalaureuse- ja magistriõppele võiks järgneda 2,5-aastane teraapiakoolitus (1993, ref Pohjola jt 1995).

Taimi Tulva mõtiskleb: „Sotsiaaltöökoolituses on kaks igivana probleemi. Esimene seisneb teooria ja praktika suhetes. Teine on küsimus sotsiaaltöö kui integreeritud eriala eripärast, et see säilitaks teiste teadusalade teadmiste kasutamisel oma fookuse. Seega seisneb küsimus ametiidentiteedis, milles peegeldub sotsiaalmajanduslik, ühiskondlik-poliitiline ning ajaloolis-kultuuriline tegelikkus.”

Koostöös Henn Mikkiniga arutati esimestel aastatel regulaarselt õppekavasid, käidi konverentsidel ja täienduskoolitustel. Magistritööde kaitsmiskomisjonide töös osales Mikkini kõrval ka **Dagmar Kutsar**, kes luges tudengitele nõustamise psühholoogiat.

Eriala kujundamisel tuli märkimisväärne teoreetiline abi väliseestlastest sotsiaaltöö asjatundjatelt nii Rootsist (Valda Loorents, Wiia Puhm) kui ka Kanadast (Peeter Kiviloo, Robert Kreem). Lääne sotsiaalteadlased koostasid **Robert Kreemi** eestvõttel eestikeelse sotsiaaltöö käsiraamatu (Kreem 1995), millest sügenes kõigile eriala õppuritele oluline abi.

Lapi Ülikooli õppejõu prof. **Kyösti Urponeniga** kohtus Taimi Tulva Soomes, Seinajoe konverentsil 1993. aastal. Räägiti palju Eesti sotsiaaltöö eriala arengust. Urponen ütles veenvalt, et teil ei tule midagi välja, kui keegi teist ei saa sotsiaaltöö

doktoriks, omamaks seeläbi väljavaadet eriala edendamiseks. Tekkis doktorantuuri võimalus Lapi Ülikoolis ja kuna Tulva juba oli kasvatusteaduste kandidaat, siis sai ta sotsiaaltöö doktorantuuri läbida lühema ajaga.

„Dokoritöö sai kaitstud 1995. a Lapi Ülikoolis, Soome kolleegide juhendamisel Eesti empiirika baasil. Vajalikku abi nendel keerulistel aegadel pakkus Lapi Ülikool. Kolm aastat (1993–1995) tuli sõita oma põhitöö kõrvalt, eriala juhtides, Tallinna ja Rovaniemi vahet, kasina toega koduülikoolist, kuna võimalusi nappis. Selleks kõigeeks kulus tohutult energiat,” meenutab Taimi Tulva.

Alates 1993. aastast on eriala arengut mõjutanud prof. **Malcolm Payne**, kes kuulus Urponeni teadusvõrgustikku. Payne on esinenud tudengitele ning nõustanud eriala kujunemist. „Sotsiaaltööd peaks arendama lokaalselt, tulenevalt kohalikest

traditsioonidest ja uskumustest. Eesti annab Ida-Euroopa maade sotsiaaltöö kontseptsiooni olulise panuse,” lausus Malcolm Payne 1998. a üliõpilaskonverentsil (Tulva 2010, 78).

Sotsiaalministeeriumi koolituskeskus aitas kaasa Payne'i poolt koostatud sotsiaaltöö teooria aluseid käsitleva põhiõpiku tõlkeväljaande ilmumisele (Payne 1995). See õpik on olnud aluseks eriala õpetamisel enam kui paar aastakümnet. Kuivõrd nüüdseks on sotsiaaltöö Eestis kinnistunud akadeemilise teadusalana, siis oleks lähimatel aastatel ootuspärane eestikeelse originaalõpiku koostamine.

Esimestel õpetamise aastatel kuulus õppejõudude hulka hilisem sotsiaaltöö teadusmagister **Kersti Põldemaa**, kes leidis õppejõududele mitmeid võimalusi täienduskoolitusteks välismaal. Sotsiaalministeeriumi peaspetsialist **Eha Leppik**, kes juhtis ministeeriumis

Prof. Urponen on olnud omaette nähtus Eesti sotsiaaltöökoolituse ajaloos. Ta tuli õpetama külalislektorina poole koormusega ja Soomega võrreldes madalama töötasu eest. Seda saab pidada lihtsalt altruistlikuks missioonitööks. Urponen jäi 11 aastaks (1994–2005) õpetama sotsiaaltööd, sotsiaalpoliitikat ja uurimistöö metoodikat. Tänapäevaks tema panustamise eest õpetamisse ning õppekavade arengusse ja teadustöösse nimetati Kyösti Urponen 1997. aastal Tallinna Ülikooli audoktoriks.

Prof. Kyösti Urponen õpetamas Tallinna Pedagoogikaülikooli tudengeid.

Foto: erakogu

eakatega tehtavat tööd, toetas kõigiti koostist ühenduses sotsiaaltöö arendamisega ja vahendas tudengitele hoolekande ajalugu käsitlevaid teemasid ning aitas kaasa konverentside ja praktika korraldamisel.

Esimene üle-eestiline sotsiaaltöötajate uuring ja pädevuskoolitus

Eesti ühiskonna murranguperioodi sotsiaaltööd ja sotsiaaltöötaja töö sisu ning kuvandit analüüsiti T. Tulva eestvedamisel 1992–1994, mil tehti üle-eestiline kõikne uuring, selgitamaks sotsiaaltöö kujunemist ja sotsiaaltöötaja probleeme kohtadel. Küsitleti kõiki Eesti sotsiaaltöö tegijaid, keda 1994 I kvartalis oli 300, neist vastas 255. Avatud küsimused moodustasid küsimustest poole ja nende kaudu saadi põhjalikumat infot respondentide arusaamadest. Uuriti sotsiaaltöö tegijate ametinimetusi, haridustausta, töö sisu, hinnanguid koolitusele ja selle vajadusele jm (vt ka Ränkel 1995). Uuringu põhjal valmis doktoritöö ning mitmeid väljaandeid (Tulva 1995b, Tulva 1995c, Tulva 1996a).

Aastatel 1992–1994 korraldati üle-eestiline kõikne uuring, milles analüüsiti Eesti ühiskonna murranguperioodi sotsiaaltööd ja sotsiaaltöötaja töö sisu ning kuvandit.

Vajadus koolitatud sotsiaaltöötajate järele kasvas ja koolitust tuli korraldada laiahaardeliselt: „Ilma kutselise sotsiaaltöötajata pole kliendi kaitset ... Sotsiaaltöötajad on seega teatud mõttes ühiskonna südametunnistus.” (Mäntsaari 1993, 29).

Esimestel aastatel said praktikud lähtuda oma töös valitsuse määrustest ja juhenditest, sotsiaalhoolekande seadus jõustus alles 1995. aasta aprillis. Selle kohaselt võisid erialal töötada üksnes erialase kõrgharidusega töötajad.³

Sotsiaaltöötajatena asus iseseisvuse taastamise järel tööle põllumajanduses aset leidnud reformide tõttu tööta jäänud inimesi, aga ka teiste erialade esindajaid, kes vajasisid ümberõpet. Sotsiaaltööd tegid endised agronoomid, zootehnikud, metsanduse spetsialistid, raamatupidajad, sekretärid, kokad, aga ka lastekaitseinspektoriid, õpetajad, endised komsomoli- ja parteitöötajad. Uurimusest selgus, et kasutusel oli ligi 50 eri ametinimetust. (Tulva 1996).

TPÜ-s loodi võimalus praktikutest sotsiaaltöötajate ümberõppeks, mis toimus pädevuskoolituse nime all. Koolitus (80 AP) kestis kaks aastat tsükliõppena ning riigieelarveliselt. Aastatel 1992–1994 võeti vastu mistahes teise kõrgharidusega sotsiaaltöö tegijaid. Sotsiaaltöötaja kutsepädevuse ning teise kõrghariduse sotsiaaltöö erialal omandas 75 töötajat. Valmisid lõputööde kogumikud (1994a, 1995a).

Eve Laos, tollane Lihula linna sotsiaalnõunik ja esimese lennu lõpetaja mäletas õppimise ja töö algusaastaid selliselt: „Eialgu olime ju kõik iseõppijad, koostasime nimekirju, võtsime arvele kõik pensionärid, invaliidid ja paljulapselised pered. Paljusid asju, mida kuulsime, ei saa otseselt üle kanda, vaja on arvestada kohalikke olusid. Palju oli välislektoreid Soomest, kuulasime tõlgi vahendusel, pärast purssisime juba ise ka ... Olime nädal aega Soomes, nägime lastekodusid, varjupaiku, hooldekodusid ja päevakeskusi ... mingisuguse suuna ja laengu me alati saime. Oma praegust tööd ei vahetaks millegi muu vastu.” (Tulva 1996b, 88–93).

³ Praeguseks on praktikas seaduse tõlgendamisel sellest õilsast taotlusest taganatud, mistõttu on tekkinud vajadus nõude sõnastust seaduses täpsustada.

Õpinguaastaid meenutas ka dr **Ilmar Merisalu**, toona Kadrina valla sotsiaalabi ameti juhataja: „Olen ametilt arst. Kuna hakkasin sotsiaaltööd tegema, tuli ka õppima hakata. Olen suur alternatiivmeditsiini pool-daja ja tahan selle sotsiaaltööga ühendada.” (Veldi 1994, 8)

Hoo sai sisse täienduskoolitus Viljandimaal tänu praeguse Riigikogu liikme ja tookordse eriala spetsialisti **Helmen Küti** initsiatiivile. Täienduskoolitusi korraldati ka teistes maakondades, sealhulgas raamatukogutöötajatele ja õpetajatele, aga ka sotsiaalpedagoogidele.

Sotsiaaltöö õpetamise algusaastatel oli väga suure tähendusega lastekaitsetöötajate täienduskoolitus, mida viidi ellu koos Soome õppejõududega sotsiaalministeeriumi tellimisel ja mille läbis kokku 40 lastekaitsetöötajat (1994–1995). Lastekaitsetajatel puudusid

erialateadmised ja nappis oskusi, samas probleemid laste ja peredega ülemineku-perioodil kasvasid ja teisesid, muuhulgas vajasisid hoolt ja tähelepanu tänavalapsed.

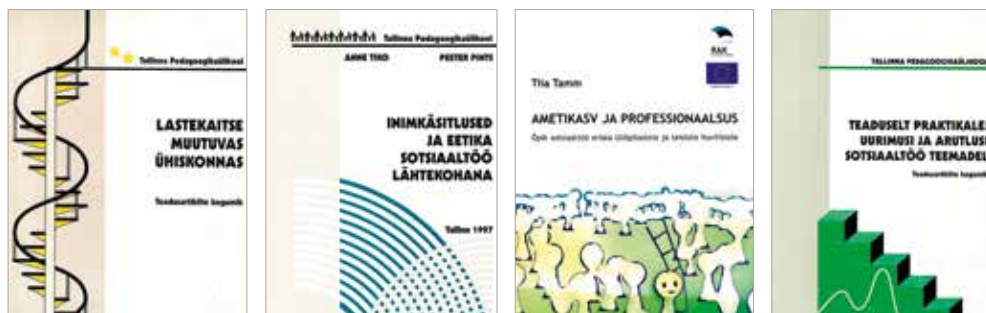
Eri õppesuunad ja nende eestvedajad 1990. aastatel

Tasemeõppe õppekavasid pidevalt arendati ning 1990. aastate teiseks pooleks olid need võrreldes algusaastatega juba tublisti täi-
nenud. Eksperdid, eriti Soome kolleegid, pidasid õppekavu õnnestunuks, viidates küll täiustamise vajadusele, kuid hinnati seda, et õppekavad pole mujalt kopeeritud ja et on loodud võimalusi valikaineteks. „Selleaegsetes õppekavades oli maksimaalselt kõike vajalikku just selles ajas. Kindlasti ei saanudki alguses kõikvõimalikku teadmist pakkuda, ühis-
konna areng oli nii kiire. Pidev õppekavade

TPÜ sotsiaaltöö pädevuskoolituse I lend (1994). Esimene rida vasakult: Maire Kasser, Reet Rääk, Aino Raadik, prof Taimi Tulva, Margit Pajo, Eha Leppik, Malle Ojamaa. Teine rida vasakult: Ilmar Merisalu, Juhan Sikk, Ellen Rüütel, Lilja Heapost, Maie Suviste, Eve Laos, Hede Martsenkov, Eda Lepik, Lea Möll, Maia Bugrim, Margarita Õuemaa.

Foto: erakogu

Sotsiaaltöökoolituse esimesel perioodil anti välja mitmed uurimistulemusi tutvustavad artiklite kogumikud ja ka üksikud õpikud.

Fotod: reprodukt

muutmine oli loomulik, et vastata elu nõudmistele,” selgitab **Tiia Tamm**, eriala kauaaegne õppejõud.

Sotsiaaltöö bakalaureuseõpe kestis kuni 2002. aastani neli aastat (160 AP), vastu võeti üliõpilasi nii päeva- kui ka kaugõppesse. 2005. aastal võrdsustati vastavalt valitsuse määruses sätestatule (RT I 2005, 32, 241) sisseastunutele omistatud bakalaureuse kraad magistrikraadiga. Sotsiaaltöö teadusmagistri õppekava (80 AP, sellest magistritöö maht 40 AP) alusel on ajavahemikul 1993–2002 sisseastunutele ülikoolis omistatud 59 teadusmagistri kraadi.

Tiia Tamm tuli ülikooli tööle erialase töökogemusega 1997. aastal. Ülikoolis õppis ta sotsiaaltöö eriala bakalaureuse- ja magistri tasemel, kaitses magistritöö 1998 ja doktori-töö akadeemiku P. Ruohotie juhendamisel ametikasvu ja professionaalsuse teemal Tampere Ülikoolis 2010 (Tamm 2010a, 2010b). Ühtlasi koostas Tamm uue õppeaine „Ametikasv ja professionaalsus” programmi, õpetas seda ainet aastaid ja tudengid pidasid

ainet väga vajalikuks. Tamm kirjutas ka ainekohase õpiku (Tamm 2008a) ning avaldas mitmeid teemakohaseid kirjutisi (Tamm 2005, Tamm ja Tiko 2005).

Üheks tähtsaimaks sotsiaaltöö osaks on alati peetud eetikat, seost humanismi ja demokraatiaga. 1997. aastal ilmus sotsiaaltöö õppejõu Anne Tiko ja filosoof **Peeter Pints**i õppevahend „Inimkäsitlused ja eetika sotsiaaltöö lähtekohana”, mis kinnistas ka Eestis teadmise, et sotsiaaltöötaja inimkäsitlusele kuulub kindlalt arusaam inimesest kui väärtusest (Tiko ja Pints 1997). Selle õppevahendi lisas oli toodud esimene eetikakoodeksi projekt.⁴

Üha selgemalt mõisteti seda, et sotsiaalpolitiika annab sotsiaaltööle orientiirid ning sekkumise vaatenurga. Sotsiaalpolitiika seisuhindas seda üliõpilastele õpetanud Lauri Leppik 1996. aastal üleminekuna lapsepõlvest noorusaega, kus küsimus eneseteadvusest ja iseolemisest muutub üha aktuaalsemaks (Leppik 1996).

Praktika koordineerimisse ja sellealase süsteemi loomisse on panustanud Tiia Petersoni

⁴ „Eesti sotsiaalala töötaja eetikakoodeksi” võeti vastu alles 2005. a Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni korraldatud sotsiaaltöö kolmandal kongressil ning seda ei ole seni uuendatud.

ülikoolist praktilisele tööle (turvakodusse) lahkumise järel aastatel 1996–2002 teadusmagister **Indira Viiralt**, kes sai sellealase väljaõppe Soomes, kus omandas ka tegevusterapeudi kvalifikatsiooni. Aastast 2002 jätkas praktikaõppejõuna **Helena Angerjäv**.⁵

Sotsiaaltöö õiguslikke aluseid õpetas 12 aastat Siiri Oviir. Õpetati lugema seadusi ning neid tõlgendama.

Aastal 2005 hakati kord aastas edukatele magistrantidele välja andma Siiri Oviiri nimelist stipendiumi, mida rahastas Siiri Oviir ise. Aastatel 2005–2009 pälvisid Siiri Oviiri stipendiumi suuruses 20 000 krooni Mare Leiger, Helika Saar, Kristiina Raud ja Maire Grossmann.

Tervishoiu ja sotsiaaltöö koostöömist peeti väga oluliseks. Tervishoiualast sotsiaaltööd käsitlevaid aineid õpetas paaril esimesel aastal dr. **Tiiu Meriloo**, hiljem dr. **Kuulo Kutsar** (1994–1997) ja dr. **Adik Levin** (1997–1999). „Emade ja laste kaitse oli õppeaine, mida õpetasin. Loengutes püüdsin edastada üliõpilastele tõelisi väärtushinnanguid, mis olid seotud meid ümbritseva loodusega ja kõikides loengutes toonitasin, et kõigepealt tuleb kaitsta last, tema õigusi ja vajadusi, ja nii saab kaitsta ema kui ka isa õigusi. Üliõpilastele püüdsin sisendada, et poliitilised ja majanduslikud huvid on alati teisejärgulised,” meenutab dr Levin.

Erialale tulid õppima sotsiaalala töötajate kõrval ka tervishoiutöötajad, kes pidasid sotsiaaltöö alal kõrghariduse omandamist

oluliseks⁶. 2004. aastal ilmus magistrantide lõputöödest kogumik „Õendus ja sotsiaaltöö”.

„Nii kutseõpe, sotsiaaltöö bakalaureusekui ka magistriõpe olid mulle vajalikud, et oskaksin ühendada tervishoiualast haridust ja sotsiaaltööd, näha nende vahelist silda. Õpingud ülikoolis löid tugeva aluse jätkamiseks Tampere Ülikooli doktoriõppes, kus kaitsesin doktorikraadi terviseteaduses aastal 2018,” kinnitab Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli rektor **Ülle Ernits**, kes õppis ülikoolis aastatel 1992–2001.

„Meeldiv on tõdeda, et mitmest tudengist on sirgunud tunnustatud spetsialistid tervishoiu sotsiaaltöö erialal, kes jagavad oma teadmisi ja kogemusi,” nimetas sotsiaaltervishoiu kauane õppejõud **Ene Lausvee**, kes töötas ülikoolis 1997–2019. Eriala üliõpilastele vahendas tervishoiualast sotsiaaltööd ka pikaajne diakooniahaigla sotsiaaltöötaja **Katrin Raamat**.

Õppejõudude tööd toetas eriala algusaastatest alates kuni tänaseni õppenõustaja **Marika Voogre** ja juhiabi Anneli Niinemets (1993–2004). Nad on olnud oma töös väga korrektsed ja täpsed ning saavutanud tudengitega hea kontakti. Osakonnal oli oma erialaraamatukogu, mida juhtis **Andres Rohtla**, kes pakkus tudengitele lõputööde koostamisel ka andmetöötlemises oskuslikku abi.

Teadus- ja arendustegevus

Et Taimi Tulvast sai Eesti esimene doktori-kraadiga sotsiaaltöö teadlane, lõi see eelduse doktoriõppekava avamiseks, mis sai teoks 1997. aastal. See oli esimene sotsiaaltöö doktoriõppekava Baltimaades.

⁵ Aastate kulus on süsteemi täiustatud. Kui algusaastatel tuli praktikapaigad kokku leppida telefoni teel, kohtadel olukorda uurida, lähijuhendajad leida jms, siis nüüdseks käivitunud Erasmus-vahetused ning digivõimalused pakuvad kommunikatsiooniks lihtsamaid lahendusi.

⁶ Eesti esimeseks haigla sotsiaaltöötajaks sai TLÜ vilistlane Helmen Kütt, kes asus 1993. aastal tööle Viljandi Maakonnahaiglas.

1999. a sotsiaaltöö eriala päevaõppe tudengid koos õppejõududega.

Foto: Anneli Niinemets, repro Õpetajate Lehest

Eriala aitas kinnistada **ajakirja Sotsiaaltöö** loomine 1997. aastal. T. Tulva koos V. Parvega on kuulunud algusest peale ajakirja toimetuse kolleegiumi koosseisu, paljud ülikooli õppejõud ja üliõpilased on kirjutanud ajakirja artikleid ning kasutanud ajakirja õppetöös.

Kakskümmend viis aastat tagasi arenes koostöö **MTÜ Lastekaitse Liiduga**, mis toetas erialase õppekirjanduse ja konverentside teadusartiklite kogumike väljaandmist, ning konverentside korraldamist. Aktiivset koostööd toetas tookordne juht **Alar Tamm**, aga ka talle eelnenud **Erki Korp**, kes mõlemad omandasid sotsiaaltöö erialal magistrikraadi.

Regionaalpoliitiliselt oli oluline Tallinna Ülikooli **Rakvere Kolledži** avamine aastal 1999, kus valmistati teiste

erialade kõrval ette ka sotsiaaltöötajaid. Sotsiaaltöötajate ettevalmistamine lõpetati 2008. a-l ja 2008/2009 alustati sotsiaalpedagoogide koolitamist. Õppekava oli ainuke selle valdkonna BA õppekava Eestis. Mõlemat õppekava kureeris **Marje Lepanen**. Koolitamisel osalesid innukalt ülikooli õppejõud. Ellu viidi ka ühiseid rahvusvahelisi projekte, laiema kandvusega omastehoolduse teemal.⁷

Sisukaks kujunes koostöösuhet **Soome õpetus-, kasvatus- ja koolitusühendusega** (Okka säätio), mille tegevjuhiks (1997–2010) oli kasvatusteaduste doktor **Kimmo Harra**. Korraldati ühiskonverentse ja koolitusi. Soome kolleegide ja TLÜ sotsiaaltöö osakonna koostöös ilmus kaks soomekeelset teaduskogumikku, kus olid artiklid nii

⁷ Kolledž suleti 2019 ja eriala bakalaureuseõppe toodi üle ülikooli haridusteaduste instituuti, magistriõppe jätkus ühiskonnateaduste instituudis.

Eesti kui ka Soome kolleegidelt. Nii saime oma teadustulemusi tutvustada ka Soomes. Raamatuid on Soome ametikõrgkoolides kasutatud õpikutena, kuna uurimuslikud artiklid avavad probleeme mõlema maa vaatenurgast lähtudes (Tulva, toim. 2005b; Tulva, toim. 2007).

Erialakoolituse esimese kümnendi jooksul kujunesid **teadussuunad**, mis toetasid eriala arengut, kaasati üliõpilasi ja arenes üliõpilasteadus. Analüüsi sotsiaaltöö arengut eri perioodidel, klienditöö iseärasusi, lastekaitsepoliitikat ning eakate toimetulekut. Ametikasvu ja professionaalsuse teemat on kestvalt fookuses hoitud, seda ka rahvusvaheliselt (Tulva ja Pihlak 2001, Tulva 2005a, Tamm 2005).

Aja jooksul olid magistriõppekavad muutunud, nagu ka nende eest antavad ainepunktid. Pärast teadusmagistri õppekavade sulgemist töötati lühikest aega kutsemagistri õppekava järgi. 2001/2002. õa anti kutsemagistri õppekaval võimalus **erialasiseselt spetsialiseeruda**: gerontoloogias, laste- ja noorsootöös ning sotsiaaltervishoius. Hiljem on spetsialiseerumist laiendatud ka psühhiaatrilise sotsiaaltöö, kriminaalpreventsiooni ning rehabilitatsiooni suunal.

Kõrgharidusreform ja Bologna deklaratsiooni (1999) põhimõtted tõid kaasa rea muudatusi eriala õppekavades. 2002/2003. õa toimus üleminek 3+2 süsteemile, avati **rakendusliku sotsiaaltöö ning lastekaitse ja sotsiaalpedagoogika avatud magistriõpe**. Viimane suund on olnud kestvalt väga populaarne. Õppekava kauaaegne juht, dots. Mare Leino on uurinud valdkonda oma doktoritöös. **Mare Leino** on Eestis ja rahvusvaheliselt tunnustatud sotsiaalpedagoogika teadlane ja eriala arendaja, kelle kirjutatud raamatud ja teadusartiklid on inspireerinud nii

üliõpilasi kui ka praktikuid. Suuna väljaarendamisse panustas täie energia ja vastutustundega ka vilistlane ja kauaaegne õppejõud **Anu Leppiman**, kes kaitses nii oma BA kui ka MA kraadid Tallinna Ülikoolis ja doktoritöö nii koduülikoolis kui ka Lapi Ülikoolis (Soome).

2002/2003. õa toimus üleminek 3+2 süsteemile, avati rakendusliku sotsiaaltöö ning lastekaitse ja sotsiaalpedagoogika avatud magistriõpe.

Prof. **Airi Värnik** liitus osakonnaga 2007. a kui vaimse tervise professor, orienteerudes doktorioppe suunale, ent panustades ka magistrantide koolitusse. Kõrgelt hinnatakse A. Värniku panust teadustegevusse ja doktorantide juhendamisse.

Eriala õppejõud (Leino, Medar, Tulva, Leppik) on olnud alates 2004. aastast aktiivselt tegevad rahvusvahelistes õppekavade akrediteerimiskomisjonides Lätis, Leedus ja Soomes, juhtides ka komisjonide tööd. See on andnud uusi impulsse erialase õppe- ja arendustegevuse sisukamaks muutmisel.

Sotsiaaltöö õppes peeti sajandivahetusel oluliseks **ökosotsiaalset lähenemisviisi sotsiaaltööle** (Matthies jt 2001). See käsitus rõhutab eriala seotust keskkonnaga ning eriala mitmekesistamise vajadust, et kaasa aidata regionaalsete ja globaalsete probleemide lahendamisele. See oligi põhjuseks, miks ülikoolis hakati süvitsi õpetama lastekaitset, sotsiaaltervishoidu, gerontoloogiat, psühhiaatrilist sotsiaaltööd jne.

Esimese kümne aasta oli läbitud intensiivne areng, erialakoolituses oli käivitunud BA, MA ja PhD õpe. Loodud oli tugev alus edasiseks tegevuseks, mis saavutati

missioonitundega tööka kollektiivi ühistöös. Eriala identiteet oli välja kujunenud, kuid täiustumisperiood ja iseseisvuspüüdlused seisid alles ees.

Sotsiaaltöö akadeemilise eriala kujunemise teine periood – iseseisvumine (2008–2015)

Toonane TLÜ rektor Rein Raud algatas ülikoolis struktuurireformi, mille tulemusel lõpetasid teaduskonnad oma tegevuse ning seniste osakondade baasil moodustati instituudid. Jaanuaris 2008 sündis senisest sotsiaalteaduskonna sotsiaaltöö osakonnast sotsiaaltöö instituut. Reformi motoks võib pidada tõdemust, et „väike on ilus.”

Iseseisva instituudi teke ühelt poolt suurendas õppejõudude ja üliõpilaste võimalusi tegevuse korraldamises kaasa rääkida, teisalt tõi kaasa ka suurema vastutuse. Kui varem tuli kõik olulisemad otsused teaduskonna dekanadiga kooskõlastada, siis instituudis langetas kaalukaid otsuseid (sh arengukava, eelarve, õppejõudude valimine, õppekavade muutmine jm) instituudi otsustuskogu, kus enamuse moodustasid eriala õppejõud, lisaks üliõpilaste esindajad ja paar välisliiget. Instituudi ülesanne oli korraldada nii õppe- kui ka teadustegevust.

Iseseisva instituudi teke ühelt poolt suurendas õppejõudude ja üliõpilaste võimalusi tegevuse korraldamises kaasa rääkida.

Koostöö teiste instituutidega toimus valdkonnanõukogude kaudu, seejuures oli sotsiaaltöö instituut esindatud kolmes – sotsiaalteaduste, tervise ja hariduse valdkonnanõukogus (Leppik 2008).

Professor Lauri Leppik esinemas konverentsil „Sotsiaaltöö ajapeeglis” 30. aprillil 2010.

Foto: Tallinna Ülikool

Vastloodud sotsiaaltöö instituudi direktoriks valiti sotsiaalpoliitika prof. Lauri Leppik, kes sai ka doktoriõppe õppekava juhiks. Doktoriõppekava reorganiseeriti vastavalt ülikoolis kehtestatud statuudile. Instituudi õppejuhi rolli astus eriala vilistlane Helena Angerjäv. Õppejuhina suutis Helena Angerjäv luua instituudis ühise hingamise ja turvalise töökeskkonna ning oli väga aktiivne üliõpilastele praktikakohtade leidmisel ning praktika koordineerimisel.

Avardus välissuhtlus, leiti uusi rahvusvahelisi koostööpartnereid. Käivitus Põhjamaade ja Balti riikide sotsiaaltöö doktoriõppe võrgustik (NBSW), mille raames sotsiaaltöö doktorandid said osa võtta sotsiaaltöö erikursustest Põhjamaade

ülikoolides ning osaleda doktorantide suvekoolides. Osaleti EL Tempus projektis koostöös Suurbritannia, Sloveenia, Ukraina ja Gruusia sotsiaaltööd õpetavate ülikoolidega. Koostöös Soome Arcada kõrgkooliga osaleti piiriüleises Interreg projektis omastehoolduse teemal. 2010. aastal korraldati koos rahvusvahelise akadeemilise võrgustikuga „Social work and Society” Tallinnas rahvusvaheline konverents „Social work in times of crises”, kus võtmeettekannetega esinesid mitmed nimekad Euroopa sotsiaaltöökspertid, sh prof. **Walter Lorenz**, prof. **Hans-Uwe Otto** jpt.

2010. a seisuga oli instituudil 35 Erasmus-partnerit, mille kaudu toimus üliõpilaste ja õppejõudude vahetus, innukalt osaleti suveülikoolide töös. Käivitati ingliskeelne loengupakett välisüliõpilastele, kes said oma praktikat ka Eestis sooritada.

„On positiivne, et üliõpilaste, vilistlaste, tööandjate tagasiside ning edukalt läbitud rahvusvaheliste evalveerimiste alusel on praktika olulisus saanud veelgi selgemaks, selle maht ja süsteemsus on teinud olulise arengu. Sotsiaaltöös, lastekaitstes ja sotsiaalpedagoogikas töötatakse sageli õpingute kõrvalt ja nii mõnigi kord juba enne ülikooliõpingute alustamist – erialases praktikas saadavad teadmised, oskused, endale väljaarendatud koostöövõrgustikud ja kogemused väärindavad ülikoolis omandatud teoreetilised teadmised reaalses elus kuldaväärt pagasiks,” nii iseloomustab **Koidu Saia**, praegune ÜTI teaduse koordinaator, praktika koordineerimise perioodi ülikoolis aastatel 2011–2015.

Magistriõpe laienes Saaremaale. 2009/2010 õa võeti vastu 18 üliõpilast kaheaastasele rakendusliku sotsiaaltöö magistriõppekavale, kellest enamik ka

Saarepiigad Maarika Ellermäe, Aili Ansper, Piret Kaasik, Karin Auväärt-Rauk ja Anu Anja ülikooli lõpuaktusel Tallinnas 2011. aastal.

Foto: erakogu

Meenutab vilistlane Piret Kaasik

„Õppekava tundus ahvatlev ja sisutihe ning õppejõud oma valdkonna parimad. Tekkinud *deja vu* tunne oli hea ja magus. Olin olnud kaks aastakümnet tagasi prof. Taimi Tulva üliõpilane, erialaks koolieelne pedagoogika ja psühholoogia. Saatuse teed on ettearvamatusid – meie teed ristusid veelkord.

Ei saa väita, et magistriõppes õppida oleks olnud lihtne. Töö ja pere kõrvalt tuli paljuki pingutada. Aga mis oli peamine kasutegur? See oli aeg – aega kulus täpselt niipalju, kui koduuksest õpingute hooneni ja tagasi. Ja muidugi toredad õpingukaaslased, kes erinevatelt elualadelt kokku olid sattunud.

Kahe aasta jooksul viidi meid kurssi Eestis valitsevate sotsiaaltöö vaadete ja suundadega, saime uusi teadmisi demograafiast, sotsiaalpoliitikast ja rakendusliku sotsiaaltöö erinevatest valdkondadest. Samuti tegime selle aja jooksul kõikvõimalikke esseesid, referaate ja projekte. Üheks meeldejäävamaks kodutööks oli dots. Anne Tiko aines ühe inimese elukaare uurimine. Minu uuritavaks sai mehe 90-aastane vanaema, kelle elutee kohta tuli vestluste ja intervjuude käigus välja palju vaka all olnut ka lähedastele pereliikmetele. Nagu selgus – ilus ja pikk elatud elu. On, mille poole ka ise püüelda.

Aktusele sõitsid nominaalajaga lõpetanud saarepiigad rahvariietes. Mäletan, et aktusel muusikalise vahepala tol korral esitanud laulja Luisa Värk (Rõivas) laulis: „kus kulgeb kuu ..., kõik, mis sa suudad, on korraga läind,“ ja iseenesest valgusid silmisse pisarad. See oli nüüd lõpuks tehtud. Ei olnud tegelikult midagi läind! Mul oli nüüd magistrikraad, igakuine õppelaenu tagasimakse kohustus ja kodus kasvamas armas aastane plikatirts.

Mõne aasta möödudes jõudis magistrikraadi mõju ka lõpetajate töötasuni. Pealekauba said mitmed saare hoolekandeadutused haritud magistrikraadiga spetsialistid.

lõpetas magistrikraadiga. Nominaalajaga lõpetas viis alustanut. „Õppima asunud hindasid iseäranis kõrgelt seda, et õpe tuli neile n-ö koju kätte. Oma seni omandatud haridusest kõrgemat kraadi asusid püüdlema inimesed kõige erinevatelt elualadelt, lasteaia- ja koolipedagoogidest haiglatöötajateni,“ kinnitas õppetöö koordinaator **Maie Meius**, Oesel Studium MTÜ tegevjuht, TÜ väärivate ülikooli programmijuht Saare maakonnas ja Õ-ülikooli programmijuht.

2012. aastal leidis aset Tallinna Pedagoogilise Seminari ühinemine

Tallinna Ülikooliga. Nüüdsest jätkus keskastme sotsiaaltöötajate koolitus ülikoolis. Sulandumine ülikooli oli valulik – kui ülikoolis keskenduti teoreetilistele lähtekohtadele, siis seminaris oli põhirõhk praktikatel.

Õppeaastatel 2012–2015 mõjutasid sotsiaaltöö eriala arengut mitmed eestisesed ja rahvusvahelised erialaga seotud tegevussuunad. Töötati välja uusi ainekursusi. Meenutab Marju Medar: „Püüdes korrastada ülikoolide tööjaotust vastutusvaldkondade jagamise teel, määras haridus- ja teadusministeerium

2013. aastal sõlmitud tulemuslepinguga Tallinna Ülikooli Eestis vastutavaks ülikooliks sotsiaalteenuste õppekavagrupi õppekavade eest. See tähendab vastutust „kõrgetasemelise ja ühiskonna vajadustele vastava õppe läbiviimise, kvaliteedi, arendamise ja populariseerimise ees”. Töötasime dotsent Zsolt Bugarszki eestvedamisel 2014/15. õa välja ja pakkusime avatud ülikooli kaudu täiendusõppes õppijatele ja Erasmus tudengitele kursust „Kogukonnatoetus haavatavatele isikutele” (15 EAP). See suund on kujunenud praegu eriala kindlaks uurimissuunaks.”

Kolmas periood – sotsiaaltöö koolitus ühiskonnateaduste instituudis (2015–2021)

Eriala arengu kolmas periood algas 2015, mil ülikooli struktuurireformide pendel liikus vastupidises suunas. Rektor **Tiit Landi** eestvedamisel läbi viidud muudatusi iseloomustasid konsolideerimine, väiksemate üksuste liitmine, uue sünergia otsingud ja interdistsiplinaarsuse taotlemine. Kuivõrd sarnaseid struktuurireforme viidi läbi ka Tartu Ülikoolis ja Tallinna Tehnikaülikoolis, siis iseloomustavad need suundumused Eesti kõrgharidusmaastikku laiemalt.

Sügisel 2015 liideti sotsiaaltöö, riigiteaduste, sotsioloogia, demograafia ja tuleviku-uuringute instituudid ning õigusakadeemia ühiskonnateaduste instituudiks (ÜTI), koos ülesandega katta ülikooli ühte fookusvaldkonda – ühiskond ja avatud valitsemine. Sotsiaaltöö õppekavu kureerib ÜTI-s sotsiaalkaitse suund. Suunajuhiks oli sept-dets 2015 dots. Marju Medar ning alates 2016 prof. Karmen Toros.

Prof. **Merike Sisask**: „Ühtlasi alustati sellest perioodist suurema rõhu asetamist

interdistsiplinaarsusele, mis on väljendunud tugevamas koostöös teiste ühiskonnateaduste instituudi doktoriõppekavadega (demograafia, sotsioloogia, riigiteadused), sh ühise kohustusliku erialaaine „Interdistsiplinaarne doktoriseminar” lisandumisega õppekavasse. Eraldi väärtustatakse rahvusvahelistumist, mis on väljendunud nii välismaalt pärit doktorantide vastuvõtmises kui rahvusvahelises koostöös naaberriikide ülikoolide sarnaste õppekavadega, näiteks aktiivses osavõtus Põhja- ja Baltimaade sotsiaaltöö doktoriõppe võrgustiku (NBSW) tegemistest.” Läbivaks rõhuasetuseks kõigil astmetel on eetika küsimused, inimväärikuse ja sotsiaalse õigluse põhimõttest kinnipidamine, nagu rõhutatakse Rahvusvahelise Sotsiaaltöö Kõrgkoolide Assotsiatsiooni koostatud dokumendis „Eetikapõhimõtted sotsiaaltöös” (2018, eesti keeles 2019).

Erialases teadusdiskussioonis osalemine kinnistab Eesti sotsiaaltööteaduse staatust rahvusvahelises akadeemilises kogukonnas.

Sotsiaalkaitse suunal on välja arendatud perspektiivsed uurimisvaldkonnad. Merike Sisaski sõnul on nendeks sotsiaaltöötaja professionaalsus ja areng, kogukonnapõhine sotsiaaltöö, laste ja perede heaolu, sotsiaalpedagoogika, eakad, gerontoloogiline sotsiaaltöö, omastehooldus, rahvatervis ja heaolu, sotsiaalpoliitika, sotsiaalne kaitse ja sotsiaalsed investeeringud, rahvastikuareng ja rahvastikupoliitika, sotsiaalne ettevõtetus ja innovatsioon.

M. Medar on pikka aega tegutsenud ülikooli esindajana Kutsekojas. Kutsekoja

estvedamisel 2016. aastal valminud OSKA (oskuste arendamise koordineerimisüsteem) sotsiaaltöö valdkonna oskuste ja tööjõu vajaduse raporti tulemuste põhjal töid eksperdid välja, et sotsiaaltöös on tegemist turutõrke olukorraga, kus inimesi koolitatakse rohkem, kui oleks vaja, kuid nad ei suundu valdkonda tööle (Jöers-Törn ja Leoma 2016).

Tallinna Ülikool on järginud oma õppekavade arendamisel OSKA soovitusi, ka on see mõjutanud riiklikku tellimust. „Vastuvõetavate üliõpilaste arv vähenes bakalaureuse- ja rakenduskõrghariduse õppes aastatel 2016–2020 90-lt üliõpilaselt 45-le. Magistriõppe tudengite arv on jäänud samaks, 35 üliõpilast võetakse vastu sotsiaaltöö ja 35 üliõpilast sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse erialal. Õpe toimub sessioonõppe vormis,” kinnitab Medar.

Doktoriõppele on läbi aastate suunatud palju tähelepanu, kuivõrd just doktoriõppes sõltub eriala akadeemiline järelekasv ja elujõulisus.

Aastatel 2002–2007 kaitsti neli doktoritööd: Mare Leino (2002), Marju Medar (2004), Lauri Leppik (2006) ja Signe Dobelniece (2007). Sotsiaaltöö instituudi perioodil (2008–2015) kaitsti kuus doktoritööd: Anu Leppiman (2010), Karmen Toros (2011), Andriy Yuryev (2012), Ülle Kasepalu (2013), Jing Wu (2014) ja Ilona-Evelin Rannala (2014). Kolmandal perioodil (2015–2021) on (seisuga 31.12.2021) kaitstud seitse doktoritööd: Lauraliisa Mark (2018), Karin Hanga (2018), Davide Ticchi (2019), Airi Mitendorf (2020), Kersti Kriisk (2020), Ingrid Sindi (2021) ja Karin Streimann (2021).

Seega on sotsiaaltöö akadeemilise koolituse kõrgeima taseme, doktorikraadi, saanud TLÜst 30 aasta jooksul 17 kraadiõppurit. Lisaks kaitsesid kaks õppejõudu (Taimi Tulva, Tiia Tamm) doktorikraadi Soomes.⁸

On märkimisväärne, et veerand kõigist sotsiaaltöö PhD kraadi kaitsnutest on välispäritolu õppurid: Signe Dobelniece Lätist, Andriy Yuryev Ukrainast, Jing Wu Hiinast ja Davide Ticchi Itaaliast. See näitab ühelt poolt rahvusvahelist huvi sotsiaaltöö kraadiõppe vastu ning teisalt tõendab siinse doktoriõppe konkurentsivõimet. Omal moel kinnitab seda ka asjaolu, et enamus viimaste aastate doktoritöödest on olnud artikliväitekirjad, st sotsiaaltöö doktorandid on suutelised avaldama oma uurimistulemusi hea tasemega rahvusvahelistes erialajakirjades.

Esile tuleb tõsta **Karin Hanga** (juhendajad L. Leppik ja D. DiNitto) saavutus: tema doktoritöö võitis 2018. aastal üliõpilastööde riiklikul konkursil ühe kahest valdkondade ülesest peapreemiast. See oli esimene kord, kui sotsiaaltöö valdkonna doktoritöö pälvis nii kõrge tunnustuse, tõendades muu hulgas, et sotsiaaltöö on Eestis saavutanud teiste sotsiaalteaduste seas igati aktsepteeritud teadusala staatuse.

Doktoritööde põhijuhendajad on olnud eriala õppejõud (Taimi Tulva, Airi Värnik, Merike Sisask, Lauri Leppik, Anne Tiko, Kyösti Urponen), nende kõrval on kaasjuhendaja rollis olnud nii TLÜ (Mati Heidmets, Ellu Saar) kui ka Tartu Ülikooli (Kairi Kasearu, Judit Strömpl) õppejõud, aga ka mitmed välisõppejõud (Anneli Pohjola, Diana DiNitto, Renate Minas, Hans van Ewijk, Michael LaSala). Nüüdseks on TLÜ ühiskonnateaduste instituudi sotsiaalkaitse suunal pea kõik õppejõud kõrgkoolis õpetamiseks nõutava doktorikraadiga.

⁸ Anu Leppiman kaitses doktoritöö nii Soomes Lapi Ülikool kui ka TLÜ-s.

Konverents „Teadus- ja arendustöö sotsiaaltöö valdkonnas” 2017. aastal.

Foto: Piret Räni

Doktoriõppes on rõhuasetus õppe kvaliteedi näitajate parandamisel, väljalangevuse vähendamisel ning nominaalajal kaitstud tööde arvu suurendamisel. Doktoriõppekava on evalveeritud (2018) seitsmeks aastaks.

Prof. K. Torose eestvõttel on viimastel aastatel oluliselt aktiveerunud teadusartiklite publitseerimine rahvusvahelistes sotsiaaltöö erialaajakirjades, sh International Social Work, European Journal of Social Work, Journal of Social Work Practice, Research on Social Work Practice, Child and Family Social Work. Suuna õppejõud koos doktorantidega avaldavad rahvusvahelise kandvusega teadusartikleid ning osalevad teadusprojektide täitmisel. Erialases teadusdiskussioonis osalemine kinnistab Eesti sotsiaaltöötaduse

staatust rahvusvahelises akadeemilises sotsiaaltöö kogukonnas – Eesti on koht, kus sotsiaaltöö praktikat ka heal tasemel uuritakse.

Õppetöö kvaliteeti on rahvusvahelised hindamiskomisjonid regulaarselt hinnanud kõigil astmetel ning hinnangud on olnud positiivsed. Viimati, 2021. a jaanuaris hindas Eesti Kõrg- ja Kutsehariduse Kvaliteediagentuuri rahvusvaheline ekspertkomisjon (kuhu kuulusid Rootsi, Suurbritannia, Belgia, Soome, Malta sotsiaaltöö ja noorsootöö õppejõud ja eksperdid) TLÜ sotsiaalteenuste õppekavagrupi õppekavu, sealhulgas sotsiaaltöö bakalaureuse ja magistri, sotsiaalse ettevõtluse magistri, sotsiaalpedagoogika bakalaureuse ning sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse magistriõppekavu.

Hindamiskomisjon tõi esile, et „õppekavad on dünaamilised ja avatud edasisteks arendusteks”, „õppejõud on oma õppevaldkonnas väga pädevad”, „kõik õppekavad on seotud praktikaga – kasutatakse praktikust õppejõude, toimib dialoog tööandjate ja teiste partneritega, üliõpilaspriidid on praktilised”, „üliõpilased on kõrgelt motiveeritud, entusiastlikud ning töökad.” Need on tunnustavad hinnangud, mille üle ülikool võib olla uhke. Parendamist ootavate küsimuste seas märgiti mh, et ehkki on olemas „hea ligipääs ingliskeelsele elektroonilisele kirjandusele, sooviksid üliõpilased kasutada ka eestikeelseid materjale ja mitteelektroonilisi õpikuid”, samuti „peaks praktika olema õppekavadesse paremini integreeritud,” ning „praktika peaks olema õppejõudude poolt põhjalikumalt juhendatud” (Eesti Kõrg- ja Kutsehariduse Kvaliteediagentuur 2021).

Küsimused emakeelsest erialakirjandusest ning teooria ja praktika lõimimisest ja juhendamisest on seega jätkuvalt päevakorral.

Sotsiaaltöö õpetamise tulevikuvajadused

Eesti sotsiaaltöö ja sotsiaaltöötaja tulevikuperspektiive on mõned aastad tagasi tundlikult analüüsitud ja kõlama on jäänud mõtted: „Eesti sotsiaaltöötaja on praegu ning tulevikus professionaalne, lähtub abivajajast, on leidlik ja kohanev, õpib pidevalt juurde ja arendab oma erialast praktikat ... Tulevikusotsiaaltöö võtmesõnad võiksid olla: kogukonnapõhisus, huvikaitse, erialaste esindusorganisatsioonide tugevdamine ning seeläbi elukutse maine ning palgatingimuste paranemine.” (Saia jt 2018, 38).

Palusime ka mõnel selle artikli valmimisele kaasa aidanud inimesel jagada mõtteid selle kohta, mis küsimustega tuleks sotsiaaltöö õppe arendamisel tulevikus arvestada.⁹

„Kindlasti on andnud uue suuna viimaste aastate globaalsed muutused maailma kliimas ja ka pandeemiade levik, mis toob ühiskondadesse ettearvamatuid olukordi, mis haaravad suurt hulka inimesi, kes ei suuda stressi jms toime tulla. See on toonud sotsiaaltöösse täiesti uued rõhuasetused,” kinnitab Tiia Tamm.

Järgmine aastakümme toob kindlasti kaasa uusi perspektiive ja arenguvajadusi, ent loodetavasti pakub ka uusi võimalusi.

Prof. K. Torose sõnul on „õpetamisel oluline rohkem keskenduda toimetulekule erinevate kriisidega, sh kogukonna võime-tamine kogukonnaliikmete omavaheliseks toetamiseks, toetussüsteemi arendamine kogukonnas, samuti vaimne tervis nii kliendi kui ka sotsiaaltöötaja enda heaolu kontekstis. COVID-19 pandeemia näitas, et töö klientidega erines piirkonniti, puudus arusaam sellest, kes, mida ja kuidas peab tegema. Kriisi ajal on eriti oluline valdkondadevaheline koostöö, selge vastutuse ja kohustuste määramine. Sotsiaaltöötaja ei saa täita kõiki erinevaid rolle (õpetaja, politsei, psühholoog jne).”

„Uute sotsiaaltöö valdkonna arengutena prognoosin suuremat kogukonna kaasamist elanikkonna heaolu tagamisse ja erinevate koostöömeetodite kasutamist teenuste arendamisel, kus kesksel kohal on loovus, oskus olukorraga kohaneda ja

⁹ Loe ka eriala vilistlaste mõtteid, lk 70–76.

disainmõtlemine, samuti koostöö teenuseid tarbivate inimestega ning erinevate huvirühmade kaasamine,” lisab Marju Medar.

Jälgides akadeemilise sotsiaaltöökoolituse kujunemist kolmekümne aasta jooksul tõusevad üles mõned teemad, mis vajavad jätkuvalt fookuses hoidmist.

1. Sotsiaaltöö staatuse ja identiteedi otsingud on ka praegu keskel kohal sotsiaaltöö praktikas ja akadeemilises sotsiaaltöökoolituses. 30 aastaga toimunud oluliste ühiskondlike muutuste ning aktuaalsete sotsiaalprobleemide teisenemisega on ka sotsiaaltöö identiteet ning eriala pidevas muutumises.

Akadeemilist koolitust tuleb seega käsitleda kui pidevõpet, mille mõjul toimub professiooni areng ja antakse sisend sotsiaaltööteadusele.

2. Täna akadeemilises koolituses on märgata teooria ja praktika vahelise integratsiooni haprust, mistõttu on vaja tihendada kontakte praktikute ja teadlaste vahel. Tulevikus vajatakse enam sotsiaaltöötajaid, kellel on sügav analüütiline nägemus sotsiaaltööst, tugev ametialane väärikus ning eetikaalne teadlikkus.

3. Ametipädevuse keskseks nõudeks on sotsiaaltöötaja võime erksalt reageerida muutustele, elu poolt esitatavatele uutele väljakutsetele, et kaasa aidata ühiskonnaelu tasakaalustamisele.

4. Sotsiaaltöös on välja kujunenud kogukonnapõhine mudel, mille fookuses on abivajaja, keda toetab interdistsiplinaarne võrgustik.

5. Ingliskeelsetele teadustulemustele kajastavatele artiklitele ja monograafiatele lisaks on kindlasti vaja ka emakeelset õppekirjandust. Teadupärast on Euroopa Liidu pürgimuskäsi säilitada rahvuslikku kõrgharidust, tagamaks kultuurilist mitmekesisust. Usutavasti täieneb eelseisvatel aastatel sotsiaalkaitse suunal ingliskeelse kõrval eestikeelne akadeemiline sotsiaaltöö erialakirjandus.

Läbi heitluste, otsingute ja leidmiste on sotsiaaltöö eriala Tallinna Ülikoolis kinnistunud akadeemilise õppeainena, erialana ning rahvusvaheliselt tunnustatud rahvusliku sotsiaaltööteadusena.

Sotsiaaltöö akadeemilise eriala tänaste vedajate seas Tallinna Ülikoolis on võtmerolles mitmed eriala vilistlased, andes tunnistust edukast akadeemisest põlvkonnavahtusest.

Järgmine aastakümme toob kindlasti kaasa uusi perspektiive ja arenguvajadusi, ent loodetavasti pakub ka uusi võimalusi, suureneb sotsiaaltööteooria ja -praktika lõimitus ning sotsiaaltöö õppejõudude ja teadurite hääli kõlab laiemalt suunanäitajana ka Eesti ühiskondlikes aruteludes.

Käesoleva ülevaate koostajaid on taasiseseisvumisperioodi akadeemilise sotsiaaltööõppe ja sotsiaalkaitse edendajatena tunnustatud riiklike autasudega järgmiselt: Taimi Tulva (2001, Eesti Punase Risti IV klassi teenetemärk); Lauri Leppik (2007, Valgetähe IV klassi teenetemärk); Anne Tiko (2018, Valgetähe V klassi teenetemärk).

Viidatud allikad

- Eesti Kõrg- ja Kutschariduse Kvaliteediagentuur** (2021). Tallinna Ülikooli sotsiaalteenuste õppekavagrupi kvaliteedihindamise otsus.
https://ekka.edu.ee/wp-content/uploads/TLU_Sorsteenused_OKH_otsus-1.pdf. (17.01.2022).
- Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon** (2005). Sotsiaalala töötaja eetikakoodeks.
www.eswa.ee/wp-content/uploads/2016/11/Eetikakoodeks_Avaldatud-ST.pdf. (17.01.2022).
- Haavik, Õ., Kalasnikova, H., Kauber, M.** (koost.) (2006). Tallinna Pedagoogiline Seminar 70. Tallinn, 16–17.
- IASSW** (2018). Global Social Work Statement of Ethical Principles / Eetikapõhimõtted sotsiaaltöös. *Sotsiaaltöö* 4/2019, 84–91.
- Jupp, V.** (2006). The SAGE dictionary of social research methods. London: SAGE Publications Ltd. doi: 10.4135/9780857020116.
- Jõers-Tünn, K., Leoma, R.** (koost.) (2016). Tulevikuvaade tööjõu ja oskuste vajadusele: sotsiaaltöö valdkond. Uuringu raport. Tööjõuvajaduse seire ja -prognoosisüsteem OSKA. SA Kutsekoda.
- Kiitam, A.** (1998). Südamet ja mõistusega: meenutusi Tallinna Sotsiaal- ja Kodundusinstituudist. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool.
- Kennik, A.** (1985). Kodumajanduse Instituudist Tallinna Toitlus- ja Eelkoolikasvatuse Tehnikumiks. *Nõukogude Õpetaja* 16, 27. juuli, 4.
- Kreem, R.** (toim). Sotsiaaltöö teooria ja praktika. Tartu: Eesti Sotsiaaltöötajate Koondis Lääneriikides.
- Kõre, J.** (2018). Poliitika suuna muutumine Eesti sotsiaalhoolekandes: viimase saja aasta kogemus. *Sotsiaaltöö* 4, 8–15.
- Leppik, E.** (1995). Eesti hoolekande ajaloolisi arenguhooni. Kogumikus: Kreem, R. (toim). Sotsiaaltöö teooria ja praktika. Tartu: Eesti Sotsiaaltöötajate Koondis Lääneriikides, 48–55.
- Leppik, E.** (1997). Kes minevikku ei mäleta, elab tulevikuta! *Sotsiaaltöö* 5, 14–15.
- Leppik, L.** (1995). Historical Roots of Social Welfare Policy in Estonia. Kogumikus: Simpura, J. (toim). Social Policy in Transition Societies. Experience from the Baltic Countries and Russia. Helsinki, 23–31.
- Leppik, L.** (1996). Sotsiaalpoliitika Eestis anno 1996 – eneseteadvuse kasv. Kogumikus: Tulva, T. (koost.). Eesti sotsiaaltöö ajas ja muutumises, 18–22.
- Leppik, L.** (2008). Sotsiaaltöö Instituut – sotsiaaltöö koolitus Tallinna Ülikoolis uues kuues. *Sotsiaaltöö* 2, 48–49.
- Matthies, A.-L., Närhi, K., Ward, D.** (toim) (2001). The Eco-Social Approach in Social Work. Jyväskylä: Sophi.
- Mäntysaari, M.** (1993). Sotsiaaltöö küsimusi II. Sissejuhatus sotsiaaltöösse. Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium.
- Orma, M.** (2021). Esimeste sotsiaaltöötajate lood. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
<https://dspace.ut.ee/handle/10062/72575>. (17.01.2022).
- Payne, M.** (1995). Tänapäeva sotsiaaltöö teooria: kriitiline sissejuhatus. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool.
- Pohjola, A., Suislepp, K., Tulva, T., Urponen, K.** (toim.) (1995). Eesti sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika aastal 1995. Viron sosiaalityö ja sosiaalpolitiikka vuonna 1995. Tallinna Pedagoogikaülikool.
- Ränkel, I.** (1995). Sotsiaaltöö ametikandja eeldatav teadmiskasutus, filosoofilispoliitiline ühiskonna tunnetus ja sotsiaaltöö erialakäsitlus. Sotsiaaltöö eriala lõputöö. Tallinna Pedagoogikaülikool.
- Saia, K., Sooniste, I., Gornischeff, K.** (2018). Milline võiks olla tulevikus Eesti sotsiaaltöö ja sotsiaaltöötaja? *Sotsiaaltöö*, 20. aasta juubeli erinumber. 31–39.
- Sipilä, J.** (1994). Sotsiaaltöö küsimusi IV. Lühike sissejuhatus sotsiaalpoliitikasse. Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium.

- Strömpl, J., Kutsar, D., Selg, M., Linno, M., Sirotkina, R., Narusson, D.** (2017). Training research-minded social workers: experience from Estonia. *European Journal of Social Work*, 20(3), 361–373.
- Tamm, T.** (2010a). Professional Identity and Self-concept of Estonian Social Workers. Academic Dissertation. Tampere: Tampere University Press, Juvenes Print.
- Tamm, T.** (2010b). Professional Identity and Self-concept of Estonian Social Workers in Context of Professional Growth. Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing AG & Co.KG.
- Tamm, T.** (2008a). Ametikasv ja professionaalsus. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Tamm, T.** (2008b). Sotsiaaltöö professiooni kujunemisest Eestis. *Sotsiaaltöö* 3, 29–34.
- Tamm, T.** (2005). Motivational Factors as Prerequisites for Professional Growth. Kogumikus: Tuominen, M., Wihersaari, J. (toim.) Ammatti ja kasvatus. Ammattikasvatuksen tutkimuksia vuonna 2004. Hämeenlinna, Tampereen yliopisto, Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus: Saarijärven Offset Oy.
- Tamm, T., Tiko, A.** (2005). Sotsiaaltöö professiooni kasvuraskused ühiskonnas. Kogumikus: Estonian Social Science Online, Eesti sotsiaalteaduste V aastakonverentsi erinumber: Eesti Sotsiaalteaduste V aastakonverents „Eesti Euroopas: uued väljakutsed sotsiaalteadlastele”, Tartu 12.–13.11.2004.
- Tiko, A., Pints, P.** (1997). Inimkäsitlused ja eetika sotsiaaltöö lähtekohana. Tallinna Pedagoogikaülikool.
- Tulva, T.** (2010). Ajapeegel. Kõik on seotud kõigega. Tallinna Ülikool.
- Tulva, T.** (2005a). Training and education of Social Workers in Estonia: Challenges and the European Perspective. Kogumikus: Tuominen, M., Wihersaari, J. (toim.) Ammatti ja kasvatus. Ammattikasvatuksen tutkimuksia vuonna 2004. Tampereen yliopisto, 98–111.
- Tulva, T.** (toim.) (2005b). Lapsen kasvuympäristö ja sosiaaliset taidot. Artikkelisarja. Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö, Tampereen yliopisto, ammattikasvatuksen tutkimus ja koulutuskeskus.
- Tulva, T.** (toim.) (2004). Õendus ja sotsiaaltöö: teadusartiklite kogumik. Tallinna Meditsiinikool. Tallinna Pedagoogikaülikool.
- Tulva, T.** (1996a). Eesti sotsiaaltöö kujunemisest murranguperioodil. Tallinna Pedagoogikaülikool.
- Tulva, T.** (toim.) (1996b). Eesti sotsiaaltöö ajas ja muutumises. Tallinna Pedagoogikaülikool.
- Tulva, T.** (koost.) (1995a). Eesti sotsiaaltöö küsimusi II. Teadusartiklite kogumik. Tallinna Pedagoogikaülikool.
- Tulva, T.** (1995b). Viron sosiaalityön muotoutuminen murroskaudella. Lapin yliopisto. Akateeminen väitöskirja.
- Tulva, T.** (1995c). Viron sosiaalityö, työntekijä ja koulutus sosiaalipolitiikan kontekstissa. *Janus. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*.
- Tulva, T.** (koost.) (1994). Eesti sotsiaaltöö küsimusi I. Teadusartiklite kogumik. Tallinna Pedagoogikaülikool.
- Tulva, T., Pihlak, M.** (2001). Development of social work education in Estonia. Kogumikus: Theoretical approaches in social work education. Lodz, 94–95.
- Tulva, T., Uusitalo, I., Harra, K.** (toim.) (2007). Vanhuuden monet kasvot. Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö, Tallinnan yliopiston sosiaalityön laitos.
- Veldi, T.** (1994). Esimesed kõrgharidusega sotsiaaltöötajad. *Päevaleht*. 15.06.1994.

Õpetades tulevasi sotsiaaltöötajaid õppisin ise väga palju

Kadri Kuulpak

sotsiaaltöö ja -poliitika magister, ajakirjanik

Tänavu täitus 30 aastat sotsiaaltöö kõrghariduse andmist Eestis. **Anne Tiko**, sotsiaaltöö eriala üks ülesehitajaid, õpetas Tallinna Ülikoolis psühhosotsiaalse töö ja eriala eetika aineid. Tema nime juhendajana leiab arvukatelt lõputöödelt.

Foto: Tallinna Ülikool

Tiko ütleb, et sotsiaalala töötajal ei piisa pelgalt koolis õpetatud oskustest ja teadmistest, olulisim on eetika ja suhtumine klienti. Tema teine kirg, arengupsühholoogia, aitab aga ära tunda inimeste vajadusi arengu eri etapil ja selle abil valida, kuidas inimest aidata.

Sotsiaaltöö ajakirja palvel vaatab Tiko tagasi 30 aasta pikkusele karjäärile. Praegu rõõmustab ta lapselapse ja heade sõbrannade üle, kellega saab käia teatris-kontserdil ning Eestit avastamas.

Meenutage aega, kui sotsiaaltööd õpetama hakkasite.

Aasta oli 1991. Sel ajal ei olnud Eestis ühtegi sotsiaaltöö eriala inimest. Sotsiaaltöö eriala õpetamise katkestas Nõukogude aeg. Enne seda õpetati välja sotsiaalassistente. Kui alustasime sotsiaaltöö õpetamist, olid veel elus mõned kodanlikuaegse hariduse saanud, nagu näiteks Asta Kiitam.

See oli tohutu õppimise aeg! Professor Taimi Tulva sai ülesande rajada sotsiaaltöö õpe. Kahel suvel õpetasid meid Soome kolleegid. Sotsiaaltöö *grand old lady* Marjatta Eskola kutsus meid oma talusse. Sinna oli kutsutud ka Soome sotsiaaltöö ja -poliitika

professuur. Järgmisel suvel käisime koolitusel Helsingi Ülikooli juures. Sellest hoolimata ei olnud me valmis õpetajad.

Igaüks õpetas vastavalt oma varasemale haridusele. Mina olin psühholoog, seega hakkasin õpetama arengupsühholoogiat, samuti sotsiaaltöö eetikat, mis on sotsiaaltöö juures hästi oluline. Eetika on küsimus sellest, kuidas suhtuda klienti, missugused on selle ameti põhiarusaamad ja -hoiakud. Eetika on esimene aine, mida Tallinna Ülikooli sotsiaaltöö tudengitele õpetatakse. Ütlesin üliõpilastele alati, et kui te inimesest ei hooli, pole mõtet seda eriala omandada.

Ameerika professor Steven Rose, kes on meil õpetanud külalisprofessorina, on öelnud, et sul võivad olla kõikvõimalikud oskused ja teadmised, aga kui sa ei suutu klienti vastavalt eriala eetikale, on see kõik mõttetu. Siis sa ei saavuta midagi. Olen seda meelt, et nii see ongi. Eetika on kõige alus.

Arengupsühholoogina oli minu jaoks tähtis lapse ja noore toimetulek. Õpetasin ainet „Laps ja kriis”. Seda kursust kuulasid huviga ka teiste erialade üliõpilased. Pean oluliseks, et sotsiaaltöötaja märkaks lapse vajadusi, tunneks ära erinevad probleemid ja oskaks asjakohaselt sekkuda. See eeldab arengupsühholoogia tundmist.

Ma ei peagi ennast nõustamise guruks, aga loodan, et olen suutnud edasi anda seda, mida just sotsiaaltöös vaja.

Õppekavas on veel selline õppeaine nagu psühhosotsiaalne töö. Sageli on sotsiaalsed põhjused need, mis mõjutavad inimese psüühikat ja käitumist. Sotsiaaltöö jaoks on see üsna oluline. Õpetasin ka nõustamist.

Selge on see, et kui õppisin psühholoogiks, ei õpetanud keegi mind nõustajaks. Pidin ise õppima. Ma ei peagi ennast nõustamise guruks, aga loodan, et olen suutnud edasi anda seda, mida just sotsiaaltöös vaja. Nimetatud õppeained olid minu kui õpetaja jaoks sotsiaaltöö õpetamisel olulised.

Ütlen ausalt, et ma ei olnud vaimustuses psühholoogia vahetamisest sotsiaaltöö vastu. Olin kurb, et pidin sisenema võõrasse erialasse. Tagantjärele mõtlen aga, et õppisin tänu sellele väga palju.

Dagmar Kutsar rääkis, et kui tema hakkas Tartu Ülikoolis sotsiaaltöö eriala rajama, aitas teda vaid üks toonane õpik, „Abnormal psychology”. Kui palju teid on psühholoogia aidanud?

Väga palju aitas! Dagmar Kutsar on meie hea tuttav ja on meile õpetanud intervjuerimistehnikaid. Kunagi olid ajad, kui riigieksami komisjoni esimees pidi olema külaline. Dagmar oli meie komisjoni esimees ja mina käisin Tartu Ülikoolis. Ma olen kaitsnud oma teaduskraadi Moskva pedagoogiliste teaduste akadeemia psühholoogia instituudis. Kuidas Nõukogude ajal käis kraadi kaitsmine? See oli ikka karm värk. Magistrikraadi saamist ei saa sellega võrreldagi!

Eetika ainek rääkides, kas oli neid tudengeid, kes sel ajal aru said, et sotsiaaltöö pole ikkagi nende jaoks?

Raske öelda, kas mõni loobus just selle aine pärast. Pigem vastupidi. Oleme seal arutlenud, mis on sotsiaaltöö vastutus, eriala sisu ja õppija missioon. See pigem tõstab motivatsiooni. Kool jäetakse pooleni perekondlikel või terviselikel põhjustel, aga on ka neid, kes saavad aru, et sotsiaaltöö ei sobi neile.

Kui Tartus sotsiaaltööd õppisin, kerkis loengutes sageli küsimus, mis piirini saab sotsiaaltöötaja kliendi ellu sekkuda.

See on üsna tõsine küsimus. Õpetajana saan vahendada põhiprintsiipe ja väärtusi. Õppija saab öelda, kas ta võtab need omaks. Ma ei saa kontrollida, kas õppija eetika vastab teatud situatsioonile või mitte. Ma ei saa õppijat ka muuta. Küll aga saan öelda, et kui sa pole teatud põhimõtetega nõus, peaksid erialavalikut veel kaaluma.

Kui tunned arengu seaduspärasid, normi ja hälbe piiri, siis näed hälbimist normist, oled targem sekkuja.

Arengupsühholoogiaga meenuvad mulle elukaare teooria ja Erik Erikson. Mida on sotsiaaltöötajatel arengupsühholoogiast õppida?

Erikson ongi arengupsühholoog. Psühholoogia osakonna töötajad leidsid, et ma ei peaks õpetama tulevastele sotsiaaltöötajatele arengupsühholoogiat. Ütlesin, et kui ma ei saa seda õpetada, siis ma ei õpetagi. See oli ainuke, mida teadsin ja oskasin. Nii arengupsühholoogiat kui ka eetikat on oluline õpetada erialakeskselt.

Kui tunned arengu seaduspärasid, normi ja hälbe piiri, siis näed hälbimist normist, oled targem sekkuja. See on lähtepositsioon. Ükskõik, kas see on aeglane või eriti kiire areng, mis on samuti psühholoogide jaoks erivajadus. Arengupsühholoogia tundmine on sotsiaaltöö jaoks väga oluline. Kui tead, mida ütleb arenguteooria kindlas vanuses inimese ja tema vajaduste kohta, oskad valida sekkumisviisi.

Keda te arengupsühholoogia valdkonna autoritest esile tooksite ja miks?

Igaüks suurtest autoritest keskendub eri aspektile. Jean Piaget rääkis mõtlemise arengust, Erik Erikson uuris isiksuse arengut. Peame tundma nii mõtlemise kui ka isiksuse arengut. Tundub, et isiksuse pool on sotsiaaltöö jaoks tähtsam. Aga kui probleem on mõtlemisvõime arengus, mõjutab see ka psüühika teisi aspekte. Ükski autor pole ülim. Küsimus on, missugusele arenguaspektile keskendud: isikus, mõtlemine, sotsialiseerumine jne.

Olete ka hariduslike erivajaduste (HEV) teemat käsitlenud. Kas HEV-lapsed peaksid õppima väikeklassis või koos teistega, nagu praegu?

Tavalises massikoolis jäävad HEV-lapsed vajaliku toeta. Suurtes klassides ei suuda õpetaja keskenduda erivajadusega lapsele. Pannes aga HEV-lapsed kokku teiste õppuritega, jätame mõned tublimad lapsed arengurõõmust ilma. Üliandekas vajab samamoodi eritähelepanu.

Mulle ei meeldi see jutt eliitkoolidest. Süvaõpe peaks olema keskkoolis. Mu mõlemad lapsed käisid alguses külakoolis. Üks hetk nägin, et pojal hakkas igav. Esimeses teises klassis ütles poja klassijuhataja, et laseb tal teistele ette lugeda, sest poeg loeb sama hästi kui õpetaja. Siis aga õpetaja märkas, et see ei meeldinud poisile. Õpetaja märkas, et poisil tulnud peaaegu pisar silma ja ta loobus poisi kasutamisest ettelugejana. Vot oli selline empaatiline õpetaja. Mu poeg ei vajanud niisugust tähelepanu.

See tõlgendus, et mõned koolid on eliit, ei ole õige. Ma nimetaksin seda süvaõppe kallakuks, sest tõesti on lapsi, kes vajavad võimalust rohkem kaevuda, samal ajal liikuda kiiremini edasi. Öelda, et sellist kooli pole vaja, pole ka õige.

Hariduslikest erivajadustest on hästi palju juttu. Kas laste eripärasid on hakatud rohkem teadvustama või on need probleemid ulatuslikumalt levima hakanud viimastel aastatel?

Arvan, et kahjustavaid tegureid on keskkonnas rohkem. Kui klassis on peaaegu 40 last, ei suuda õpetaja kõigiga tegeleda. Küsimus on selles, kas meil on piisavalt abijõudu. Kui erivajadusega lapsel oleks abiline, saaks ta seal klassis edasi käia. Meie haridussüsteem aga on vaene ja hoiab raha kokku, abijõudu. Eripedagoogid ja erivajadustega laste psühholoogid on mõnes üksikus koolis. Nendel põhjustel peaks eelistama hariduslike erivajadustega laste suunamist väikeklassidesse.

Sotsiaalala töötajal ei piisa pelgalt koolis õpetatud oskustest ja teadmistest, olulisim on eetika ja suhtumine klienti.

Väikeklassis õppiv laps ei tunne, et on kuidagi kehvem. Ta tunneb ennast teiste seas võrdväärse ja teadvustatuna ning arvatavasti areneb kiiremini. Siin tuleb jälle mängu arengu seaduspärade tundmine ja vastavalt sellele sekkumisviiside leidmine.

Kuidas on sotsiaaltöö õpe aastate jooksul muutunud?

Kui alustasime, olime ainete valimisel suhteliselt vabad. Kui praegu vaatan toonast õppekava, siis paljusid asju ei õpeta me enam sellepärast, mida tegi kõrgharidusega Bologna protsess¹. Vanasti oli

bakalaureuseõpe neli aastat. Ma ei jõua ära imestada, et õppekava vähendamise kasuks otsustas esimesena Tartu Ülikool.

Õppekava kuraatorina ei saanud ma peaaegu millegi eest vastutada, sest kusagil olid normid ja pügalad, millest pidi lähtuma. Näiteks tuli kord, et õppekavas peab olema kolm üliõpiloolilist kuue ainepunkti mahus ainet. Me olime sellest löödud, sest erialaaineid oli niigi kokku tõmmatud. Kokkuvõttes on üliõpilastel üha vähem aega süveneda erialateadmistesse, sest nende osa on õppekavas aasta-aastalt vähenenud.

Mida soovite tulevastele sotsiaaltöö õpetajatele?

Sedasama empaatiat. Jõuame jälle eetikani. Oluline on märgata ja toetada, aga ka sellele mõelda, miks sa selles ametis oled.

Kuidas selle enda jaoks sõnastasite, miks te sotsiaaltööd õpetama hakkasite?

Ma ei tea, kas olen seda kunagi sõnastanud. Ma lihtsalt sattusin selle koha peale ja ma mõistsin: sotsiaaltöö missioon ühiskonnas on märgata ja toetada neid, keda vaja, tasakaalustada erinevaid nõudmisi. Hoolimine on üks hästi oluline märksõna.

Kuidas võiks sotsiaaltööteadmised ja hoiakud aidata lahti harutada tervisekriisist tulenevaid pingeid? Näiteks neid, mida põhjustavad crimeelsused vaksineerimise vajalikkuse suhtes.

Mul on omal konkreetne näide. Mul on hea tuttav, kes ütleb, et koroonaviirust pole olemas ja ta ei kavatsegi vaksineerida. Kogu oma tarkuse ja teadmiste juures ei suuda ma

¹ Euroopa Liidu kõrgharidusstandardite ühtlustamise riikidevaheline kokkulepe. Bologna protsessi käigus allkirjastasid 29 riiki 1999. aastal deklaratsiooni, millega seati eesmärk luua Euroopa ühtne kõrgharidusruum 2010. aastaks.

teda muuta. Ma ei tea, kes selliseid mõtteid talle sisendanud on. Kogu see lugu on nii ebamugav, et ütles kas või sõprus üles. Tunnen, et mina teda muuta ei saa. Küsimus on vist inimese loomuses.

Oluline on märgata ja toetada, aga ka sellele mõelda, miks sa selles ametis oled.

Kui pandeemia puhkes, muutusid info, suhtumised ja hinnangud kiiresti. See tekitas inimestes segadust. Kommunikatsioon päris hästi ei toiminud. Loodan, et olukord paraneb, näiteks oli teadusnõukojas ka Andero Uusberg, kes pakkus otsustajatele psühholoogi vaadet. Aga kusagil on ikkagi need, kes ei võta teatud infot vastu. Minusugune on nendega võimetu.

See on täpselt niisugune probleem, mis sotsiaaltöötajal võib kliendiga ette tulla: klient keeldub abist. Kas isikliku nõustamisega võiks midagi ära teha?

Seda küll, jah. Aga kui tegemist on sellise juurikaga, keda mina just kirjeldasin, ei näi miski aitavat. Olen temaga korduvalt rääkinud, aga see pole tulemuslik olnud.

Teie kohta on öeldud, et olete hästi empaatiline ja väga tagasihoidlik. Kust need omadused tulevad?

Kõik, mis me oleme, tuleb kodunt kaasa. Oluline on ka see, kuidas esimene õpetaja sinuga käitub. Olin esimese klassi fotol kõikidest pea jagu lühem, tõeline nublu. Minu

esimene klassijuhataja ütles mulle neljanda klassi lõpus: „Kui sind meile toodi, mõtlesin, et sellest ei saa küll asja.” Esimene õpetaja kujundab kindlasti arusaama, kes sa oled. Mu emagi oli selline, kes tavaliselt ei kiitnud.

Kas mõni tudeng on teile eriliselt meelde jäänud?

Mul on aegade jooksul olnud fantastilisi tudengeid, kes tõeliselt süvenevad probleemide, mille nad on valinud. Näiteks Mari-Liis Velberg tõi õpingutesse sotsiaalteatri ja tegeleb sellega siiani. Ta on mind kui õpetajat kutsunud oma etendustele. Ta valis täiesti enda tee, mille viis selleni, et Viljandi kultuuriakadeemias õpetatakse tema lõputöö kui õppevahendi järgi sotsiaalteatrit.

Kuulasin hiljuti üht tööturu-uuringu esitlust, millest koorus välja, et inimene on Eesti ühiskonnas väärtus seni, kuni ta töötab. Kuidas te pensionipõlvega kohanenud olete?

Nii ongi, nagu ütlete. Minu õnn on see, et sain vahepeal vanaemaks ehk kellelgi on mind veel vaja. Hooldasin oma ema viimase hetkeni ja see kaotus võttis mu tühjaks, jaks kadus. Õppejõud peab olema tasemel, mitte see, kelle kohta saaks öelda, et tema parim enne on möödas.

Raamatuid, mida tahaks läbi lugeda, on virnade viisi! Mul on ka kamp kursuseõodesid, kellega kokku hoiame. Oleme koos Eesti läbi käinud ja väisame kultuuriüritusi. Sõprussuhted on väga tähtsad. Tunnen, et mu elu ei jää tühjaks.

Meid koolitati olema maailmamuuajad

Regina Lind
ajakiri Sotsiaaltöö

Sotsiaaltöö esimeses lennus õppinud **Kristiina Salong** ja **Indrek Juss** hindavad kõrgelt ülikoolist saadud akadeemilist haridust, mis õpetas neid maailmas toimuvat analüüsima ning andis kindlustunde, et muudatusi teha.

Augustis 2021 said professor Taimi Tulva kutsel videosilla vahendusel kokku Tallinna Ülikooli sotsiaaltöö esimese lennu õppurid ja kursuse juhendaja Lauri Leppik, et vaadata tagasi 30 aastat tagasi alanud õpiteekonnale.

Kõige rohkem hindavad vilistlased seda, et esimesel lennul oli palju praktikat.

„Osales kaheksa kursusekaaslast. Iseenesest ei ole see halb tulemus, sest paljud ei jätka erialatööl ega soovi enam vanu aegu meenutada,” ütleb Kristiina Salong, kes on jäänud vilistlaste tuumikrühma. „Meid oli kursusel 21–22, sh viis noormeest. Kui palju vastu võeti, ma ei mäleta. Esimesse lendu valiti õppijaid hoolikalt, kõik olid suured, juba välja kujunenud isiksused, mis muutis meie arutelud loengutes väga sisukaks. Otse koolipingist tulnud olid enamasti väljastpoolt Tallinna ja oli ka

minusuguseid, kellel koolist juba mõni aeg möödas.”

Kristiina lugu. Isiklik kogemus tekitas soovi teisi aidata

Kristiina tuli sotsiaaltööd õppima ema soovitusel. „Sel ajal, kui tahtsid inimestega töötada, oli põhivalik psühholoogia. Aga siis tuli sotsiaaltöö. Mind võeti vastu tasulisele kohale. Õppimine oli väga tore,” meenutab ta õpingute algust. Sügavat muljet avaldasid sotsiaaltööd ja sotsiaalpoliitikat õpetanud Soome professorid, tõeliselt suured tegijad. Aga ka praktikute õppejõud. Kõige rohkem hindab Kristiina seda, et esimesel lennul oli palju praktikat. „Meil oli pikem praktika iga aasta: lapsed, puuetega inimesed, eakad, sotsiaaltöö kohalikus omavalitsuses. Viimasel praktilisel tekkis tunne, et ametniku töö mulle küll ei sobi,” ütleb Kristiina. Pärast kooli lõpetamist 1995. aastal kutsuti ta diplomeeritud sotsiaaltöötajana pidama loenguid Kuressaare

ametikooli sotsiaalhoolduse eriala õppuritele. Seejärel oli ta lastega kodus.

„Kolmas laps sündis enneaegsena. Olin temaga Tallinna lastehaiglas. Vaatasin seal toimuvale alateadlikult erialase pilguga ja mõtlesin, et nii tore oleks siin töötada, lastehaigla sotsiaaltöötajana,” räägib Kristiina, kuidas isiklik kogemus tekitas temas soovi erialateadmisi teiste naiste heaks kasutada.

Kristiina Salong oma praeguses töökohas Vanalinna Hariduskollegiumis.

Foto: erakogu

Mõni aasta hiljem läks unistus täide: diplomitöö juhendaja Ene Tombergi ja osakonna juhataja Adik Levini toetusel sai Kristiina võimaluse alustada lastehaiglas vabatahtlikuna ja hiljem juba ametlikult sotsiaaltöötajana.

Enesekehtestamine meditsiinilises hierarhias haigla ainukese sotsiaaltöötajana ei olnud alguses lihtne. Rahastus oli ebakindel, seetõttu pidi Kristiina ennast jagama enneaegsete ja väikelaste osakonna ning psühhiaatriaosakonna vahel, kus olid ravil noored narkosõltlased. Kõige südame lähedasemaks jäi talle enneaegselt sündinud laste perede psühhosotsiaalse toimetuleku toetamine enne lapse sündi ja pärast seda. Aastal 2003 kaitses Kristiina magistr töö, milles uuris, kuidas toetada ema, kui too on haiglas enneaegselt sündinud lapsega.

Järgnes töö MTÜ Caritas alaealiste sünnitajate projektis. Praegu on Kristiina sotsiaalpedagoog ja loovterapeut Vanalinna Hariduskollegiumis ning raseduskriisi nõustaja.

Indreku lugu. Tagasitulek ülikooli ja erialatöökoht pärast pikka eemalolekut

Kristiina oli oma kursusel siiski üks vähe-seid, kes on algusest peale järjepidevalt töötanud õpitud erialal. Esimese lennu lõpetajatest on Kristiinale teadaolevalt täna sotsiaaltööd tegemas peale tema ja Indreku veel neli: kooli sotsiaalpedagoogidena töötavad Laulasmaal Triin Randrüüt (end Mattisen) ja Kuressaares Piret Tenno (end Vaher). Annikka King (end Isak) töötab Las Vegase algkoolis õpiraskustega lastega ning Urve Ristolainen (end Siipsen) tervishoiu sotsiaaltöötajana Soomes Espoos. Üks põhjus, miks paljud erialasele tööle ei jõudnud, oli tema arvates see, et töökohti, kus lõpetajad

Indrek Juss Keila SOS Lasteküla sünnipäeval.

Foto: erakogu

oleks leidnud oma teadmistele väärilise rakenduse, ei olnud siis veel olemas. „Aasta või kaks enne kui meie lõpetasime tegi meie osakond juba töötavatele sotsiaaltöötajatele pädevuskoolituse. See rikkus paljude mõtte kodukohta tööle minna, kui vallas oli juba ees koolituse läbinud inimene, kellel olid lisaks ka kogemused,” arwab Kristiina.

„Minu näide on, et mul ei olnud erialatööle tulla lihtsalt võimalik,” võtab jutujärje üle kursusekaaslane Indrek Juss, kes, nagu ka kursuse mitu teist noormeest, õpinguid kohe ei lõpetanud. „Mul on selline mälupilt, et tudengina pakuti mulle tööd sotsiaalministeeriumis. Tööülesandeid oli raamatujagu, terve maailm tuleks ära parandada. Pakutud palgast ei olnud aga kuidagi võimalik peret ülal pidada. Läksin teise valdkonda, kus palk oli neli korda suurem. Töötasin paarkümmend aastat hoopis äri alal. Siis tekkis tunne, et tahaksin n-ö juurte juurde minna. Otsisin üles oma dokumendid, mis

olid endiselt Tallinna Ülikoolis, ja astusin uuesti sotsiaaltöö erialale ning lõpetasin selle kahe aastaga. Lisaerialaks valisin lastekaitse,” kirjeldab Indrek oma edasist töökäiku. Viimased kümme aastat töötab Indrek Keila SOS Lasteküla juhatajana, kus tema alluvuses on vähemalt kümme sotsiaaltöö haridusega inimest, kes ennetustöö peal, kes noorte hoolekandes, kes perepõhises hoolduses.

Saime hea akadeemilise hariduse. Lasti mõelda ise, näidati suurt pilti.

Oma õpinguaastatele vaatab ta aga tagasi tänutundega: „Meid koolitati sotsiaaltöö teadlasteks. Saime hea akadeemilise hariduse. Lasti mõelda ise, näidati suurt pilti. See on omaette väärtus.” Indreku arvates andis see tolleaegsetele tudengitele eelise praeguste sotsiaaltöö õppijate ees, kelle

õpetamisel pannakse senisest rohkem rõhku käsitöölise oskustele.

Praktika Soomes andis enesekindluse ja pani mõtlema enesehoiule

Hea aluspõhja tulevaseks tööks andis kuu aega kestnud praktika Soomes 1993. aastal, kus esimese lennu üliõpilased said valida enda huvidele vastava praktikakoha. Indrek valis praktika kohalikus omavalitsuses, kus sai teha kaasa kõik sotsiaaltöötaja töökäigud. Kristiina oli ühingus Pelastakaa lapset RY, mis korraldas laste asendushooldust. „Meist erinevalt toimus seal juba palju aastaid hästi tihe suhtlus lapse päritoluperega. Meenub, kuidas käisime koos lapse ja sotsiaaltöötajaga ühe lapse sünnikodus. Vanemad olid alkoholiprobleemiga, kuid nad olid ennast kohtumiseks hoolega ette valmistanud ja see oli hästi tore kohtumine. Kui ma pärast lastehaiglas olin, siis teadsin, et sotsiaaltöötaja peab just seda tegema: suhtlema kogu ringiga, olenemata sellest, mis haigus või probleem lähedastel on. Olen väga tänulik selle praktika eest. Nägime ehtsat toimivat süsteemi.”

„Nägime ka sotsiaaltöötajate igapäevatööd, kuidas see oli korraldatud,” lisab Indrek. „Jah, et seal oli nii hommikul, lõunal kui ka õhtul *palaveri* ehk koosolek, arutati läbi, mida keegi teeb ja kuidas on läinud. Tunti huvi. Tööpäev lõppes õigel ajal,” kiidab Kristiina. „Ja et sellistes kohtades peab olema supervisioon,” täiendab Indrek.

„Alguses, kui inimesed sattusid eri kohtadesse sotsiaaltööd tegema, siis kõige keerulisem oligi üksinda hakkama saada. Siis ei olnud mingisuguseid ühinguid, töönõustamise võimalusi. Kõik see arenes. Sotsiaaltöö teisel kongressil Pärnus asutati Eesti tervishoiu sotsiaaltöötajate assotsiatsioon (ETSA), mida vedas palju aastaid Margit

Venesaar. Sellest oli alguses hästi palju abi. Just see, et töötati samade probleemidega ja arutati ühiseid küsimusi. Kuigi meie õpingutes oli palju häid psühholoogiaga seotud aineid, siis üks asi, millest puudust tundsin ja mida hiljem juurde õppisin, oli enesete-raapia,” nendib Kristiina.

Esimesed sotsiaaltöötajad – tõelised maailmaparandajad

Indrek ja Kristiina toovad mõlemad välja, et omal ajal sotsiaaltööd õppima asudes oli neile väga masendav näha ideaalse ja teistes riikides juba saavutatud sotsiaaltöö taseme ning tegelikkuse lõhet. See tegigi esimestest ülikooliharidusega sotsiaaltöötajatest tõelised maailmamuuajad, sest paljud praegu enesestmõistetavad võimalused tuli otsast peale üles ehitada.

„Sotsiaaltööd sellisel moel Eestis enne ei eksisteerinud. Me olime nagu mingid imeloomad. Ega keegi, kaasa arvatud me ise, saanud aru, mida sotsiaaltöö tähendab. Kuid kõik tulid sotsiaaltööd õppima, soovides maailma päästa,” meenutab Indrek.

„Kui alustasin tööd lastehaiglas, siis mul oli see eelis, et alustasin n-ö puhtalt lehelt ja sain ise kujundada oma töö sisu. Rootsi koolitajate tutvustatu põhjal hakkasin korraldama võrgustikukohtumisi, kuhu kutsusin pereliikmed ja perega töötavad spetsialistid. Esialgu oli küll nii, et kas lastekaitsetöötaja peab tõesti tulema kohtumisele haiglasse?” toob Kristiina näite omal ajal kasutusele võetud uuendusest.

„Mõned asjad, mida meie ajal juurutati, nagu võrgustikutöö, millest sa rääkisid, on nüüd norm. Või tooksin teise näite: kui ma teisel ringil õppisin, siis dr Adik Levin lõpetas iga kord loengu sellega, kui tähtis on imikule rinnaga toitmine. Et last haiglas emast enam ei lahutatud, oli tolleaegne

suur innovatsioon,” kiidab Indrek algusaastate maailmaparandajad.

„Paljud terminidki kujunesid tol ajal. Et tuleb rääkida puuetega inimestest, mitte invaliididest ning eakatest, mitte vanuritest. Sotsiaalprobleeme ei olnud ju nõukogude ajal olemas. Kuid iga juhtumi jaoks oli institutsioon, kuhu inimesi eest ära lükati: vanadekodu, noortevangla,” kirjeldab Indrek olukorda, kust me tulime.

Kristiina sõnul mõjusid üliõpilastele šokina külaskäigud tolleaegsetesse hoolekandeesutustesse: „Vesipeahaiged lapsed ja lamajate maja Imastus, kus ei olnud voodeid, lapsed lamasid põrandal. Maailmaparandaja tunne tekkis siis: ma pean ükskõik mida tegema, et lapsed nii-moodi ei elaks.”

Lahendamist vajavad probleemid jätkub ka praegu

Selliseid olukordi, kus koolis saadud teadmisi saigi kasutada, et kutsuda ellu uus teenus või võidelda välja muudatus abi korralduses, tuli Kristiinal ette kogu järgneva tööelu jooksul. Kui lastekodus üles kasvanud alaealisel emal ei tahtud lubada asuda iseseisvalt elama koos oma lapsega, käis ta probleemist rääkimas koguni Maire Aunaste saates ja pärast hakkas mõneks kuuks neiu hooldusvanemaks, et teda lapsest ei lahutataks. Väga hea omaaegne algatus oli Vanalinna Hariduskollegiumis mitu aastat tegutsenud noorte emade klass.

Praegu võideldakse selle nimel, et koolides oleks teistele tugispetsialistidele lisaks ka loovterapeut ja tema töötasu sisalduks õpilaste pearahas.

Kitsaskohti, kus praegune abikorraldus parandamist vajab, on Kristiina sõnul veelgi. Ta toob näitena vajaduse kinnise ravikodu järele sõltuvusprobleemidega lapseootel naistele, eluoskuste õpetamise

asenduskodunoortele, sobivad õpingimused hariduslike erivajadustega lastele, aga ka raske ja sügava puudega laste peredele mõeldud teenused. Raseduskriisi nõustajana jätkab ta suhtlemist mitme enneaegselt sündinud lapse vanematega. „Ühelt poolt võime olla meditsiini võidukäigu pärast tänulikud, et paljud lapsed suudetakse ellu aidata. Kuid sotsiaalne tugi ei tule järele. Mulle helistavad emad, kes on omadega täiesti läbi, sest ei jaksa enam, tunnevad end ükski, vajavad psühholoogilist toetust, ei jätku lapsehoidjaid ega sobivaid hoiukohti,” kirjeldab Kristiina talle nõustamisel avanevat nukrat pilti.

Sotsiaaltööd sellisel moel Eestis enne ei eksisteerinud. Me olime nagu mingid imeloomad.

„Ka nende lapsevanemate vaimne tervis vajab tähelepanu,” toetab probleemipüstitust Indrek. „On hea, et COVID-i tõttu hakati vaimsest tervisest rohkem rääkima. Kuid vaimseid muresid on materiaalistest tunduvalt raskem lahendada. Selleks on vaja inimesi koolitada, kujundada süsteem, seda ülal pidada. Mind teeb natuke murelikuks, et kuigi meie sotsiaalsüsteem on tehtud Põhjamaade eeskujul, ei ole meil tulubaasi, et seda jätkusuutlikult rahastada,” toob Indrek välja veel ühe murekoha.

„Saime tohutult hea hariduse, kahjuks ei olnud omal ajal võimalust seda kasutada,” ütleb Indrek lõpetuseks. „Õnneks oli ka neid, kes, nagu Kristiina, läksid läbi tule ja vee ning ajasid oma asja.”

„Olen saanud hästi palju teha asju, mille kohta olen arvanud, et selline ongi päris sotsiaaltöö,” ütleb Kristiina rahulolevalt. „Soovin seda ka praegustele tudengitele.”

Foto: Piret Räni

Sotsiaaltöö eriala püsib tugevana ja areneb

Regina Lind, Kairiin Nuudi

ajakiri Sotsiaaltöö

Ühiskonnateaduste instituudi sotsiaalkaitseasuuna juht **Karmen Toros** on veendunud, et eriala käib kaasas ühiskonna muutuvate nõudmistega, õppimisvõimalused on paindlikud ja tudengid saavad põhjalikud alustadmised ning praktilisi kogemusi.

„Astusin Tallinna Ülikooli 1998. aastal,” alustab Karmen Toros oma lugu sotsiaaltöö-tudengina alanud teekonnast, mis praegu-seks on viinud ta ühiskonnateaduste insti-tuudi sotsiaalkaitseasuuna juhi ametikohale.

Juba gümnaasiumis oli Karmenil kaks valikut: inglise keele õpetajaks või

sotsiaaltöö. Huvi sotsiaaltöö vastu tekkis lastekaitset käsitlevaid raamatuid lugedes. „Praegune töö ühendab kõige paremini kõik selle, mida tookord soovisin: olen sotsiaaltöö õpetaja ning välistudengiteile ja doktorantidele pean loenguid inglise keeles,” ütleb Karmen õnnelikult.

Algusest peale on talle huvi pakkunud laste ja perede heaolu ning esimeseks töökohaks sai emade ja laste varjupaik. Edasi läks kõik sujuvalt: Karmen kutsuti ülikooli tööle ning ta jätkas magistri- ja doktoriõppes. „Mind huvitas mitte ainult praktika, vaid ka see, kuidas ette valmistada spetsialiste, kes hakkavad tööle sotsiaaltöö sihtrühmadega. Rohkem on köitnud ikkagi teadus ja õpetamine, kuid ka suunda juhtida on olnud väga huvitav.”

Lähtekohaks tugevustele suunatud käsitus

Õpingud on pakkunud rohkesti avastamisrõõmu ja juhatanud põhimõteten, millest juhitud.

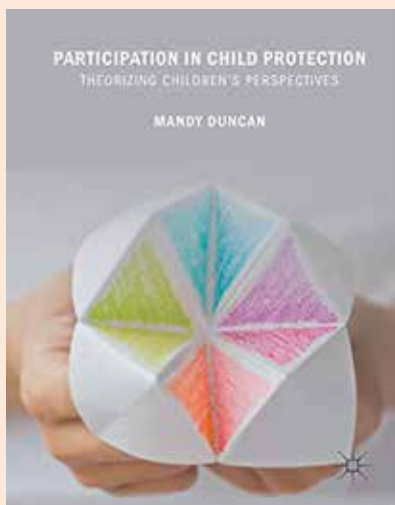
„Kui keegi küsiks, missugused käsitused sotsiaaltöös mulle sära silmi toovad, oleks need inimeste tugevatele külgedele toetumine ja lahenduskeskus,” ütleb Karmen veendunult. „Õpingute alguses oli sotsiaaltöö praktikas valdav mudel, et spetsialist on ekspert, kes

ütleb ette, mida klient peab tegema. Ka esimestel tööpäevadel varjupaigas oli tunne, et kui klient ainult laseks, küll me teeks siis tema elu paremaks. Peagi aga selgus, et sellise suhtumisega ei jõua kuigi kaugele,” meenutab Karmen.

Doktorandina avanes Karmenil võimalus minna kolmeks kuuks Turu Ülikooli, kus töötas professor Katja Forssén. „Minu kohvrid, kui ma Eesti ja Soome vahet edasi-tagasi käisin, olid pungil sealses raamatukogus kopeeritud raamatutest ja artiklitest, mis rääkisid tugevuskesksest lähenemisest, võimalusele, mitte riskidele keskendumisest. See põhimõte mõjutab mind praegu uurijana, õppejõuna ja juhina ning ka isiklikus elus: toetuda tugevatele külgedele, kui miski ei toimi, leida võimalusi, mis toimiksid paremini.”

Karmenile meenub Anne Tiko ütlus loengus, et inimene sünnib puhta lehena, ta ei ole halb. Inimest ja tema käitumist tuleb vaadata eraldi. „Selline inimese nägemine aitab jõuda

RAAMATUSOOVITUS

Mandy Duncan (2019). Participation in Child Protection. Theorizing Children's Perspectives. Palgrave McMillan

Karmen Toros soovib: „Viimane hea raamat, mida olen lugenud, on Briti lapsepõlveuurija Mandy Duncani ülevaade lapse osalusest lastekaitstes. Teoreetilisse käsitusse on põnevalt põimitud laste kogemused. Minulgi on käsil raamatu kirjutamine, sain siit häid mõtteid, kuidas laste osalusest kirjutades nende endi hää l kuuldavaks teha ja muuta see teema ka lugejale huvitavaks, et valmiks nii teadusmaailmale kui ka praktikutele kasulik raamat.”

koostöös temaga lahendusteni. Mina kui spetsialist mitte ei tiri, tõmba ega ütle asju ette, vaid näitan võimalusi, otsin koos inimesega temas endas olevaid varjatud ressursse. See mõjutab ka minu uurimissuunda: lapse osalus, tema kaasamine, lapse- ja perekesksus, kus peamine on inimene, tema lugu ja arusaam olukorrast. Olulised on ka teised väärtused: austus, tegevuse arusaadavus kliendile ja igaühe enesemääramisõigus.”

Õppekavad arenevad pidevalt

Nii Eesti kui ka rahvusvaheliste kolleegidega arutades on viimastel aastatel palju juttu olnud sellest, kuidas sotsiaaltööpe suudab ühiskonna muutustega kaasas käia. „Trauma ja kriis, vaimne tervis, inimõigused, sotsiaaltöö tegijate enesehoid, tehnoloogia areng ja abivajaduse märkamine õigel ajal,” loetleb Karmen päevakajalisi teemasid.

Ta kinnitab, et ülikool jõuab muutustele kiiresti reageerida: „Selleks on mitu võimalust. Kui tuleb uus kajastamist vajav teema, siis saab õppejõud selle lisada oma ainesse. Näiteks koroonaga tuli päevakorda, kuidas isolatsiooni jäämine on mõjutanud lapsi ja peresid. Enda ja rahvusvahelistele uuringutele toetudes võtsin teema kohe oma loengusse. Samamoodi tegid ka teised õppejõud.”

Ka esimestel tööpäevadel varjupaigas oli tunne, et kui klient ainult laseks, küll me teeks siis tema elu paremaks.

Õppekavas on võimalik ka õppeaineid muuta. „Kord aastas arutame muudatusi õppekava nõukoguga, kuhu kuuluvad meie vilistlased, tööandjad ja praktikud ning kutsekoja esindaja.

Kui arutelu põhjal selgub, et õppekavasse tuleb lisada uusi aineid või muuta seniste mahtu, siis edasi tuleb ettepanekud esitada instituudi õppekolleegiumile ja sealt lähed need nõukogusse. Teeme muudatusi igal aastal, tuginedes nii vilistlaste kui ka õppurite tagasisidele,” selgitab Karmen. „Tõime tagasi vene keele valikainena – seda pidasid vajalikuks nii tööandjad, üliõpilased kui ka praktikajuhendajad. Sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse õppekavasse lisasime täiendavalt laste õiguste kaitsega seotud aine,” toob ta näited.

Mina kui spetsialist mitte ei tiri, tõmba ega ütle asju ette, vaid näitan võimalusi, otsin koos inimesega temas endas olevaid varjatud võimalusi.

Ühiskonnateaduste instituut korraldab lähiajal vilistlaste hulgas uuringu, et saada rohkem teavet, mille põhjal kavandada koostöövõimalusi. „Peame väga oluliseks hoida kontakti vilistlastega, et olla kursis, kuidas saame toetada sotsiaaltöö tegijaid,” kutsub Karmen huvilisi üles oma soovidest ja ettepanekutest teada andma.

Õppekava täiendamise mõtteid on tulnud ka kutsetaotluste analüüsist, mille hindamiskomisjonis Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni juures osaleb suuna esindajana Kersti Kriisk: alustatud on uue, grupitöö meetodeid tutvustava õppeaine arendamist ja teadvustatud õppijate eneserefleksioonioskuse tugevdamise vajadust.

Üks oluline võimalus õppekavadele tagasisidet saada on rahvusvaheline hindamine. „Viimase otsuse saime mullu kevadel – see on nüüd seitsmeks aastaks meie suunis,” nimetab Karmen. Märkimisväärne

muudatus, mille juures arvestati nii tööandjate, vilistlaste kui ka välishindajate soovitusi, oli praktika mahu suurendamine. Praktika maht on seni statuudi järgi olnud 6 EAP-d, nagu on ülikoolis tavapärane, kuid eelmisest kevadest tõusis see bakalaureuseõppes 10 EAP-le. „See on maksimaalne, mis on ülikoolis lubatud, kui välja arvata õpetajakoolitus,” sõnab Karmen, „nüüd kavatseme sama muudatuse teha ka magistriõppes.”

Akadeemiline haridus on mitmekülgse praktilise töö alus

„Ülikool on akadeemiline õppeasutus, kuid sotsiaaltöö on võrreldes paljude teiste erialadega praktilisem,” mõtiskleb Karmen teaduse ja praktika tasakaalu üle. Ta ütleb, et õpingute üks osa on kujundada õppijates uurijavaade: „Ükskõik, kas ollakse sotsiaaltöötaja või mõnel teisel ametikohal, tuleb osata analüüsida teenuste vajadust ja kliendi profiili ning selleks on vaja teha uuringuid.” Karmen arvab, et ülikoolist kaasa tulnud uuriv meel aitab ka tegevus- ja arengukavade koostamisel kaasa rääkida.

Õppekavas on tähtsal kohal ka klienditöö meetodid ja nende praktiline harjutamine. Ka siin tasub Karmeni sõnul praktikul akadeemilisest maailmast kaasa võtta harjumus lugeda ingliskeelseid teadusartikleid ja raamatuid, mis aitab leida klienditöös sobivaid tööviise ning end spetsialistina harida.

Sotsiaaltöö õpetajatel tuleb aga arvestada, et inimesed, kes koos samas rühmas õpivad, on väga erinevad. „Ühelt poolt on see suur pluss, sest nad täiendavad üksteist. Teisest küljest on keeruline pakkuda kõigile arenguvõimalust ja tagada, et nad saavad õppes seda, mis just neil vaja. Aga usun, et oleme saanud selle toimima, kuigi iga rühm on erinev,” nendib ta.

Toetada tuleb ka sotsiaaltöötajate töö püsimist ja arengut

Ülikool ei saa õpetada kõike, mida kindel töökoht nõuab. Karmen toob välja, et alati jäävad töötoimingud, -vahendid või organisatsioonile omased tavad, mida õpitaksegi alles töökohas. Nii lõpetajad kui ka tööandjad peavad olema selleks valmis: „Näiteks oleme tudengite soovil õpetanud STAR-i infosüsteemi, aga leidsime, et sel pole mõtet, kui seda kohe kasutama ei hakata.”

„Ülikool annab põhioskused, kuid näiteks tööks mõne spetsiifilisema kliendirühmaga tuleb juurde õppida. Ei ole nii, et käisid ära, õppisid ära, nüüd pead kõike oskama,” viitab Karmen sotsiaaltöötajate kestva enesearendamise vajadusele.

Õppekavas on tähtsal kohal ka klienditöö meetodid ja nende praktiline harjutamine.

Karmeni sõnul on palju tegureid, mis toetaks ülikooli lõpetaja jäämist erialale: „Näen väga olulisena toetussüsteemi, et igal ametisse asjal oleks mentor, kes juhendab, toetab, oskab aidata.” Toetusest rääkides peab Karmen tähtsaks ka läbipõlemise ennetamist, abi peab saama juba esimeste ohumärkide ilmnemisel: „Mitte nii, et kuhjub palju keerulisi juhtumeid ja siis inimene lihtsalt ei jaksa ja läheb ära.” Sotsiaaltööd peab Karmen meeskonnamänguks: „Tähtis on ka, et inimene ei pea, hambad ristas, üksinda töötama – need on meie ühised kliendid.”

Karmen on märganud, et töötajate heaolu oleneb väga palju ka juhust. Kui juht on erialaharidusega, siis on toetust rohkem, vastupidisel juhul tuntakse end tööülesandeid täites suhteliselt üksinda.

Siiski arvab ta: „Ei ole ka halb, kui noor inimene, kes esialgu alles õpib ja otsib, proovib eri valdkondades, võib-olla asenduskodus või mõnes MTÜ-s. Ta saab vahetu klienditöö kogemusi, mis teda hiljem toetavad, kui ta läheb näiteks kohalikku omavalitsusse või mujale.”

Kuigi sotsiaaltöö eeldabki kõrget motivatsiooni, ei tohi Karmeni sõnul unustada töötaja väärtustamist: „Senisest enam peame tublisid märkama ja neile ka ütlema, et nad on tublid, neil on võimalik abi saada ja kogeda meeskonnatunnet.”

Ülikool aitab kaasa sotsiaaltöö mainekujundusele

Kui aega jätkuks, sooviks Karmen rohkem kaasa aidata sotsiaaltöö nähtavamaks muutmisele ühiskonnas. „Sotsiaaltöötaja ja lastekaitsetöötaja kuvand ühiskonnas on olnud pigem negatiivne. Ülikool üksi ega ka praktikud üksi ei saa seda muuta, kuid koos saame aidata teha nii sotsiaaltöö klientide kui ka sotsiaaltöötaja hääle kuuldavamaks.

Tallinna Ülikooli sotsiaalkaitse suund esitas 2021. aasta lõpus koos Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooniga sotsiaalministeeriumile strateegilise partnerluse projekti, mille eesmärk on muuta sotsiaaltöö ühiskonnas rohkem nähtavaks ja inimestele arusaadavamaks. „See eeldab süsteemataalisi samme ja tegevust, mida oleme juba alustanud, sellessegi tahame järjest rohkem panustada,” kinnitab Karmen.

Karmeni sõnul ootab ülikooli lähitulevikus väljakutse, kuidas tasemeõppe kõrvalt koostöös teiste osalistega aidata sotsiaaltöötajate pädevust suurendada ka täienduskoolituse kaudu. „Arendame välja sotsiaaltöö baasoskuste mikrokraadi taotlemise võimaluse neile, kellel ei ole eriharidust, aga

tahaksid minna magistriõppesse. Aga ka neile, kelle töö nõuab mingil määral sotsiaaltöökusi ja teoreetilisi teadmisi,” räägib Karmen töös olevast projektist. Lisaks soovitakse Karmeni sõnul toetada tulevasi ja praeguseid sotsiaaltöötajaid ka teadustöö kaudu ja sealt saadavad teadmised praktikkasse rakendada.

Sotsiaaltööd ei tulla juhuslikult õppima

Tudengite motivatsioonist rääkides nendib Karmen: „Meil on juba bakalaureuseastmes sessioonõpe, seega tulevad tihti õppima need, kes juba töötavad erialal või minnakse õpingute jooksul erialatööle. Magistriõppes on tudengite erialavalik veelgi teadlikum.” Juba vastuvõtul hinnatakse soovijate motivatsiooni ja potentsiaali erialal töötada. Karmeni hinnangul ei ole tudengite motivatsioon langenud ka koroonaajal aina levinuma veebiõppe tõttu: loengutes ollakse kohal, kuulatakse ja arutletakse.

Koos erialaorganisatsiooniga saame aidata teha nii sotsiaaltöö klientide kui ka sotsiaaltöötaja hääle kuuldavamaks.

„Arutelu, grupitööd on Zoomi kaudu väga efektiivsed,” räägib Karmen veebiõppe kogemusest, „aga nõustamispraktikume ja rollimänge on keerulisem teha.” Kasutatakse hübriidõpet: osa tudengeid osaleb kohapeal ja osa virtuaalselt. Karmen ütleb, et asi toimib. Üliõpilastel on ikka alati võimalik ka õppejõuga suhelda. „Vahel on suhtlust isegi rohkem: kui tudeng kirjutab, et soovib korra

rääkida, leiame selleks kümme minutit kas või loengute või koosolekute vahel,” toob Karmen näite paindlikest veebi-võimalustest. Erinevusi ei näe ta ka eksami- ja lõputööde kvaliteedis.

Interdistsiplinaarsus tuleb kasuks ala tugevamaks muutumisel

„Me räägime praegu T-kujulistest oskustest ja pädevustest, mis tähendab, et peavad olema süvateadmised vähemalt ühel või mitmel alal ja oskus mõista ning siduda teisi distsipliine,” kirjeldab Karmen sotsiaaltööks vajalikku pagasit. „Sotsiaaltöö on seotud paljude teiste distsipliinidega: sotsioloogia, psühholoogia, riigiteadused, meditsiin, demograafia. Ei saagi olla nii, et õpetame ainult sotsiaaltööd,” selgitab ta.

Kõiki lisateadmisi ja oskusi peab Karmen vajalikuks, kuid nendib, et muidugi peab õppes hoidma ka kindlalt sotsiaaltöö joont: „Seda me ikkagi juhtuda ei lase, et kõik läheb interdistsiplinaarseks. Meil on teatud teiste ainete plokid, aga sotsiaaltöö eriala kui selline on väga tugevalt sees, ja selle koha pealt me järeleandmisi ei tee. Ma näen, et sotsiaaltöö haridusega

inimesed on väga teretulnud paljudele aladele: haridus annab pädevuse tööks inimestega ja seda hinnatakse ka teistel erialadel,” toob ta suisa välja.

Vajadus sotsiaaltöö järele aina suureneb, pigem on küsimus selles, kuidas suurendada erioskustega sotsiaaltöötajate arvu.

„Kuigi meil on suhteliselt väike meeskond, oleme Tallinna Ülikoolis teinud kõik selleks, et olla tugevad ja edasi areneda, tehes koostööd ka Tartu Ülikooli ja Pärnu Kolledži kolleegidega: konverentsid, õppimine, doktorandid,” räägib Karmen sotsiaaltöö jätkusuutlikkusest. Ta lisab: „Vajadus sotsiaaltöö järele ühiskonnas aina suureneb, pigem on küsimus selles, kuidas suurendada erioskustega sotsiaaltöötajate arvu.” Ta on õnnelik selle üle, et ülikoolides on piisavalt järelkasvu, kes uusi tegijaid südamega koolitavad.

„Ma arvan, et sotsiaaltöö erialal on väga hea positsioon. Pigem näengi, et kasvame tugevamaks,” võtab Karmen kokku.

Marju Medar, Kersti Kriisk, Reeli Sirotkina,
Merike Sisask, Marika Voogre, Karmen Toros

Sotsiaaltöö õppimisest ja õpetamisest Tallinna Ülikoolis

Alates 2015. aasta sügisest, pärast ülikooli haldusreformi, õpetatakse sotsiaaltöö eriala ühiskonnateaduste instituudi sotsiaalkaitse suuna koosseisus. Kuidas on õpe korraldatud ning millised on õppekavad? Kes on tänased õppijad ja õpetajad?

2021. aasta seisuga toimub õpe sotsiaaltöö bakalaureuseõppe; sotsiaaltöö magistriõppe; sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse magistriõppe; sotsiaaltöö doktoriõppe ning ingliskeelse sotsiaalse ettevõtluse (*social entrepreneurship*) magistriõppe õppekava alusel.

Kõik sotsiaalkaitse suuna õppekavad on rahvusvaheliselt tunnustatud ja arvestavad Eesti tööjõuturu vajadustega.

Mida TLÜ sotsiaalkaitse suuna õppekavade alusel õpetatakse?

Sotsiaaltöö õppekavad põhinevad tugeval teoreetilisel alusel, teadmisi saab eakate, laste ja peredega, erivajadusega inimeste, sõltlaste ja teiste sotsiaalsete sihtrühmadega tegelemiseks.

Teoreetilisi teadmisi saab kinnistada praktika käigus Eesti sotsiaalvaldkonna asutustes – kohalikes omavalitsustes; era-, avaliku ja mittetulundussektori organisatsioonides, mis osutavad sotsiaalteenuseid.

Õppekavad on välja töötatud kooskõlas kutsestandarditega ja moodustavad TLÜ-s sotsiaalteenuste õppekavagrupis terviku

Eesti haridusmaastiku vastutusvaldkonna nõuete kohaselt: koolitada Eesti tööturule eri haridustasemega kvalifitseeritud sotsiaaltöötajaid, kes on kutsekindlad ja huvitatud eriala arendamisest.

Kõrghariduse hindamise nõukogu (EKKA) väliseksperdid on toonud välja, et sotsiaaltöö magistri- ja bakalaureusetaseme õppekavadel on hea side rahvusvahelise sotsiaaltööga kirjanduse ja rahvusvaheliste kontaktide tihenemise kaudu ning neid arendatakse dialoogis tööandjate, sidusrühmade ja üliõpilastega.

Traditsioonilistele loengutele ja seminarisaruteludele lisaks kasutatakse õpetamisel ka uudsemaid õpetamismeetodeid, nagu rühmatöid, loovülesandeid, mängulisi lahendusi ning projektipõhiseid käsitusi (ELU ainekursus). Nõnda saavad üliõpilased kogemusi koostööst teiste erialade üliõpilaste ja õppejõududega interdistsiplinaarsete küsimustega tegelemisel. Üliõpilaste hulgas on olnud küllaltki populaarsed näiteks prof. Merike Sisaski juhitud ELU projekt „Vaimse tervise mess” koostöös Eesti vaimse tervise ja heaolu koalitsiooniga (VATEK)

Laste ja pere uurimisrühma Networking Lab seminar 2019. aastal.

Foto: Piret Räni

ning dotsent Mare Leino juhitud ELU projektid „Kriisist lahenduseni” ja „Väärikas vananemine”.

COVID-19 pandeemiast tingituna on õppetöö muutunud viimastel aastatel paindlikumaks ja ainekursustesse on lõimitud digilahendusi, mis võimaldavad piisavalt interaktiivset õppetööd ka eemalt.

Kõik sotsiaalkaitse suuna õppekavad on välja töötatud kooskõlas kutsestandarditega ja neid pidevalt arendatakse.

Sotsiaalkaitse suunal on ka innovaatiline inglisekeelne magistriõppekava, mis arendab sotsiaalset ettevõtlust ning ettevõtete ja ülikooli koostööd, kus saavad osaleda ka üliõpilased. Nimetatud õppekava on avatud 2018. aastast, see on hästi läbi mõeldud ja suure potentsiaaliga ka rahvusvahelisest

vaatenurgast. Õppekava peamine tähelepanu on rahvusvahelisel tööl, kuid üha rohkem arendatakse ka sotsiaalse ettevõtluse projekte Eestis, nt osaletakse häkatonide korraldamisel kogukondade arendustöös.

Sotsiaalse ettevõtluse õppekava kasutab rahvusvahelisi võrgustikke ja kontakte, et arendada õpetamist ning toetada üliõpilasi oma projektide ja meetodite väljatöötamisel. Näiteks osalesid sotsiaallettevõtluse tudengid „Co-creation of Service Innovation in Europe” (COSIE) projektis, kus dotsentide Zsolt Bugarszki ja Katri-Liis Lepiku juhtimisel võeti osa üle-eestilistest häkatonidest Võrumaal, Harjumaal ja mujal, andes oma osa kogukondade arendamisse ja saades arendustöö kogemusi.

Kõik magistriõppekavade üliõpilased teevad ja kaitsevad õpingute lõpus uurimistööd, milles on nii teoreetiline kui ka empiiriline osa. Üha enam on tavaks saamas üliõpilaste

(nii magistrantide kui ka doktorantide) kaasamine juhendajate uurimisprojekti-desse. Näiteks on prof. Merike Sisaski juhitavasse rahvusvahelisse DigiGen projekti (www.digigen.eu) olnud kaasatud kolm sotsiaalkaitse suuna doktoranti (ühele neist on see doktoritöö põhiteema) ning seitse magistranti (ühel on magistritöö edukalt kaitsnud); lisaks veel üks tervisekäitumise ja heaolu doktorant ning kolm nüüdismeedia magistranti.

Prof. Karmen Torose TLÜ uurimisrühm on arenenud rahvusvaheliseks virtuaalseks uurimiskeskuseks (<https://care-iric.org/>), mis keskendub laste ja perede uuringutele. Projektidesse ja uuringutesse on kaasatud ka eriala magistrandid ja doktorandid nii andmete kogumisel, analüüsimisel kui ka uuringute kõrgel tasemel publitseerimisel.

Kuidas TLÜ õpikeskkond toetab üliõpilaste õppimist?

Tallinna Ülikool võib uhke olla pidevalt uue-nea õppekeskkonna üle, mis on ligipääsetav ja sobiv ka erivajadustega õppijatele. Laialdaselt kättesaadavad on digiinfoallikad, on ligipääs digitaalsele infoandmekogule ja kasutusel digitööriistad, nagu Zoom, Moodle ja muud e-õppe platvormid. Õppijail tuleb aga arvestada, et suurem osa kohustuslikust kirjandusest on inglise keeles.

Sotsiaalkaitse suuna õppetöö toetamiseks on TLÜ akadeemilisel raamatukogul ja selle õpikeskusel oma aaineraamatukoguhoidja, kelle vahendusel saavad õppejõud õppekavade kaupa uut kirjandust pidevalt täiendada ja tellida. Juurdepääs teaduskirjandusele ja asjaomane koolitus on tagatud kõigile üliõpilastele raamatukogu kaudu. Üliõpilastele on Wifi tasuta. Ülikoolis on digiõppe tugilabor ja rühmatöödeks kujundatud ELU

õpiala, mis mõlemad toetavad innovaatilist õppimist nii ülikooli õpikeskkonnas kui ka distantsõppe ajal.

Tallinna Ülikoolis on head õppimise ja vaba aja veetmise võimalused: saab ennast arendada ja oma karjääri edendada. Tudengid on ülikooli juhtimisega laialdaselt seotud. Õpilased on teadlikud oma hariduslikest, sotsiaalsetest, kultuurilistest ja kogukondlikest võimalustest ja kasutavad neid aktiivselt. Liituda võib ka karjääri- ja nõustamiskeskuse Facebooki-lehga, et olla kursis töö- ja praktikapakkumistega. Uut infot ülikoolis õppimise kohta saab otsida Tudengiveebist. Fotoklubi, Kultuuriklubi, Rahvusvaheliste suhete selts, Tantsutüdrukud, Tudengiteater ja Spordiklubi pakuvad huvide arendamise suurepäraseid võimalusi. Üliõpilaste toetamiseks on välja arendanud mitmed teenused, näiteks tudengiprojektide toetamine, lastetoa teenus jpm.

Kes on TLÜ sotsiaalkaitse suuna õppekavade õppijad ja õpetajad?

Ühiskonnateaduste instituudis õpib sotsiaalkaitse suunal 2021. aasta novembri seisuga 411 üliõpilast, neist 148 sotsiaaltöö bakalaureuseõppes, 109 sotsiaaltöö magistriõppes, 113 sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse magistriõppes, 26 sotsiaalse ettevõtluse magistriõppes ning 15 doktoriõppes. Vastuvõtt õppekavadele näitab igal aastal suurt huvi sotsiaaltöö ning sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse erialade vastu. Sisseastumisel on sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse eriala konkursid ühed suuremad ülikoolis.

Üliõpilased on väga motiveeritud õppima, kuigi peavad pidevalt leidma pereelu, töö ja õppimise tasakaalu. Üliõpilased on öelnud, et tunnevad head

sidet ülikooli ja õppejõududega, neil on head suhted omavahel ning mis eriti oluline – nad tunnevad, et on õpingutes toetatud ja nende tagasisidet võetakse arvesse õppekavade arenduses.

Sotsiaaltöö eriala õpetab 2021. aasta novembri seisuga sotsiaalkaitse suunal

17 õppejõudu: viis professorit, neli dotsenti, neli lektorit ja neli nooremteadurit. Sotsiaalkaitse suuna õppekavade tugevus peitub õppejõududes, kes on seotud nii teadustöö kui ka praktikaga, on pädevad ja neil on tugevad sidemed erialade võrgustikega nii Eestis (Eesti Sotsiaaltöö

Praktika Eestis ja välisriikides

Eri aegade kõrgharidusereformid on muutnud praktika osatähtsust õppekavades. Viimastel aastatel on kohustuslik praktika olnud kuue EAP ulatuses. Kuid õppekavade viimasel akrediteerimisel on rõhutatud, et praktika osa õppekavas peab suurenema. Enamik praktikal käinud tudengitest toovad ka välja, et senine 2–4-nädalane praktika on liiga lühikene. Sellest tulenevalt tuleb tulevastel tudengitel osaleda pikemal praktikal (1,5–2 kuud) ning ainult varasemast töökogemusest enam ei piisa.

Tulevikus on tudengitel võimalik praktikat osaliselt ka kombineerida töökogemusega ja sooritada praktikat paindlikult aasta kestel, sh suvekuudel. Teisest küljest kasvab praktika mahu suurenemisega ka praktikaasutuse juhendajate vastutus. Juhendaja on praktika sooritamisel tudengi kõige olulisem partner. Seetõttu on praktikate lähijuhendajateks oodatud vaid erialakõrgharidusega sotsiaaltöötajad, kes on valmis tulevase kolleegi toetama.

Olulisel kohal on teoreetiliste teadmiste seostamine igapäevase praktilise sotsiaaltööga konkreetses asutuses. Praktikal viibinud endised ja praegused tudengid väärtustavad väga kõrgelt põhjalikke ning analüütilisi diskussioone juhendajate ja teiste kolleegidega, et praktika kaudu paremini mõista eriala, igapäevaseks praktiliseks sotsiaaltööks vajalikke oskusi ning nende seost teoreetiliste teadmistega.

Praktikat saab teha ka välisriikides, näiteks Inglismaa, Soome, Rootsi, Norra ja Hispaania partnerkõrgkoolide kaudu, kellega TLÜ-l on sõlmitud Erasmuse partnerlepingud. Välispraktika korral on üliõpilastele tagatud juhendamine ja igakülgne tugi ning omandatud ainepunkte arvestatakse õppekava täitmisel.

Viimastel aastatel on Erasmuse lepinguga käinud välisülikoolides (University of Helsinki, Amsterdam University of Applied Sciences) õppimas kaks bakalaureuseõppe ja kaks magistriõppe tudengit ning välismaal praktiseerimas kolm tudengit (üks bakalaureuseõppekavalt ja kaks magistriõppekavalt). Praktikakohad on olnud Navigatorcentrum Östersund Rootsis, kus toetatakse noorte tööle saamist või õpingute jätkamist; Scottish Drugs Forum Šotimaal, mis on uimastipoliitika ja teabega tegelev Šoti vabatahtlik organisatsioon ning CESIE, mis on loovuse ja innovatsiooni uuringute ning algatuste keskus Itaalias. Kõik välispraktikal viibinud üliõpilased on olnud väga rahul ja soovivad seda ka teistele.

Assotsiatsioon, Sotsiaalpedagoogide Liit) kui ka rahvusvaheliselt.

Rahvusvahelise koostöö hea näide on koostööprojektid teiste riikide kõrgkoolidega: TLÜ ja Oslo Metropolitan Ülikooli sotsiaaltöö õppejõud kirjutavad koos lastekaitsetöötajale õpikut, kuidas toetada abi vajava lapse aktiivset osalust temaga seotud protsessides. Õpik ilmub inglise, eesti ja norra keeles.

Koos Euroopa Sotsiaaltööd Õpetavate Kõrgkoolide Assotsiatsiooniga (EASSW) korraldati 2021. aasta suvel üleeuroopaline sotsiaaltöö konverents „Innovation and Resilience: Preparedness of Social Work Education in Uncertain Times”, kus jagasid kogemusi sotsiaaltöö teoreetikut, praktikud, teenuseid osutavate organisatsioonide esindajad ja üliõpilased, otsides vastust küsimusele, kuidas vastata muutuva ühiskonna nõudmistele ja sotsiaaltöötajaid selleks ette valmistada.

Tallinna Ülikoolis on head õppimise ja vaba aja veetmise võimalused: saab ennast arendada ja oma karjääri edendada.

Õpetamisse kaasatakse ka praktikuid, et tugevdada eriala seoseid tööturuga ja toetada õpitu omandamist. Näiteks õpetab sotsiaaltöö bakalaureuseõppekaval Estelle Laane ainekursust „Sotsiaaltöö sõltlastega”, Siim Sarapuu ainekursust „Sotsiaaltöö erinevate sotsiaalsete gruppidega”, Katrin Raamat ainekursust „Tervishoiu sotsiaaltöö” ja Karin Hanga ainekursust „Sotsiaaltöö erivajadustega inimestega”. Sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse magistriõppekaval juhendab

õppetööd praktikuna Kati Valma ainekursusel „Juhtumitöö”, Viktor Turkin ainekursusel „Laste õiguste kaitse põhikursus”, ja Tiina Naarits-Linn ainekursusel „Kriisinõustamine”. Sotsiaaltöö magistriõppekava õpetamisel on praktikuna kaasanud Karin Hanga ainekursusel „Sotsiaaltöö puudega inimestega”.

Koos Euroopa Sotsiaaltööd Õpetavate Kõrgkoolide Assotsiatsiooniga korraldati 2021. aasta suvel üleeuroopaline sotsiaaltöö konverents.

Kui palju on lõpetajaid?

Sotsiaaltöö õppimist ja õpetamist Tallinna Ülikoolis võib pidada väga õnnestunud arengusuunaks, mille tulemusena on sotsiaaltöö eriala juba lõpetanud 2440 üliõpilast, neist 1380 kõrghariduse esimesel tasemel (275 sotsiaaltöö rakenduskõrgharidusega ja 1105 bakalaureusekraadiga), 1060 kõrghariduse teisel astmel (584 sotsiaaltöö, 288 sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse, 167 rakendusliku sotsiaaltöö magistriskraadi ning 21 sotsiaalettevõtluse magistriskraadiga). Suurem osa neist praktiseerib sotsiaaltöö, lastekaitse ja sotsiaalpedagoogika valdkondades või elavdab tööturgu sotsiaalettevõtluse kaudu. Doktoritöö on kaitsnud 17 üliõpilast, kellest enamik praktiseerib sotsiaaltöö valdkonna koolitajatena Eesti ja ka väliskõrgkoolides.

See kõik on olnud võimalik tänu innustunud eestvedajatele ja kõigile õppejõududele, kes iga päev aktiivselt tegutsevad. Suur tänu kõigile! Sotsiaalkaitse suunale ja õppekavadele soovime suurt edu ning innovaatilist arengut muutuvmas maailmas.

Rahvusvahelised koostöökogemused

Tudengid hindavad kõrgelt ka lühiajalise rahvusvahelise sotsiaaltöö kogemusi ning teiste riikide sotsiaaltööst õppimise võimalusi. Aastatel 2010–2016 toimus igal aastal seminar, kus osalesid nii personali- kui ka sotsiaaltöö tudengid. Seda võõrustas Belgia Katholieke Hogeschool Leuven. Tudengid koos õppejõududega läksid neljaks päevaks võõrustajariiki, kus toimusid arutelud ja kuulati ettekandeid.

Alates 2019. aastast on mitme kõrgkooli koostöö jätkunud. Pandeemia tõttu on Social Europe Days toimunud veebis. Iga aasta osaleb veebiseminaril ligikaudu sada tudengit ja kümnekond õppejõudu. Mai lõpus toimub 2022. aasta kohtumine Berliinis. Tallinna Ülikooli sotsiaaltöö tudengid on avaldanud soovi osaleda järgmisel kevadel töötubades „Rahvastiku vananemine ja Euroopa väljakutsed“ ning „Jätkusuutlikud kogukonnad“.

Novembris 2019 käisid tudengid ja õppejõud Hollandis Zwolles külas Viaa kõrgkoolis. Õppejõudude lähetuse eesmärk oli arendada sotsiaaltöö õppekava ja õppida üksteise tugevatest ning nõrkadest külgedest. Tudengid said võimaluse rääkida Eesti sotsiaaltööst ja kuulata Hollandi kogemusi. Koos külastati Zwolle rehabilitatsiooniasutusi. Kõige põnevam oli arutelu teemal „Mis teeb sind inimestega töös vihaseks?“ Saime pikalt rääkida sotsiaaltöötaja emotsionaalsest seotusest klientitöös ning kogukondadega.

Viimase aasta kõige enam väljakutseid pakkuv kogemus oli tudengitele ELU projekti raames Euroopa Sotsiaaltöö Koolide Assotsiatsiooni 2021. aasta konverentsil tudengite eelkonverentsi ettevalmistamine ja korraldamine. Konverents „Interdistsiplinaarsed loovad meetodid“ kestis terve päeva. Eelkonverentsi kohta saab lisaks lugeda Sotsiaaltööst 3/2021.

Õppekäik Hollandisse 2019. aastal.

Foto: erakogu

Merike Sisask, PhD*sotsiaaltervishoiu professor, sotsiaaltöö doktoriõppekava kuraator*

Sotsiaaltöö doktoriõppe tulevikuvaade

Tallinna Ülikooli sotsiaaltöö doktoriõppekava on isikupärane ja ainus selles valdkonnas kogu Baltimaades. Rõhk on interdistsiplinaarsusel, koostööl ja rahvusvahelistumisel.

Sotsiaaltöö doktoriõppekava kuulub sotsiaalteenuste õppekavagruppi. See avati Tallinna Ülikoolis 1997. aastal. Doktoriõppekava juhtis algul sotsiaaltöö instituut, kuid ülikooli struktuurireformi käigus viidi 2015. aastal üle ühiskonnateaduste instituuti. Õppekava on juhtinud professor Taimi Tulva, professor Lauri Leppik ja alates 2014. aastast professor Merike Sisask.

See on ainuke doktoritaseme õppekava sotsiaaltöö valdkonnas mitte ainult Eestis, vaid kogu Baltimaades.

Doktoriõppekava on alati väärtustanud sotsiaaltöö elukutse mainet ja arengut, kuid eri ajal on selle arendamisel olnud oma eelisvaldkonnad olenevalt ühiskonna ja kõrghariduse üldisest arengust, ülikooli suundumustest ning õppekava välishindajate soovitustest. Loomulikult on doktoriõppe

tuleviku kujundamisel alati arvesse võetud ka doktorantide, vilistlaste ning tööandjate tagasisidet. Pärast sotsiaaltöö doktoriõppekava viimast positiivset välishindamist 2018. aastal on hindajatelt saadud tagasisidele tuginedes peamised arendussuunad järgmised.

- Suuremat rõhku on hakatud panema interdistsiplinaarsusele, koostööle ühiskonnateaduste instituudi teiste doktoriõppekavadega, kuid sotsiaaltöö doktoriõppe eripära säilitades.
- Eraldi väärtustatakse rahvusvahelistumist, mis on väljendunud välismaalt pärit doktorantide vastuvõtmises, rahvusvahelises koostöös naaberriikide ülikoolide sarnaste õppekavadega, ekspertide kaasamises doktoritööde kaasjuhendajate ning oponentidena.
- Doktorantidel on doktorantuuri täiskoormuse ja nominaalajaga läbimise soodustamiseks võimalus asuda tööle ülikooli nooremteaduri ametikohale.

Sotsiaaltöö doktoriõpe Tallinna Ülikooli ühiskonnateaduste instituudis on uni-kaalne. See on ainuke doktoritaseme õppekava sotsiaaltöö valdkonnas mitte ainult Eestis, vaid kogu Baltimaades. Võtame aastas vastu 1–2 doktoranti ja arutelu all on olnud, kas liiga väikesed õppekavad on ikka elujõulised. Pärast viimase hindamise tagasisidet on pigem hoitud joont, et liiga üldised doktoriõppekavad, näiteks sotsiaalteadused laiemalt, ei ole konkurentsivõimelised. Vaja on isikupära.

Artikli jaoks palusin kuuel doktoriõppega eri kaugusel oleval inimesel jagada oma kogemust doktorandina ja mõtiskleda, kuhu võiks sotsiaaltöö doktoriõpe Eestis tulevikus liikuda ning areneda. Kirjalikke vastuseid analüüsisid joonistusi välja teemad, mille kaupa tulemusi tutvustan. Tulemuste tutvustamisel kasutan vastajate loal intervjuude kokkuvõtete illustreerimiseks nende tsitaate (jutumärkides osad, muutmata sõnastusega). Teemad on järjestatud selle järgi, kui palju neid vastustes kajastati.

Oma arvamuse saatsid kirjalikult

- Airi Mitendorf (AM) – kaitses doktori- kraadi 2020
- Kersti Kriisk (KK) – kaitses doktori- kraadi 2021
- Rait Kuuse (RK) – doktorant alates 2014, läheneb eelkaitsmisele
- Merle Sumil-Laanemaa (MS) – doktorant alates 2016, läheneb eelkaitsmisele
- Merle Varik (MV) – doktorant alates 2016, eelkaitsmine läbitud
- Rafaela Lehtme (RL) – doktorant alates 2019

Väljund ühiskonda

Sotsiaaltöö doktoriõppel nähti väga selget väljundit ühiskonda laiemalt või oma töö- praktika kaudu. KK: „Iga doktoritöö üks

olulisi eesmäärke peab olema panus Eesti ühiskonda, eelkõige sotsiaaltöö ja sotsiaal- poliitika praktikasse.” Doktorikraad annab võimaluse olla ühiskonda panustamisel ekspert. AM: „Saadud teadmised on loonud mulle justkui ‘läätsed’, läbi mille mõtestan keerukaid sotsiaalprobleeme.”

Sotsiaaltöö doktori kraadi omandanud ei nähtud ainult ülikoolis töötavana. MS: „Kindlasti on doktoriõppe tulevik paind- likum ja rohkem väljapoole akadeemilist maailma suunatud, sest häid eksperte on omal alal vaja alati.” Üleminek akadeemi- liselt töölt praktikasse ei pruugi olla valutu ja võib tekitada isiklikke kriise. Eraldi küsi- musena tõstatati doktoriõppe tähendus elu- kestva õppe teekonnal. AM: „Ideaalne on, kui õpingute lõpetamisel teekond jätkuks. Isiklikult tundsin õpingute lõppedes identi- teedikriisi. Mind vaevas tühjustunne ja uue perspektiivi igatsus. Akadeemilise karjääri ja teadusasutusteväline töö ei tundunud esi- algu doktoriõpingute pingutuste vääriline.”

Väga oluliseks peeti, et doktorantuuri jooksul tehtud uuringud jõuaksid Eesti inimesteni: poliitikuteni, praktikuteni, klientideni. Doktorandid tunnetavad, et nende töö peab olema tähenduslik, see peaks Eestis kellelegi kasu tooma ja avalikku diskussiooni tekitama, sealhulgas meedias.

Rahvusvahelisus

Tõdeti, et „tänane teadusmaastik väärtus- tab inglisekeelset teadustööd” (AM). KK: „Doktoritööde tulevik ja tänapäev on ing- lise keel ning rahvusvahelistumine.” Selle põhjus on lihtne, nagu ütleb KK: „Eesti sotsiaaltööteadus üksi on liiga väike.” Väga oluliseks peeti, et doktorandid tutvustaks välismaal ja eelkõige Euroopas Eesti sot- siaaltööd ja -teadust, avaldades publikat- sioone ka rahvusvahelistes väljaannetes.

Rikastava ja inspireeriva kogemusena nimetati rahvusvahelisi kontakte doktorantuuri jooksul: välisjuhendajad ja -õppejõud, lühiajalised välisõpingud ning konverentsid välismaal. Seda on eelkõige vaja omal alal tunnustatud teadlaste ja ekspertidega võrgustiku loomiseks. Nõnda on doktorandid tutvunud oma kitsama uurimisvaldkonna ekspertidega, keda hiljem on palutud doktoritöö oponentideks.

Doktoriõppekava väärtustab professionaalse sotsiaaltöö mainet ja arengut.

Rahvusvahelistumise ühe võimalusena nähti oma ülikooli uurimisrühmi, kus oleks liikmeid ka välisülikoolidest, et doktorandid saaksid rahvusvahelise teadus-arenduskoostöö kogemuse juba õpingute ajal.

Eestikeelse sotsiaaltööteaduse vajadus

Väga oluliseks peeti oma teadustööd eesti keeles tutvustada, akadeemilist suhtlust doktoritöö valmimise ajal ja teaduskeele arendamist. RL: „Eesti keelt tuleb hoida elujõuliseks ka teaduskeelena.” Erialaste tekstide eesti keeles kirjutamist ja avaldamist peeti suureks väärtuseks. AM: „Isiklikult pidasin oluliseks erialaste artiklite avaldamist ajakirjas Sotsiaaltöö, isegi, kui need doktoriõppeprogrammis tähendust ei omanud.” Kuid leiti ka, et sotsiaaltööteadmiste levitamiseks on vaja kandepinda laiendada. RL: „... eestikeelne Sotsiaaltöö ajakiri on üks samm selles suunas, kuid pole piisav – lugejaskond on väga kitsas.”

Eraldi teemana toodi välja terminoloogiaga seotu ja vajadus hoida eesti keelt elujõulise teaduskeelena. KK: „Inglise

keeles kirjutades kogeme, et meie sõnavarasse tekib väga palju uusi mõisteid, millel ei ole eestikeelset vastet ning tihti on olnud neid termineid keeruline eesti keelt kasutades selgitada. Siin on tuleviku märksõnad tihedam koostöö filoloogidega, kes aitaksid mõisteid eestindada ning eestikeelse sotsiaaltööteaduse populariseerimine kui üks doktoriõpingute väljundeid.”

Väljakutsena nimetati piiratud võimalusi arutleda eesti keeles just oma doktoritöö keerukamate küsimuste üle. AM: „Doktoriõppe kestel oli väljakutseks leida võimalusi arutada uuritava teema sügavamate teoreetiliste küsimuste üle eesti keeles.”

Seos akadeemiaga

Toodi välja, et väljaspool akadeemiat ei pruugi doktorikraad olla piisavalt väärtustatud. MS: „Ehkki doktorikraad väljaspool akadeemilist maailma ei ole niivõrd kaaluks, kui akadeemilises maailmas.” Samuti võib olla probleemne õppekorraldus ülikoolis, mis ei valmista doktorante piisavalt ette tulevikuks väljaspool ülikooli. RK: „Täna tundub, et õppekorraldus on üles ehitatud akadeemilisi vajadusi ja tulevikku silmas pidades ning väljaspool teadusasutusi tööelus osalevate inimeste vajadused alati ei haaku kehtiva programmiga.” Lisaks võib praktikasse igapäevatööle suundudes olla raske hoida sidet teadustööga. AM: „Samal ajal püsib igatsus teadustöö järele, mida loodan jätkata igapäevatöö teemadel.”

Doktorantide formaalses seotuses akadeemiaga õpingute ajal nähti positiivset arengut. Näiteks see, et uued doktorandid on ülikoolis tööl nooremteaduri ametikohal. MS: „See probleem on lahendatud juba hilisematel sisseastujatel, kes saavad täies ulatuses oma tähelepanu koondada

doktoriõppele.” Tunnustati kaasamist. RL: „Üks asi, mida sotsiaaltöö ja lastekaitse inimesed on siin hästi teinud, ongi uute doktorantide kaasamine, innustamine – meie teadlased/professorid ei hoiu teadmistemopoli oma käes, vaid kaasavad noori võrdväärsena.”

Isiklik areng ja konkurents tööturul

Välja toodi, et doktoriõpe on tähenduslik protsess isiklikus arengus. RK: „Isiklikult on doktoriõpe võimalus end arendada, saada uut perspektiivi ning tõenduspõhiseid teetuspunkte ning see on küllap igal elualal väga abiks. Isegi kui akadeemilisele karjäärile ei mõelda. Ja küllap tulevikus ütleb su kohta doktorantuuri läbimine ka seda, kui hoolikalt oled sa oma vaimse vormi hoidmisega tegelenud.” Doktorantuuri läbimine võib olla katsumus ja samal ajal ka tõend selle läbinu kvaliteedi kohta. MS: „... vastutuse, pühendumise ja mõtlemisotsuse näitaja. Isiklik töö ja isiklik vastutus oma tehtavate asjade eest on doktoriõppes oluline.”

Tähtis on oma teadustööd tutvustada eesti keeles, akadeemiline suhtlus doktoritöö valmimise ajal ja teaduskeeles arendamine.

Kas doktorikraad annab otseselt eelise tööjõuturul, selles esines vastanutel eri arvamusi. MS: „Doktoriõpe on isiklikku silmaringi oluliselt avardav ja mõtlemisvõimet arendav tegevus, mis tagab tänu sellele ka hilisema konkurentsivõime paranemise tööturul.” RK: „Tänane tööturg minu hinnangul suures plaanis ilma sellekohase

suunitlusest (nt kindlad ametid, ülesanded) doktorikraadi ei tunnusta. Ma isiklikult ei pea seda ka vajalikuks, sest lõppastmes sõltub kõik inimese võimekusest, mitte diplomist.”

Doktorantuuri põhitoõ kõrvalt

Täiskohaga põhitoõ kõrvalt doktorantuuri läbimine ja motivatsiooni alalhoidmine lõpuni välja on olnud vastanutele ilmselgelt keerukas. Neil oli soovitusi, mis eelkõige seotud paindlikkuse ja personaalsusega. MV: „Töötava õppijana sooviksin, et oleks salvestatud loengute kogum (sh välisõppejõududega), mida saan vaadata endale sobival ajal või uuesti üle vaadata, kui selleks vajadus tekib.” RK: „Ka võiks inimese senist kogemust ja kompetentse arvestada õppeprogrammi ainete valikul.”

Põhitöökohal tööandjaga suhtlemisel on samuti vaja paindlikkust ja kokkuleppeid. MS: „Tihti võtavad kiireloomulised ja olulised töökohustused tähelepanu endale ja soovitud lugemise-kirjutamise aega ei jää piisavalt.” Selle kohta on vastukaaluks ka positiivne näide. MV: „Mõeldes õpingutele, tuleb tõdeda, et täiskohaga töötaval õppijal tuleb saavutada kokkulepped oma tööandajaga, et oleks võimalik töökoormust hajutada. Mina olen väga tänulik oma tööandajale, kes uue aasta planeerimisel vaatas koos minuga üle töökoormuse ning säästis mind nii mõnestki lisatööst, et saaksin keskenduda artiklite kirjutamisele.”

Sotsiaaltöö doktorantuuri kui väärtus

Sotsiaaltöö doktoriõpet tajuti omaette väärtusena. MV: „Tallinna Ülikool on ainuke, kus on võimalik õppida sotsiaaltöö doktorantuuris. See on Eesti jaoks suur saavutus ning väärtus!” Toodi välja, et ilma

doktoriõppeta võib sotsiaaltöö valdkonna arengus tekkida tõsiseid puudujääke. KK: „Sotsiaaltöö doktoriõppe jätkumine on eeldus, et nii sotsiaaltöö kui ka sotsiaalpoliitika areng saab olla süsteemne ja teaduspõhine, mitte kaootiline ja õhinapõhine.” Kitsam spetsialiseerumine sotsiaaltöoteaduses võib aga olla paratamatu. KK: „Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika muutuvad üha keerulisemaks, lisandub teemasid ja sihtrühmi ja seega on kitsam spetsialiseerumine vajalik ...”.

Eraldatuse vs. kaasatuse ja kogukonnatunne

Doktoriõppe eripärana toodi välja selle autonoomsus, mis võib viia eraldatuse tundeni. AM: „Tänane õppekorraldus on üles ehitatud nii, et doktorant täiskasvanud õppijana kujundab enda õpiteekonna, on autonoomne, kuid sageli ka üksi.” Seda tajutakse oluliselt erinevana varasemate kõrgharidustasemetel õppekorraldusest. MS: „Erinevalt bakalaureuse- ja magistriõppest, kus kursusekaaslased toetavad ja õppimine toimub justkui koos uue sõpruskonnaga, on doktoriõppe oluliselt eraklikum.”

Doktorandid väärtustavad nii sotsiaaltöoteaduse rahvusvahelistumist kui ka vajadust teadustöö tulemusi emakeeles ja auditooriumitundlikult tutvustada.

Lisaks formaalsele õppele töid vastajad välja doktorantide õpimotivatsiooni toetava kogukonnatunde vajaduse. AM: „Minu arvates on oluline küsimus, kuidas luua regulaarseid õppija motivatsiooni toetavaid aruteluringe ning kogukonnatunnet.” Selle kohta jagati ka soovitusi. MS: „Näiteks

doktoriseminaride roll tulevikus võiks ehk olla rohkem ka kuuluvus- ja meeskonnatunde arendamiseks.” Samuti soovitati kogukonnatunde loomiseks rohkem väärtustada vilistlase staatust. MV: „Tore, kui lõpetamise järel saaksin jääda ülikooli kogukonnaga kaasatuks ning tekib nn vilistlaskogu sünergia doktoriõppe tasemel.”

Kokkuvõte

Doktoriõppe on keerukas protsess, selle loimimine oma ellu võib doktorandile olla raske, kuid lõpptulemuseni jõudmine on seda nauditavam. Selleks, et doktorandid motivatsiooni kaotamata lõpptulemuseni jõuaks, on ülikoolil vaja neid igakülgset toetada. Administratiivsete vahenditega: nooremteaduri töökoht, uurimisgruppi kaasatus; õppekorralduslike meetmetega: paindlikkus ja tööturuga seotus; kuid ka informaalsete kaasamise kaudu: kogukonnatunde tekitamine ülikoolis, instituudis, uurimisgrupis. Doktorandil tuleb juba sisseastumisel kõik hoolikalt läbi mõelda ja selleks ajaks kohandada oma elukorraldust.

Doktorandid väärtustavad nii sotsiaaltöoteaduse rahvusvahelistumist kui ka vajadust teadustöö tulemusi emakeeles ja auditooriumitundlikult tutvustada. Mõlemat poolt peeti üsna võrdväärselt väga oluliseks ja sugugi mitte teineteist takistavaks, veel vähem välistavaks.

Avaramalt on vaja mõtestada ja üldisemalt arutleda sotsiaaltöoteaduse tähenduse ning tähtsuse üle ühiskonnas ning selle üle, kuidas saavutada sotsiaaltöö doktorikraadi tunnustamist väljaspool akadeemilist ringkonda. Tundub, et keegi ei kahtle selle vajalikkuses. Pikemaajalist koosloomelist tööd aga on vaja selleks, et luua, hoida ja arendada eluline side tööandjate, avalikkuse, vabaühendustega ning riigi- ja erasektoriga.

Mariann Märtsin, PhD*sotsiaaltöö magistriõppekava kuraator*

Sotsiaaltöö magistriõpe annab teadmiste ja oskuste kõrval ka võimekuse teha koostööd

Sotsiaaltööd õpetatakse Tallinna Ülikoolis 1991. aastast, magistriõppega alustati 1993. Aja jooksul on magistriõppekavas tehtud olulisi uuendusi. Praeguste magistrantide õpe on kooskõlas sotsiaaltöötaja 7. taseme kutsestandardiga. Tulemuslikult on loimitud kolm komponenti:

- sügavad ja põhjalikud teadmised sotsiaaltöö teoreetilistest ning teaduslikest alustest
- sotsiaaltöö valdkonna praktilised oskused ja kogemused
- võimekus töötada koos teiste valdkondade esindajatega ühise probleemi lahendamise nimel.

Nende komponentide veelgi parem ühildamine on meie taotlus sotsiaaltöö magistriõppekava arendamisel ka 2022. aastal, kui ees seisab õppekava põhjalikum uuendus.

Ülikoolina soovime olla suunanäitaja kiirtee ehitamisel teadusliku ja praktilise sotsiaaltöö vahele. Ühelt poolt tähendab see veelgi selgemalt kujundatud identiteeti sotsiaaltöö teaduskeskusena, mis annab selge sihi muutuvates sotsiaalsetes ja poliitilistes voogudes seilamiseks. Sotsiaaltöö

õpetamine teadus- ja tõenduspõhisena, aga ka praktika osatähtsuse suurendamine õppekavas ning selle sidumine konkreetsete rakendusvaldkondadega õppekava sees teenivad just seda eesmärki. Teisest küljest eeldab see aga avatust ja suuremat arengut ning sotsiaaltöoga seotud teiste valdkondade võimaluste kasutamist. See kõik näitab, et haare laieneb, oskame teha koostööd ning vahel ka piire nihutada. Valdkondi siduva probleemipõhise õppe osatähtsuse suurendamine on ette võetud just selle sihiga.

Mõistame, et meie õppuritel, kellest enamik on sotsiaalvaldkonna praktikud, on vaja paindlikkust, et magistriõpingud oma mitmetahulisse ellu mahutada. Koroonaaeg on meie silmaringi avardanud ja loonud suurepäraseid eeldused, et õppekava veelgi paindlikumaks ja õppijakeskemaks muuta. Mikrokraadidest koosnev või moodulõpe, kus on suurem võimalus õpinguid hajutada või keskenduda kindlal ajal, on vaid mõni näide, kuidas oleme mõelnud uutele väljakutsetele loovaalt vastata. Pakume magistrantidele võimaluse omandada teadmisi ka väljaspool sotsiaaltööd ja õppida õppimaskogu elu jooksul.

Ingrid Sindi, PhD*sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse magistriõppekava kuraator*

Sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse magistriõppekeskmes on lapse huvid

Sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse magistriõppe õppekaval saab Tallinna Ülikoolis õppida alates 2002. aastast. Õppekava on aastate jooksul arendatud, et see täidaks üliõpilaste, tööandjate ja teiste osaliste vajadusi ning ootusi. Arvestatud on ka välishindajate soovitusi. Praegust õppekava on ulatuslikult muudetud aastal 2016, uus analüüs ja nüüdisajastamine ootab ees 2022. aastal.

Nagu ka õppekava nimi viitab, hõlmab see kaht eriala: sotsiaalpedagoogikat ja lastekaitset. Senised hindamised ja ka vilistlaste praktilised kogemused näitavad, et selline lõimitud lähenemine õigustab end. Sotsiaalpedagoogid ja lastekaitsetöötajad tegutsevad enamasti erinevates oludes ning neil on vaja eriomaseid teadmisi ja oskusi. Siiski eeldab mõlema amet, et silmas peetakse eelkõige laste, aga ka nende perede vajadusi, õigusi, heaolu ja huve. Ühine ettevalmistus ja koosõppimine ülikoolis toetab tulevast koostööd.

Õppekavas on erialasid ühendavaid aineid, mis toetavad sarnaste teadmiste kujunemist ja loovad eeldused koostööks. Õppekava eriainate valikul on lähtutud nii sotsiaalpedagoogika kui ka sotsiaaltöö kutsestandardist (spetsialiseerumine lastekaitsele) ning akadeemilisest teadmusest.

Teooria ja praktika on tihedalt lõimitud. Praktika on õppe oluline osa, see toimub erinevates asutustes, võimaluse korral ka välisriikides. Õppurid saavad süsteemse ülevaate sotsiaalpedagoogikast ja lastekaitsetööst, õpivad edendama teaduslikku mõtlemist, süvenema probleemidesse ja neid analüüsima. Valmidust erialaseks tööks toetab spetsialiseerumine. Õpinguid võib jätkata doktoriõppes.

Pidevalt muutuv ja arenev ühiskond eeldab paindlikkust ka õppetöös: õppejõudude ja tudengite kohanemist, analüüsimist ning isegi teistmoodi mõtlemist. Toetudes eriolukorra kogemusele, kui silmast silma kontakt oli piiratud, rakendatakse nüüd õppetöös veebikeskkondi ja digilahendusi varasemaga võrreldes rohkem. See mõjutab ka õppekavade arengut: uusi võimalusi tuleb väärtustada ning pöörata tähelepanu ka klienditöös digilahenduste kasutamise õpetamisele.

Oleme kogenud, et ka veebi vahendusel saab teha tööd laste ja peredega. Üksnes veebi teel suheldes aga võivad tähelepanuta jääda olulised sotsiaalsed probleemid, laste ja perede abivajadus või selle märgid. Õppekava kujundamisel tuleb silmas pidada, et käsitletak usaldusliku koostöösuhte kujunemise põhialuseid, aga ka uute lähenemiste rakendamist, sh klienditööd

veebi vahendusel. Erialaga seotud probleemide analüüs on olnud ja on õppetöös alati tähtis, et lõpetajad oskaksid märgata abi vajavat last,

leida sobiva toetusvõimaluse ning arendada teenuseid ühiskonna ja üksikisiku vajaduste alusel.

Marju Medar, PhD

sotsiaaltöö bakalaureuse õppekava kuraator

Bakalaureuseõpe aitab mõista inimest ja ühiskonda

Bakalaureuseõpe on akadeemilise õppe esimene aste: üliõpilane omandab üldharidusliku põhja ning eriala alusteadmised ja -oskused, et jätkata magistriõppes ja alustada tööd valitud erialal. Tallinna Ülikoolis õpetatakse sotsiaaltööd bakalaureuseõppe tasemel alates 1991. aastast.

Õppekava läbimine toetab üldpädevuste kujunemist ülikooliõpinguteks ning üldisemat sotsiaalteaduslike teadmiste ja oskuste omandamist, mis võimaldab mõista nii inimest kui ka ühiskonda. Üliõpilane saab teadmisi ühiskonna ja õiguse, ettevõtluse ja majanduse, samuti riigi, poliitika ning valitsemise kohta. See toetab sotsiaalteadusliku suutlikkuse arenemist ühiskonna ja avatud valitsemise valdkonnas. Kohustuslike alusainete varal, nagu ühiskonna uurimine ja analüüs ning projektipõhine „Erialasid loomiv uuendus“, areneb suutlikkus lahendada interdistsiplinaarseid probleeme praktilise ja eesmärgistatud meeskonnatöö kaudu.

Õppekava otsene eesmärk on valmistada ette sotsiaaltöö eriala spetsialiste. Seetõttu

pööratakse suurt tähelepanu erialateadmistele. Omandatakse sotsiaaltöö eri valdkondade teoreetilised teadmised ja praktilise sotsiaaltöö töömeetodid nii üksikisiku, organisatsiooni kui ka ühiskonna või kogukonna tasandil ning tööks eri sihtrühmadega. Õpitakse lähtuma sotsiaaltöö väärtusalustest, nagu ennetustöö, probleemide õigeaegne märkamine ja sekkumine, klienti toetava tegevuse kavandamine ning elluviimine. Omandatakse ka sotsiaallaste uurimuste kavandamise ja korraldamise esmasemad teadmised ja oskused.

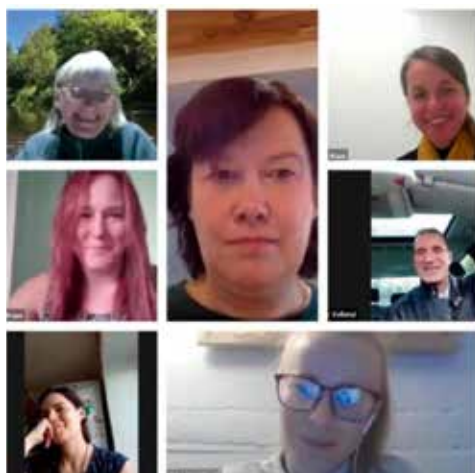
Teadmisi rakendatakse ellu praktika käigus, mida saab sooritada ka väljaspool Eestit. Eriala valik- ja vabaainete kaudu saab õppija oma huvide ja vajaduste alusel omandada süvendatult teadmisi tööks mõne kitsama sihtrühmaga, nt eakatega, laste ja peredega, sõltlastega, erivajadustega inimestega.

Bakalaureuseõppe nominaalõppeaeg on kolm aastat ja maht 180 ainepunkti. Õpe lõpeb bakalaureuseeksamiga ja lõpetamisel saadakse sotsiaalteaduse bakalaureusekraad.

Liisa Reeder*sotsiaaltöö bakalaureuseõppe tudeng***Tiia Sinijärv***sotsiaaltöö bakalaureuseõppe tudeng***Reeli Sirotkina***Tallinna Ülikooli lektor*

Sotsiaaltöötaja kui etnograaf: kogukonnatööst sotsiaaltöö tudengitega

Kogukonnatöös peavad üliõpilased oluliseks suhestumist, kaasamist, usaldust ja dialoogi. Kogukond on identiteedi allikas, sotsiaaltöötaja jaoks tähendab see ka võimalusi, nende teadvustamist ja avardamist.

**Kogukonnatöö teemalises
vestlusringis osalejad.**

Foto: erakogu

Tallinna Ülikooli sotsiaaltöö eriala (BA) esimese õppeaasta tudengid läbisid kevadsemestril lektori Reeli Sirotkina juhendamisel kursuse „Kogukonnapõhine sotsiaaltöö”. Töötati kuueliikmelistes õpikogukondades, mis andis üliõpilastele esimese tõelise meeskonnas töötamise, kogukonnatunde ning ühise eesmärgi nimel töötamise kogemuse. Valmis kaheksa eriilmelist rühmatööd, mis analüüsivad kogukonnatööd. Iga töö loomis poliitikadokumentides ja teoreetilistes allikates leiduva ning tudengite enda uuringud kogukonnatööst Eestis.

Vestlusringis oktoobris 2021 arutlesid üliõpilased kogukonnatöö olemuse ja tähtsuse ning selleks vajalike oskuste üle. Osalesid sotsiaaltöö teise kursuse tudengid Carmen Kuus, Liisa Reeder, Tiia Sinijärv,

Mirjam Prass, Diana Veegen ja Marek-Igor Vellend. Vestlust juhtis lektor Reeli Sirotkina.

Milline on sinu jaoks kogukonnatöö tähendus sotsiaaltöös?

Liisa: Lihtne on öelda, mis on kogukonnatöö üldiselt, aga spetsiifiliselt sotsiaaltöös tähendab see minu jaoks suures osas võrgustikutööd, et kaasata kogukonnaga iga päev töotavaid inimesi ja näiteks päevakeskusi ning sedakaudu suhteid luua. Uue sotsiaaltöötajana pean oluliseks leida üles inimesed, kes on juba kogukonna südames ja tunnevad seda läbi ja lõhki.

Marek-Igor: Minu kujutluses tähendab kogukond eelkõige dialoogi. Kogukonnatöö on nii teenuseosutaja kui ka teenusesaaja ning kogukonna eri struktuuride ja vormide dialoog. Kui on loodud dialoogi võimalus, siis arenevad sellest välja küsimused kogukonna identiteedi kohta.

Peter Westoby ja Gerard Dowlingi (2013) dialoogilise kogukonna arendamise teooria järgi toimub dialoog ümbritsevaga kõikjal ja kõiges. Ka kogukond kui kollektiivne toimumisviis, kus inimesed tegutsevad koostöös ja vastastikuse usalduse alusel, on kujunenud dialoogi tekitamise kaudu. Kollektiivselt hoitakse üksteist vastutavatena, töötades koos ning tuues välja ühiskondlike muutuste tegemise strateegia ja taktika.

Tiia: Minu jaoks on kogukonnatöö juures tähtis, et arengu ja suuna määramisel oleks esindatud kogukond tervikuna. Et kõlama ei jääks ainult aktivistide hääl, vaid kogukonna arengus arvestataks ka nendega, kes ise ei ole nii aktiivsed. Siin on sotsiaaltöötajal oluline

roll, sest just tema tegeleb tihti nende ühiskonnarühmadega, kes ei pruugi oma arvamust nii julgelt väljendada.

Mirjam: Kogukonnatöös nähakse kogukonda kui võimalust, mida saab kasutada sotsiaaltöö eesmärkide saavutamiseks. Sedasi saab sotsiaaltöötaja oma muid ressursse teadlikumalt kasutada.

Carmen: Mina arvan ka, et tulevikus soovitakse kogukonda näha aitajana. Mulle on sümpaatne see mõte, et ühtepidi töötab sotsiaaltöötaja kogukonna abivajajatega, teistpidi kaasab kogukonda kui aitajat. Lõimitud lähenemine, kus abisaajad võivad olla ka abi andjad – see on kogukonnale motiveeriv.

Mis on kogukonnas või kogukonnaga töötamise eeltingimused?

Carmen: Usaldus on tähtis.

Liisa: Kogukond peab sind omaks võtma ja see võib võtta aega. Näiteks varasemate negatiivsete kogemuste korral tuleb püüda eelarvamused ümber lükata, et võita kogukonnas usaldus.

Tiia: Eestis võib mõjutada kogukondade aktiivsust ka ajalugu, kuid praegu, põlvkondade vahetumisega, on see muutumas.

Räägime identiteedist. Kas tugev kogukonnaidentiteet on midagi sellist, mida Eestis saaks tekitada?

Marek-Igor: Meil on kogukondade identiteet veel osaliselt välja kujunemata. Kui kogukonna sees puudub subjekt, siis on raske ka kogukonda suunata. Üksikisikuga on oluline kontakt, aga kogukonnas ei saa mööda vaadata identiteedist. Oluline ei ole ainult piirkondlik identiteet, vaid ka teatav identiteedi mahasurumine, mis ühiskonnas toimub. Identiteedi ja dialoogi arengu eeldus on erinevuse ja eripära tunnistamine. Probleemid

tekivad, kui identiteedi tunnetus ei ole vaba, kui surutakse maha oma erisust.

Suhetevõrgustik ehk kogukond loob just-kui personaalse identiteedi igale liikmele (nt noor inimene), aga ka ühise identiteedi (nt noorte kogukond). Endiselt on vaieldav, kuivõrd on kogukondliku ja ühise identiteedi kujundanud kogukonnaliikmed ise või on see neile omistatud sotsiaalselt kõrgemalt positsioonilt (Baldwin ja Teater 2012).

Carmen: Mina olen märganud, et kogukonnatunne tekib ikka pigem positiivsetest emotsioonidest, negatiivsete asjade korral ei kiputa kogukonnas meie-tundele rõhuma, ei võeta vastutust kogukonnana.

Liisa: Eestis on võimalik tugevaid kogukondi üles ehitada küll. Näitena meenub kohe MTÜ Eikellegimaa. Mulle tundub, et Eestis tegelikult on ka väga hästi toimivaid kogukondi, kuid enamasti moodustab kogukonna väike rühm, seetõttu ei ole nad nii nähtavad. Tegelikult võiks neid rohkem märgata ja tunnustada, tuua eeskujuna esile.

Marek-Igor: Sotsiaaltöötaja võiks tuua ühiskonda rohkem mõistmist, tunnetamist, teadvustamist.

Tiia: Inimesed tegelikult ju tahavad kuhugi kuuluda, see vajadus on kõigil. Kogukond on seda vajaduse rahuldamiseks hea võimalus.

Milliseid sotsiaaltöö väärtusi ja oskusi peaks esile tõstma seoses kogukonnatööga?

Carmen: Kogukonnatöös on vaja veenmisoskust.

Marek: Peamine omadus, millest kõik saab alguse, on tolerantsus.

Liisa: Märkamise ja kaasamine on ka olulised. Kindlasti peab kogukonnatööd tegev sotsiaaltöötaja ka tahtma midagi paremaks muuta ja hoolivalt suhtuma.

Carmen: Minu arvates on organiseerimisvõime ja avatud suhtlus tähtsad.

Tiia: On oluline ka humanistlik inimkäsitlus, et väärtustada kõiki kogukonna liikmeid ning austada igapäevase arengu- ja elutee erinevust kogukonna sees.

Mirjam: Inimeste erinevusest lähtudes tuleb leida igapäevase kogukonnas koht, kus nad saaksid tunda ennast vajalikuna.

Marek-Igor: Sotsiaaltöötaja roll ei tohiks olla liiga domineeriv. Suhtlus võrgustiku sees peaks toimuma otse, mitte sotsiaaltöötaja kaudu. Vahetu kontakt ja vahetu dialoog on märksõnad, mida mina rõhutaksin.

Diana: Sotsiaaltöötaja on ka süsteemi üks väike osa, seega peab ta olema loominguline, et võimul olevatele inimestele müüa maha huvi tegeleda kogukonnaga.

Carmen: Loomingulisem võiks olla ka teenuseid osutades.

Diana: Sotsiaaltöötajaid võiks ka rohkem väärtustada. Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon on küll viimasel ajal aktiviseerunud, aga võiks veel oluliselt rohkem teha.

Kas sotsiaaltöötaja peaks olema kogukonna liider või võiksid liidrid välja kasvada kogukonna seest? Kuidas üldse jõuda Eestis dialoogini?

Carmen: Need on sädinimesed.

Marek-Igor: Kogukond peaks tundma sotsiaaltöötaja olemasolu, aga sotsiaaltöötaja ei saa võtta liidri rolli. Sellega kaoks ära süsteemi loomulik areng, kus liidrid tekivad. Kahtlen, et see toimiks, kui sotsiaaltöötaja värvika isiksusena kogukonna liidriks tükiks.

Tiia: Mina näen, et sotsiaaltöötaja on kogukonnale partner. Kogukond annab

sotsiaaltöötajale nii sisendi kui ka väljundi tööd teha ja areng toimub vastastikkuse suhtluse kaudu. Aga kui rääkida dialoogi jõudmisest, siis ühiskonnakriitilisest seisukohast lähtudes tuleks muutust alustada ühiskonna juhtimisest. Nii riigi kui ka kohaliku omavalitsuse juhtimine tuleks muuta sidusamaks, sellega jõuaksid sidusus ja dialoog ka kogukondadesse.

Liisa: Mina arvan, et kogukonnas võiks olla dialoogi algataja ka sotsiaaltöötaja, sest

keegi peab astuma esimese sammu.

Diana: Sotsiaaltöötaja peaks aktiivselt osalema kogukonna ja vabaaühenduste ettevõtmistes, pakkudes sellega oma partnerlust.

Tiia: Tegelikult võiks kogukonda kaasata kohaliku omavalitsuse otsustesse juba palju varem kui praegu. Kui otsus tehakse enne kogukonna kaasamist ära, siis on põhjust ka rahulolematu olla. Pigem tuleks olla pidevas dialoogis.

KOMMENTAAR

Liisa Reeder

sotsiaaltöö bakalaureuseõppe tudeng

Sotsiaaltöötaja võiks partneritena kaasata rohkem ka organisatsioone, mis on asutatud, et rahuldada üha suuremat sotsiaaltöövajadust, näiteks MTÜ Jututaja või Abitaja suhtlemiseks, samuti tasuliste teenuste osutajad, mis jällegi on lisavõimalus, näiteks CareMate OÜ. Selliste võimalustega võiks sotsiaaltöötaja kursis olla ja teha rohkem ka koostööd.

Kogukond ei ole ka ilmtingimata piiritletud alaga territooriumil elavate inimeste rühm. See on väga lai mõiste ja ületab igasuguseid piire. Ka sotsiaalmeediagrupp võib olla kogukond. Kogukonnatööd saab seega mõista ja ka korraldada erinevalt, ei saa öelda, et üks võimalus oleks õige ja parem kui teised. Siiski on kogukond tihtipeale kasutamata ressurss, mida sotsiaaltöötaja saab suunata, et jagada paremini infot teenuste ja võimaluste kohta vallas või linnas.

Sotsiaaltöötaja roll kogukonnas võib samuti erineda. See oleneb tema isikuomadusest, motiveeritusest ja sellest, kuidas sujub koostööpartnerite ja kogukonnaliikmete võrgustikutöö. Sotsiaaltöötaja roll muutub pidevalt: ta on eestkõneleja, vahendaja, planeerija ja analüüsija. Sotsiaaltöötaja on ka nagu etnograaf, kes tunneb hästi kohalikke olusid. Sotsiaaltöötaja peaks endalt küsima, millist kogukonda tahab tema enda ümber ja mida tema saaks teha, et selleni jõuda.

Millist kasu näen kogukonnatöös? Sotsiaaltöötajana õppisin, et kogukonda tuleb „ära kasutada“ – seda kogukonda, milles elad ja kus piirkonnas töötad –, et kogukond on ühte- hoidev, abivalmis ja suur ressurss. Kogukonnas tuleb osata näha võimalust. Võib-olla oleks sotsiaaltöötajana läbipõlemisi vähem, kui abi osataks küsida kogukonnalt?

Mind pani kõige rohkem kaasa mõtlema see, et me kõik saame ise panustada oma kogukonna arengusse ja arendamisse. Me ei pea olema selleks otseselt sotsiaaltöötajad, vaid

lihtsalt hoolima oma ümbrusest ja keskkonnast, tahtma parandada ja suurendada üldiselt oma kogukonnas elavate inimeste, kaasa arvatud iseenda heaolu.

Sotsiaaltöö ongi kogukonnatöö. See tundub nii elementaarne. Ma teadvustan rohkem, et teiste eripäradega arvestamine ja koostööoskused on vajalikud ning isegi esmatähtsad, et olla professionaalne sotsiaaltöötaja.

Viidatud allikad

Baldwin, M. Teater, B. (2012). *Social Work in the Community: Making a Difference*. Great Britain: University of Bristol.

Westoby, P., Dowling, G. (2013). *Theory and Practice of Dialogical Community Development: International Perspectives*. New York: Routledge.

Reeli Sirotkina*sotsiaaltöö lektor, Tallinna Ülikool*

Doktoritöö uurimus kui sotsiaaltöö teadmusloome

Artikli eesmärk on heita valgust sotsiaaltöö alal kaitstud doktoritööde sisule ja analüüsida Eesti sotsiaaltööteaduse suundumusi, lähtudes kolmekümneaastasest lähiajaloost.

Doktorikraad on ülikoolis õpetamise eeldus juba viimased viis aastat. Siiski pole see nõue praktikas juurdunud ja ka tudengite motivatsioon jätkata õpinguid pärast magistriõpet on madal. Sotsiaaltöötajaid on õpetatud Eesti kõrgkoolides kõigest kolmekümmend aastat, sotsiaaltöö doktoriõpe Tallinna Ülikoolis algas 1997. aastal. Mõned meie teadlased on kasutanud võimalust läbida doktoriõpe teises riigis, Soome on seni olnud neist kõige populaarsem.

Selles artiklis¹ analüüsitakse 13 Eestis tegutseva sotsiaaltöö teadlase sotsiaaltöö või sotsiaalpoliitika erialal kaitstud doktoritööd, mille teema on olnud otseselt seotud sotsiaaltööga. Üheksa tööd on kaitstud Tallinna Ülikoolis, kolm Soomes ning üks Tartu Ülikoolis. Analüüsist jäid välja teisel erialal kaitstud sotsiaaltööteemalised doktoritööd, aga ka sotsiaaltöö erialal kaitstud

doktoritööd, mis pole otseselt sotsiaaltöö teemadel, nt suitsiidist, pensionite süsteemist jms.

Doktoritööde väärtust on raske alahinnata, sest neid analüüsides saab teada, millised on aktuaalsed teadustöö teemad Eestis sotsiaaltöös. Akadeemilises maailmas peetakse professionaalse arengu ja uurimiselaseks tippsaavutuseks just doktori kraadi (Orme 2003, 541). Kui erialal on doktorikraadiga inimesi, näitab see eriala tugevust teaduslikus ning professionaalses mõttes (Fong 2014).

Kuidas me teame, mida me teame?

Mitmed eri riikides korraldatud uurinud (Hämäläinen jt 2014; Brekke 2012; Mäntysaari ja Haak 2007; Kobolt 2014; Rothwell jt 2015) näitavad, et ühest küljest

¹ Põhineb artiklil: Sirotkina, R, van Ewijk, H. (2022). 'There is no future with no acknowledgement of the past' – phenomenological approach in analysing postgraduate studies in social work in Estonia. *Social Work Education*, 1–19. DOI: 10.1080/02615479.2021.2012564.

suureneb igal pool sotsiaaltöö valdkonnas kaitstud doktoritööde arv ning teisest küljest on uurimustel sotsiaaltöös aina olulisem roll.

Sotsiaaltöö uurimuse eripära üle on palju vaieldud ja osa teadlasi arvab, et sotsiaaltöö uurimus on spetsiifiline (Erath 2007; Shaw 2010) ning teiste teadusharude uurimismeetodite kasutamine lisab sellele vaid osalise teadmise uuritava kohta (Mäntysaari ja Weatherley 2010). Seega on küsimus hallis alas erialade vahel ja selles, mis teeb teadmisest just sotsiaaltöö teadmise. Lisaks vaieldakse eriala spetsialiseerumisvõimaluste ning üldise olemuse üle. Neile küsimustele heidab valgust see, kuidas maailma nähakse. Eristatakse kaht võimalust: 1) teadmiste kogumine faktide, tõendite ja rutiinide järgimise alusel ning 2) interpreteerimine ja kontekstiga arvestamine teadmiste hankimisel. Rakendada võib mõlemat uurimisviisi, sest sotsiaaltööle on ühelt poolt iseloomulik keerukas kontekst, refleksiivsus ja erialade koostöö ning teiselt poolt faktidest ning reeglitest lähtumine.

Sotsiaaltöö professionaalseerumise taust Eestis

Viiskümmend aastat okupatsiooni katkestas sotsiaaltöö teadmiste arengu, sotsiaaltöö kui eriala ei peetud noil aastail ühiskonnas tähtsaks. Selleks et jätkata professiooni arendamist, on vaja kõigi osaliste pingutust. See tähendab, et sotsiaaltöö peab olema teiste erialade hulgas tunnustatud, ühiskonnas aksepteeritud ning sellel peavad olema kindlad piirid, milles tegutseda. Üheksakümnendatel toimus kolm paralleelset protsessi: sotsiaaltöötajad alustasid tööd kohalikes omavalitustes, kõrgkoolides algas sotsiaaltöö õpe ja sotsiaaltööd hakati reguleerima seadustega. Nüüdseks on sotsiaaltöötajaid koolitatud kolmkümmend aastat, asutatud on

erialaorganisatsioon ja koostatud kutsestandard. Järjest enam lähtutakse nõudest, et sotsiaaltöötajal peab olema erialane kõrgharidus.

Sotsiaaltöö doktoriõpet on vaja, et sotsiaaltöö uurimine areneks ja sealt saadud teadmised oleksid kõrgel tasemel ning et akadeemilises kõrgkoolis säiliks õppejõudude järjepidev koolitamine.

Sotsiaaltööalaste doktoritööde teemad

Eesti sotsiaaltööteadlaste doktoritöö teemad on väga erinevad kindlate sihtrühmade ja laiemalt professiooni uurimiseni. Kaitstud on nii monograafia kui ka artiklite alusel tehtud doktoritöid.

Sotsiaaltöö doktoriõpet on vaja, et sotsiaaltöö uurimine areneks ja sealt saadud teadmised oleksid kõrgel tasemel ning et akadeemilises kõrgkoolis säiliks õppejõudude järjepidev koolitamine.

Esimese doktoritöö kaitses Taimi Tulva 1995. aastal Lapimaa Ülikoolis Soomes. Ta oli esimene uurija, kes selgitas sotsiaaltöö rolli üleminekuajal Eestis. Kaks järgmist lõpetajat, Mare Leino ja Judit Strompl, lõpetasid 2002. aastal: Leino Tallinna Pedagoogikaülikoolis ja Strompl Tampere Ülikoolis Soomes. Mare Leino analüüsis sotsiaalseid probleeme, mis tekkisid üleminekuperioodil koolikeskkonnas. Õpetajad said uutes oludes uue rolli ja Leino näitas, kuidas sotsiaalpedagoogilised strateegiad võiksid muutunud olukorras aidata. Judit Strömpl uuris, mis toimub tüdrukute erikoolis, analüüsisid suhteid kinnises asutuses ja nende interpreteerimise ning selgitamise võimalusi.

Järgmine doktoriõppe lõpetaja, Marju Medar (2004), analüüsis sotsiaalteenuste osutamise arendamist kohalikes omavalitsustes ja sotsiaaltöö praktikat. Riina Kiik (2006) ja Tiia Tamm (2010) keskendusid oma uurimistöös sotsiaaltöö põhiteemadele, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika seosele ning Eesti sotsiaaltöötajate professionaalsele identiteedile. Aastal 2011 doktoriõppe lõpetanud tegid oma tööd perekonna sotsiaaltöö (Leppimann 2011) ja lastekaitse (Toro 2011) valdkonnas.

Ülle Kasepalu kaitses 2013. aastal doktorikraadi vananemisest, töö pealkiri oli „Vananemine Eestis: eakate toimetulek ja põlvkondade vastastikune mõju”. Aastal 2018 kaitses Karin Hanga väitekirja „Sotsiaalse rehabilitatsiooni vajaduste esialgse hindamise korra väljatöötamine ja puuetega inimeste rehabilitatsiooniteenuste ulatus Eestis”. Davide Ticchi (2019) uuris narratiivteraapiat kliinilises sotsiaaltöös. Aastal 2020 kaitsi kaks doktoritööd: Airi Mitendorf uuris Eesti sotsiaaltööd neoliberaalses kontekstis ja Kersti Kriisk kohalike sotsiaalteenuste ja sotsiaaltoetuste kättesaadavust. Aastal 2021 kaitsitud Ingrid Sindi töös on uuritud asenduskodudes elavate laste kogemusi.

Doktoritöö kirjutajad näevad ka väga selgelt ühiskondlikku ja individuaalset vastutust ning sotsiaaltöö seost ühiskonna küpsusega.

Viis väitekirja käsitleb sotsiaalkaitset ja sotsiaalseid probleeme. Lauri Leppik (2006) arutles pensionisüsteemi arengu üle Eestis ning Andriy Yuryev (2012), Lauraliisa Mark (2018) ja Jing Wu (2014) analüüsisid

enesetaputeemat laiemast terviseteaduste vaatenurgast, kasutades selleks statistilisi tõendeid. Ilona-Evelin Rannala kaitses 2014. aastal väitekirja töö teemal „Dialogi tähendus töös riskikäituvate noortega: alaealiste komiteede näitel”. Viimaseid töid pole selles analüüsis kasutatud.

Kolmekümne aasta jooksul kaitsitud doktoritööd on sisult erinevad. Käsitletud on spetsiifilisi küsimusi, nagu lastekaitse, eakate hoolekanne või sotsiaalteenused, aga ka neid, millel on sotsiaaltöoga seos sotsiaalpoliitika kaudu, kuid mis otseselt ei uuri sotsiaaltööd. Samuti eristuvad tööd metodoloogiliselt. Kuigi on mitu kvalitatiivse metodoloogiaga tööd (Strömpl, Kiik, Mitendorf, Sindi, Lepimann), on mitmes töös kasutatud kombineeritud meetodit (Medar, Tamm). Uurimistöö teemade valik on olnud lai, samuti probleemide uurimise meetodid.

Sotsiaaltöö taasavastamine

Milline on sotsiaaltöö doktoritöö kirjutajate pilgu kaudu ja milline on nende uurimistöö ehk kuidas nad ennast positsioneerivad ning millise panuse annavad sotsiaaltöö teadmusesse?

Suuremas osas varasematest töödest on rõhuasetus muutustel, mis toimuvad üleminekul ühelt riigikorralduselt teisele ja selle mõjust üksikisikutele ning laiemalt kogu ühiskonnale. Nii Tulva kui ka teised kirjeldavad keerukust, mida tekitasid üheksakümnendate kiired muutused majanduses ja sotsiaalses keskkonnas laiemalt. Osutatakse sotsiaalsetele probleemidele, nagu vaesus, stratifikatsioon, kodutus. Neid nähtusi on doktoritöö koostajad kirjeldanud järgmiselt:

„Minu uurimistöö toimus ajalooliselt ainulaadsel ja Eesti ühiskonnas väga olulisel ajal; sügava ülemineku ajastu. /.../ Muutused

avaldasid mõju ühiskonna kõikidele tasan-ditele ja aspektidele ning Eesti rahva elule. Ilmnes palju uusi sotsiaalseid probleeme /.../, mis varem polnud teada: koolist puu-dumine, tänavalapsed, laste prostitutsioon, laste narkomaania, HIV/AIDSi levik laste seas jne.” (Strömpl 2002: 8, 12, 28)

„Samal ajal suurenes probleemide arv ja tekkisid uued riskirühmad. /.../ Eesti ühis-konnas olid tõsised sotsiaalsed probleemid: kihistumine, tööpuudus ja vaesus, mis põhjustavad sotsiaalset tõrjutust ja tekita-sid seega pingeid ühiskonnas tervikuna.” (Tamm 2010: 11, 13–14)

Sotsiaaltöötajate tegevust dramaatiliste muutuste ajal kirjeldatakse eelkõige kui praktilist abi inimestele. Lisaks mainitakse enamikus algusaastate doktoritöödes sot-siaaltöö taasavastamist ja sotsiaaltöötajate hariduslikku tausta, mis ei võimaldanud osutada professionaalset abi.

Seega pörkusid algusaastate sotsiaaltöös inimeste ootus abi järele ja erialahariduseta sotsiaaltöötajate tegevus abistajatena.

Teekond konteksti mõistmisest muutmiseni

Kuigi konteksti kirjeldavad peaaegu kõik doktoritöö kirjutajad, toimub pärast 2010. aastat muutus: soov olukorda mõista asendub sooviga tekitada erialase tegevuse kaudu muutusi ühiskonnas. Toros kirjeldab oma uurimuse ülesannet järgmiselt:

„Nendele küsimustele antud vastused on abiks lastekaitsetöötajate hindamispraktika mõistmisel Eestis, see /.../ aitab töötajatel hindamispõhimõtteid ja -tegevust ühtlus-tada. /.../ Tekkis vajadus täita lünk praktika ja olemasolevate teadmiste vahel.” (Toros 2011: 9, 11, 17)

Sel ajal kirjutatakse kaheksa sotsiaaltöö praktikat analüüsivat uurimust ja kõigi

eesmärk on üks: muuta sotsiaaltöö praktika teadmistel põhinevaks, professionaalseks.

Viimaste kaitstud tööde hulgas on eri-ala arengule keerukates oludes tähelepanu pööranud Airi Mitendorf (2020). Ühe olulisema uurimistulemusena kinnitab ta, et sotsiaaltööl on Eesti ühiskonnas oma koht ning teadmistepagas, mis on selgelt näha nii praktikas kui ka teoorias. Kuigi tema järelduste hulgas on ka väide, et üle-spetsialiseerumine ohustab sotsiaaltööd, näeb ta ühena vähestest suuremat vajadust struktuure mõjutava sotsiaaltöö arengu järele. Eriala keeruka konteksti kirjeldus ja professionaalse tegevuse kriitiline analüüs muudavad Mitendorfi doktoritöö uueks verstapostiks pärast Tulva (1995, vt Tulva 1996), Kiige (2006) ja Tamme (2010) kaitstud töid, mis võimaldab eriala arengut täpsemalt jälgida.

Sotsiaaltöö olemus doktoritöödes

Sotsiaaltöö põhiülesandeid analüüsivad oma doktoritöödes kaudselt Tiia Tamm ja otseselt Riina Kiik ning Airi Mitendorf. Igaihel on oma lähenemisnurk. Tamm kirjeldab professiooni tähendust ametikasvu seisukohast, Kiik seob sotsiaaltöö laiemalt sotsiaalpoliitilise teadmise ja Mitendorf läheb süvitsi sotsiaaltöötaja tegevuse ning konteksti sidumisega.

Enamik doktoritööde autoritest uuri-vad spetsiifilisi sotsiaaltöö sihtrühmi või sotsiaalseid probleeme ja sotsiaalteenuseid. Kuigi üheksakümnendate sotsiaaltööd kirjeldatakse kui abistavat, on hilisemates töödes (Medar ja Tamm) näha sotsiaaltöö võimestav ülesanne. Medari töös on veel väga selge kriitika sotsiaaltöö teooriate ja meetodite seostamata kasutamise kohta sotsiaaltöö praktikas, kuid Torose ja Hanga

töös on näha humanistliku paradigma, oskusliku meeskonnatöö ja selgete töövahendite kasutamine rehabilitatsioonis ning lastekaitsetöös.

Pärast 2005. aastat kaitstud doktoritöödest näeb sotsiaaltöö tugevamat seost uurimistööga ja osutatakse uurimistulemuste rakendamise vajadusele sotsiaaltöö praktikas.

Sotsiaaltöö koht ühiskonnas

Mitu doktoritöö autorit tunnistavad, et sotsiaaltöö positsioon ühiskonnas pole selge, veelgi enam: selle üks põhjus on ka paljude sotsiaaltöötajate puuduv eriharidus ja teadmiste juhuslik kasutamine. Medar nendib järgmist:

Leitakse, et sotsiaaltöö teadmiste pagas muutub pidevalt ja seetõttu peab ka uurimuslik osa arenema koos praktikaga.

„Uurimusest selgus, et Eesti sotsiaaltöötajad on oma praktilises töös kasutanud nii riski hindamist, ülesandekeskset sotsiaaltööd, antidiskrimineerivat praktikat, hoolduse korraldust kui ka hoolekande tagamist, kuid see on olnud pigem holistiline oma oskuste ja teadmiste kombineerimine katse-eksituse meetodil. Asjaolu, et sotsiaaltöö praktikat Eestis on mõjutanud pigem elanikkonna vajadused ja piirkondlikud ressursid kui erinevad teooriad, on tingitud mitmest põhjusest.” (Medar 2004, 21)

Doktoritöö kirjutajad näevad ka väga selgelt ühiskondlikku ja individuaalset vastutust ning sotsiaaltöö seost ühiskonna küpsusega võtta sotsiaalsete probleemide lahendamisel kollektiivne vastutus. Strömpli ja Hanga töödes peegeldub

kriitiline suhtumine ühiskondlikesse struktuuridesse ja kodanike olukorda ning sotsiaaltöötajate võimu kasutamisse. Strömpl (2002, 248) leiab: „Kui sotsiaalsed probleemid ja probleemsed inimesed on kollektiivse tegevuse tulemus, siis peaks ka selliste probleemide lahendamine ja inimeste abistamine olema kollektiivne tegevus.”

(Neo)liberaalses ühiskonnas vastutab igaüks ise oma tegevuse eest ja ka probleemid võivad olla vastuolulised. Viisteist aastat pärast Strömpli kriitilist väidet nendib Hanga (2018, 85): „Eestis on vajalik paradigma muutus, et puuetega inimesi käsitletaks täisväärtuslike kodanikena, mitte teenustest ja toetustest sõltuvate abivajajatena. Need negatiivsed hoiakud on ilmsed kogu ühiskonnas ja isegi sotsiaalteenuste valdkonna spetsialistide ja puuetega inimeste hulgas.”

Viimasel ajal kaitstud doktoritöös tuleb esile sotsiaaltöö kontekstitundlik olemus (Mitendorf 2020) ning võimalused ja vajadused leida uusi uurimisviise Eesti olude tarvis (Kriisk 2020).

Sotsiaaltöö uurimus doktoritöös

Doktoritöö uurimuslik osa on paljudes töös väärtuslikem, sest tegemist on pikaajalise uurimistööga. See heidab valgust Eesti sotsiaaltöö olukorrale ja seab enamasti eesmärgi siduda omavahel sotsiaaltöö praktika ja teooria.

Nii nagu aastate möödudes muutub doktoritöö uurimistulemustes arusaam sotsiaaltööst, nii on ka selgelt näha sotsiaaltöö uurimise traditsiooni tugevnemine. Doktoritöös kasutatakse nii kombineeritud meetodit kui ka kvalitatiivset või kvantitatiivset meetodit.

Sotsiaaltöö uurimisel on doktoritöö autorite jaoks mitu tähendust: nii sotsiaaltöoteaduse koha kindlustamine ülikoolis kui ka praktika arendamine. Leitakse, et sotsiaaltöö teadmiste pagas muutub pidevalt ja seetõttu peab ka uurimuslik osa arenema koos praktikaga.

Eetilised küsimused on praktilisel põhinevates Eesti doktoritöödes tähtsal kohal. Strömpl (2002) kasutab mitu korda fraasi „eetiline koormus”, et tuua esile etnograafilise uurimuse ülesanded ja dilemmad. Uurimistöö ülesehituse kirjeldustes leidsid ka sellised fraasid nagu „eetiline vastutus” (Strömpl 2002, 41), „eetilised probleemid” (Strömpl 2002, 42), „eetikaga seotud teemad” (Toros 2011, 61) ning „uurija positsioon” (Mitendorf 2020) ja „uurija refleksioon” (Sindi 2021). Lepimann (2011) mainib oma topektrolli ja eetilisi kaalutlusi nii uurijana kui ka perelaagrites osalemisel: „Tegevusuuringuid tehes projektkoordinaatori, teadlase ja perelaagri koordinaatorina olin teadlik nii mitmest rollist, mis mul uurimistöö ajal olid, kui ka eetilistest dilemmadest.” (Leppiman 2011, 14)

Enda küsitlemine sotsiaaltöötaja ja teadlasena oli sotsiaaltöö uurimise loomulik osa. Nende uuringute peamine kirjeldav komponent oli tähenduste leidmine ja ümbritseva mõistmine. Pieteeditunne uurimisaine ja uurimiseetika vastu ilmnes kõigis doktoritöödes.

Kokkuvõtte asemel

Doktoritööde täpsem uurimine ja analüüsimine annab võimaluse süvitsi käsitleda sotsiaaltöö keskseid küsimusi, mida on uuritud põhjalikult ja aastaid. Need pole lühiajalised uurimisprojektid, vaid sotsiaaltöoteadusele lisandväärtust loovad praktikauurimused. Algusaastate uurimused pigem kirjeldavad sotsiaaltöö olukorda, kuid viimase kolme aasta uurimuste eesmärk on ambitsioonikam: muuta sotsiaaltöö teooria ja praktika seos nähtavamaks.

Doktoritööd on oma aja nägu ja igaühes neist on peidus osake Eesti sotsiaaltöoteadust.

Viidatud allikad

- Brekke, J. S.** (2012). Shaping a Science of Social Work. *Research on Social Work Practice*, 22(5), 455–464. <https://doi.org/10.1177/1049731512441263>.
- Erath, P.** (2007). Theory Building, Research and Knowledge Transfer in Social Work. Raamatus: Adams, A., Erath, P., Jovelín, E. (toim.) *Social Work and Science – An uneasy relationship? Contributions on the occasion of the conference „Social work in scientific debates”, Lille, 12.–14.03. 2007.* Czech Republic, 11–26.
- Fong, R.** (2014). Framing Doctoral Education for a Science of Social Work: Positioning Students for the Scientific Career, Promoting Scholars for the Academy, Propagating Scientists of the Profession, and Preparing Stewards of the Discipline. *Research on Social Work Practice*, 24(5), 607–615. <https://doi.org/10.1177/1049731513515055>.
- Gibbons, M., Limoges, C., Novotny, H., Schwartzman, S., Scott, P., Trow, M.** (1994). *The New Production of Knowledge: The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies.* London: Sage.
- Hanga, K.** (2018). Developing an initial social rehabilitation needs assessment procedure and the scope of rehabilitation services for persons with disabilities in Estonia. Tallinn University.

- Hämäläinen, J., Littlechild, B., Špilackova, M.** (2014). Introduction: The Importance of Research for Social Work Across Europe. Raamatus: Hämäläinen, J., Littlechild, B., Špilackova, M. (toim.), Social Work Research Across Europe: Methodological Positions and Research Practice. University of Ostrava – ERIS with Albert Publisher. 5–16.
- Kasepalu, Ü.** (2013). Vananemine Eestis: eakate toimetulek ja põlvkondade koostoime. [Ageing in Estonia: coping of elderly and intergenerational coaction]. Tallinn University.
- Kiik, R.** (2006). Key themes and settings of social work in Estonia. University of Tartu.
- Kobolt, A.** (2014). Research in Social Work in Slovenia: Developmental Lines in Social Pedagogy. Raamatus: Hämäläinen, J., Littlechild, B., Špilackova, M. (toim.) Social Work Research Across Europe: Methodological Positions and Research Practice. University of Ostrava – ERIS with Albert Publisher, 175–187.
- Kriisk, K.** (2020). Intergovernmental Relations and Territorial Disparities in Access to Local Social Policy Measures: The Case of Estonia. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Leino, M.** (2002). Social problems at school and how the teachers cope with the social problems. Tallinn Pedagogical University.
- Leppiman, A.** (2010). Everyday Experiences: Camp- and Experience-Based Arkipäivät (Weekdays) Family Service as a Producer of Social Experience. Tallinn University.
- Medar, M.** (2004). Coping of the population of Ida-Virumaa and Pärnumaa: need for, use and administration of social services. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaukool.
- Mitendorf, A.** (2020). Professional social work narratives in a young, complex neoliberal society. Dissertations on Social Sciences, 133. Tallinn: Tallinn University.
- Mäntysaari, M., Haak, R.** (2007). Suomalainen sosiaalityön väitöskirjantutkimus vuosina 1982–2006. [Finnish social work doctoral studies in 1982–2006], *Janus*, 15(4), 357–366.
- Mäntysaari, M., Weatherly, R.** (2010). Theory and Theorizing: Intellectual Contexts of Social Work Research. Raamatus: Shaw, I., Briar-Lawson, K., Orme, J., Ruckdeschel, R. (toim.), The SAGE Handbook of Social Work Research (pp. 180–195). London: Sage.
- Nowotny, H., Scott, P. Gibbons, M.** (2003). Introduction: 'Mode 2' Revisited: The New Production of Knowledge. *Minerva* 41(3), 179–194. <https://doi.org/10.1023/A:1025505528250>.
- Orme, J.** (2003). Why does social work need doctors? *Social Work Education: The International Journal*, 22(6), 541–554. <https://doi.org/10.1080/0261547032000142652>.
- Rothwell, D., W., Lach, L., Blumenthal, A., Akesson, B.** (2015). Patterns and trends of Canadian Social Work Doctoral Dissertations. *Journal of Teaching in Social Work*, 35(1–2), 46–64. doi: 10.1080/08841233.2014.977988.
- Shaw, I.** (2018). Research and the social work picture. Bristol: Policy Press.
- Sindi, I.** (2021). Discursive practices of child institutional substitute care. Experiences from and ethnographic research in SOS children's village Estonia. Tallinn University.
- Sommerfeld, P.** (2014). Social Work as an Action Science: A Perspective from Europe. *Research on Social Work Practice*, 24(5), 586–600.
- Strömpl, J.** (2002). The K. School. Residential Management of Troublesome Girls in Transition-time Estonia, University of Tampere. Department of Social Policy and Social Work.
- Tamm, T.** (2010). Professional Identity and Self-concept of Estonian Social Workers. University of Tampere, Department of Education.
- Ticchi, D.** (2019). Slender shadows of youths: A narrative therapy approach to explore life stories about social and self-stigma of chest wall deformities for clinical social work practice. Dissertations on Social Sciences, 130. Tallinn: Tallinn University.
- Toros, K.** (2011). Social work assessment with child protection cases in Estonia. University of Tallinn, Institute of Social Work.
- Tulva, T.** (1996). Eesti sotsiaaltöö kujunemisest murranguperioodil. [Social work in the period of change]. Tallinn: Spin Press.

Empaatia ja uudishimu ning muutustega kaasas käimise soov

Uurisime Tallinna Ülikooli sotsiaaltöö erialal õppinud inimestelt, mis neid õpingute ajal võlus ja mõjutas ning mis on keerulisel ajal innustanud valdkonnas jätkama. Küsisime ka, millisena näevad nad sotsiaaltöö tulevikku.

Eike Käsi

Õppisin TPÜ pädevuskoolituse teises lennus (1993–1995), 2000. aastal kaitsesin magistritöö, milles analüüsisin supervisiooni võimalusi. Sotsiaaltööd olen teinud 29 aastat, nii Keila sotsiaalnõuniku kui ka valdkonna abilinnapeana.

Õpinguaastaid meenutades hindan väga kogunud kolleegidega mõttevahetusi ja kogemuste põhjal oma töös muudatuste tegemist ning muidugi olulisi õppekäike nii Eestis kui välismaal – oli vaja oma silmaga näha, et kõik on võimalik, kui teooria praktikaga ühendada ja mõttekaaslastega üheskoos kohalikke liitlasi leida.

Ka minu tütar Janne õppis sotsiaaltööd, sest ta oli ema tegemisi kõrvalt näinud, vahel ka ise kaasa löönud ja otsustas, et see amet sobib ka talle.

Täna teie tudengitele on minu arvates oluline anda rohkem teadmisi psühholoogiast, seadusandlusest, projektitööst, valdkondadevahelisest sidususest ja koostööst. Sotsiaaltööd ei tehta praegu enam omaette, valdkond on olulisel määral seotud nii hariduse kui ka tervishoiuga, seda tuleks õppekavade koostamisel silmas pida. Napib

juriidilist kirjaoskust. Ei osata seadusi lugeda ja neid tõlgendada. Eriala lõpetajatel on vähe teadmisi erivajadusest. Samuti minu lemmikvaldkond – supervisioon võiks leida koha tulevaste sotsiaaltöötajate koolituskavas. Oluliseks arengusuunaks sotsiaaltöötajate koolitamisel pean kitsamat spetsialiseerumist. Kuna suures osas on sotsiaalteenused üle tulnud kohalikule omavalitsusele, siis tegelikult on kohtadel puudus erialase ettevalmistusega spetsialistidest. Palju panustatakse muidugi ka täienduskoolitustesse, mille osatähtsust ei saa kuidagi alahinnata, aga põhjalikumad teadmised stuudiumi jooksul oleks vaid boonuseks ametis.

Marje Paljak

Õppisin TPÜs eriala aastatel 1993–1996 ning töötan alates 1997. aastast Tallinna Kesklinna Valitsuse hoolekande osakonna juhatajana. Suuremat tähelepanu tuleks koolituses pöörata kliendi abivajaduse terviklikule hindamisele, vaimse tervise ja lähisuhtevägivalla probleemidele ning kindlasti ennetustööle nii lastekaitse valdkonnas kui ka sotsiaalvaldkonnas tervikuna.

Reet Velberg

Õppisin Tallinna Ülikoolis sotsiaaltöö eriala magistriõppes aastatel 2002–2004. Tütar Mari-Liis oli samal erialal bakalaureuse üliõpilane ja tema ülikooli sisseastumisel oli soovijaid lausa üle 30 ühele kohale. Mari-Liisi kogutud väga mahukas õppematerjal oli mulle asendamatuks abiks, sellest enamuse töötasin enne sisseastumist läbi. Ilma sellise ettevalmistuseta poleks kuidagi sõandanud magistriõppesse pürgida. Eelmisest, hoopis teise valdkonna kõrghariduse omandamisest oli möödas 18 aastat. Lõpetasime magistrantuuri koos ja see väga kuum suvepäev oma erilise meeleoluga on ilus mälestus.

Tegutsen sotsiaaltöö praktikuna Padelis, mis kuulub nüüd Lääne-Harju valda. Oma praktilisele kogemusele toetudes õpetasin tudengitele aastatel 2010–2014 ainet „Sotsiaaltöö kliendid ja teenused eri sihtrühmadele”, mille rõhk oli klienditööl.

Eike: „Sotsiaaltööd ei tehta praegu enam omaette, valdkond on olulisel määral seotud nii hariduse kui ka tervishoiuga, seda tuleks õppekavade koostamisel silmas pidada.”

Näen oma töös, et on palju teraapiat vajavaid kliendijuhtumeid. Koolituses võiks ja peaks olema pereteraapia algkursus, et näeks süsteemselt perekonna lugu ning hoiaks oma tööjõudu ja saaks aidata abivajajal edasi liikuda. Sotsiaaltöötaja on justkui „inimese elu arst”. Vaja on osata teha koostööd ja osutada integreeritud teenuseid teiste valdkondadega era- ja avalikust sektorist. Sotsiaalne aspekt peab saama eelise ja olema orgaaniliseks ühisosaks kõiges ühiskonnas (ka äritegevuses) toimivas. Sotsiaaltöötajaks õppija peaks tulevikus

oskama seda märgata, sõnastada, kirja panna ja vajadusel esitleda.

Eetika ja väärtused on minu jaoks olulisemad tööriistad, mille korrashoiuks vajangi korrapärast supervisiooni. Meie rasked tööalased valikud ja eetilised kaalutlused nõuavad jagamist ja kõrvalpilguga ülevaatamist. Sama on väärtustega – nad vajavad säilitamist, analüüsimist ja arendamist.

Helmen Kütt

Sotsiaaltöö õppimine eri tasemetel (1993–2003), sh sotsiaaltöö magistriksi saamine andis mulle akadeemilised teadmised ja oskused, mida olen kasutanud erinevates ametites sotsiaaltööd tehes ja seda ka professionaalse poliitiku ning sotsiaalkaitseministrina. Sain kaasa oskused teaduspõhisusele toetudes langetada otsuseid, mõista sotsiaalpoliitika seoseid teiste valdkondade poliitikatega, planeerida ja analüüsida tänaste otsuste mõju tuleviku vaates.

Järjest rohkem murrab ka sotsiaalvaldkonda sisse innovatsioon, toimub kiire tehnika areng ja robotiseerumine. Muidugi ei asenda inimest ja inimlikku suhtlust miski, kuid need oskused, et ajaga kaasas käia ja valmis olla tuleviku arenguteks, peavad jõudmas ka õppekavadesse. Kuna maailm on avatud ja toimub tööränne ning üldine migratsioon, siis on sotsiaalvaldkonnas töötajatel vajalik oskus arvestada ka klientide muutumisega (erinevad kultuurid, tavad ja traditsioonid). Ka sellega peaks õppekavad arvestama kasvõi esmaste baasteadmiste jagamisel.

Vaid sotsiaalvaldkonnas töötavad haritud inimesed hoiavad eriala mainet ja pakuvad parimaid lahendusi olgu siis perede, laste-, erivajadustega inimeste või eakatega töötades ja kujundavad ka valdkonna arenguid parimal viisil. Kõik need oskused tollane Tallinna Pedagoogikaülikool mulle ka andis.

Helika Saar

Sain TLÜs sotsiaaltöö magistrikraadi aastal 2007, olles eelnevalt õppinud Tartu Ülikoolis õigusteadust ja olnud erialasel tööl. Omandatud teadmisi olen saanud rakendada täieliselt viimasel kaheteistkümnel aastal Lastekaitse Liidus töötades, sh koostades igapäevaselt lapse huvidest lähtuvaid arvamusi õigusloomes, mitmeid uuringuid lapse osaluse kohta erinevates keskkondades, aga ka ÜRO Lapse õiguste konventsiooni täiendava aruande sisuanalüüsi (2015).

Reet: „Eetika ja väärtused on minu jaoks olulisemad tööriistad, mille korrashoiuks vajangi korrapärast supervisiooni.”

Õpinguaastatest saadud innustus lastekaitsetöö arendamise suhtes on olnud ajendiks lastekaitsetöötajatele õiguslase seminaride sarja „Samal poolel – lapse poolel” loomisel. Sari sai alguse 2013 koostöös Eesti Advokatuuriga ja on lastekaitsetöötajate seas jätkuvalt hinnatud. Täna on lastekaitsetöötajate täienduskoolituseks toimunud 16 seminari ja aastal 2020 ja 2021 ka suvekool.

Ülikoolilt ootaksin suuremat tähelepanu õiguslaste teemade käsitlemisele, teooria suuremat sidumist praktikaga ja sisulist panustamist lastekaitsetöötajate täienduskoolitusse ning lastekaitsetöö kuvandi arendamisel.

Tulevaste sotsiaaltöötajate õpetamisel tuleks asetada suurem rõhk kaasaegsete lahenduste, sh digilahenduste tutvustamisele. Olulisel kohal peaks olema teadmiste ja oskuste jagamine muu hulgas järgmistes valdkondades: probleemilahendus, koostöö loomine ja hoidmine, sh multidistsiplinaarsus, enesejuhtimine, protsesside juhtimine, eetika ja multikultuursus, meediaoskused, aga ka valdkondlikud õigusteadmised. Sotsiaaltöö

eriala lõpetanud peaks olema julgust otsuseid teha ja nende eest vastutada.

Andrei Petuhhov

Õpinguid alustasin 2011 Tallinna Pedagoogilises Seminaris, mis liideti järgmisel aastal Tallinna Ülikooliga. Vilistlaseks sain 2014. Kohe tehti ettepanek liituda Mustamäe linnaosa valitsuse sotsiaalhoolekande osakonnaga – ju siis nägi osakonnajuht pärast kaht kuud praktikat minus potentsiaali. Peamiseks tööloiguks said ja jäid sotsiaalteenused: teenused omastehooldajatele, sotsiaaltransport jms. Aastal 2017 avanes võimalus asuda töö kõrvalt TLÜ magistriõppesse, mille lõpetasin 2019. Suur aitäh vastutulelikele kolleegidele, kes mu õpinguid toetasid!

Märtsis 2020 otsustasin senist suunda muuta ja asusin (endalegi üllatuseks) tervishoiukriisi haripunkti tööle Terviseametis. Minu põhitöö oli ja on uussissrännanute nõustamine üldarstiabi valdkonnas Euroopa Sotsiaalfondi projekti raames, kuid kriitilistel hetkedel (mida jagub) olen tegelenud ja tegelen väga erinevate *ad-hoc*-ülesannetega. Kindlasti pole varasem sotsiaaltöö kogemus kohalikus omavalitsuses mööda külgi maha jooksud.

Ülikoolist sain kaasa arusaamise, et sotsiaaltöötaja on olemuselt ilmatark, kes rehepapiliku kavalusega lahendab abivajajate probleeme, kaasates tervishoiutöötajaid, politseinikke, juriste, abivajaja sugulasi, korteriühistute esindajaid jpt. Seda, kes, mis ametkonnad ja eraettevõtted juhtumite lahendamiseks võiksid sobida ning kuidas inimesi juhtumikorraldusse kaasata, saaks õpetada hakkajatele sotsiaaltöötajatele juba bakalaureuseõppes. Kindlasti aitab kontaktide loomine praktikakohtades. Unustada ei tasu teooriat, eelkõige filosoofia põhitõdesid, sest inimese loomus ja elulised probleemid või pahed ei ole ajas muutunud. Laiemate ühiskondlike

protsesside tundmine ja analüüsimine nii abi-
vajajate kui ka iseenda tegevuses on sotsiaaltöö
lahutamatu osa.

Katrin Tsuiman

Bakalaureuseõppes õppisin sotsiaaltööd
Tallinna Ülikooli Rakvere kolledžis 2004–
2008. Jätkasin 2013–2015 Tallinna Ülikooli
magistriõppes.

Aastast 2000 olen olnud tegev sotsiaalvald-
konnas. Õpingute ajal ja järel töötasin koha-
likus omavalitsuses sotsiaaltöö spetsialisti eri
ametikohtadel, olin ka sotsiaalministeeriumis
psüühilise erivajadusega inimeste teenussüs-
teemi arendusprojekti juht. Praegu töotan sot-
siaalkindlustusametis erihoolekandeteenuste
arendusprojekti juhina. Katsetame koostöös
kohalike omavalitsustega abi korraldamist
kogukonnas isikukeskse uue teenusmudeli
järgi. Olen õiguskantsleri kantslei juures
tegutseva inimõiguste nõukoja liige ja tegev
Eesti Sotsiaaltöötajate Assotsiatsiooni Lääne-
Eesti piirkonna juhatuses.

Helmen: „Vaid sotsiaalvaldkonnas
töötavad haritud inimesed
hoiavad eriala mainet ja pakuvad
parimaid lahendusi.”

Õpingutest sain kaasa sotsiaalvaldkonna
põhitõdede ja üldise toimimise alusteadmi-
sed; oskuse leida ja väärtustada teoreetilisi
käsitlusi ning rahvusvahelist praktikat, mär-
gata ja seostada näiliselt tähtsusetut päriselt
olulisega. Väga tähtis oli, et juba õpingute
ajal töötasin samas valdkonnas. See andis
võimaluse vormida praktilised kogemused
akadeemilisteks teadmisteks ja teooria seos-
tus kergelt tegeliku eluga. Meeles on värvikad
ja vahetud Anne Tiko loengud, kus saime
materjale vaadata grafoprojektori vahendusel,
kuid õppejõu teadmised ja vahetu emotsioon

oli palju olulisem kui tehniline vilumus. Minu
õppejõud olid valdkonna tugevad teadlased:
professor Merike Sisask, Lauri Leppik, Katrin
Niglas, Erik Terk, Kalev Leif, Ene Silvia Sarv,
Mati Heidmets, Tiia Tamm, Taimi Tulva jt.
Hirmsaimaks eksamikis peeti Erik Terki oma,
kus 2/3 pidid esimese korraga läbi kukkuma.

Üha keerulisem on aru saada, mida peab
sotsiaaltöötaja teadma ja oskama. Kõike, mida
praktikapõllul töötades vaja võib minna, ei
saa ega peagi ülikoolist kätte saada. Inimlik,
kvaliteetne ja tulemuslik sotsiaaltöö muutub
üha enam võrdsest vastutavate partnerite suh-
teks ja koosloome tulemuseks. Hea on, kui
ülikool annab teadmise, et sotsiaaltöötaja ei
saa töötada tõdemusega „mina tean, sest olen
õppinud”. Sotsiaalvaldkonnas tegutsedes ja ka
abimeetmeid korraldades tuleb aina rohkem
lähtuda põhimõttest, et inimene ise teab ja
vastutab ning sotsiaaltöö toetab eesmärgini
jõudmist ja eluradadel püsimist.

Tänapäevase ülikoolilt ootan holistilist
käsitust, mis koolitab kaasavaid, koostööd
väärtustavaid ja võrdse partnerluse vaimus
tegutsevaid sotsiaaltöötajaid. Vaja on oskust
ja tahet hoida ning arendada enda kui tead-
liku praktiku professionaalseid tööriistu.
Samal ajal tuleb olla ja tegutseda tugevavate
inimestega koos, nende olukorda mõista ning
rääkida lihtsalt ja mõistetavalt.

Kätlin Mikiver

Tundub, nagu oleks see olnud alles eile, kuid
minu magistriõppes TLÜs (2008–2010) on
möödunud juba veidi rohkem kui kümme
aastat.

MTÜs Lastekaitse Liit oli töö väga mit-
mekülgne ja huvitav, kuid tundsin, et vajan
veel teadmisi ja sotsiaaltöö magistriõpe
tundus kõige paremini sobivat. Sel ajal kui
mina õppisin, sai ka n-ö spetsialiseeruda.
Valisin psühhiaatrilise sotsiaaltöö. See andis
mõistmise, mis on ja võiks olla sotsiaaltöötaja

roll tervishoius. Valdkondade integreerituse vaatest on väga oluline mõista teiste valdkondade ja spetsialistide töö sisu ning piire, sest sotsiaaltöötaja saab olla näiteks sotsiaal- ja hariduse-, tervishoiu- või justiitsvaldkonna siduv lüli.

Helika: „Sotsiaaltöö eriala lõpetanul peaks olema julgust otsuseid teha ja nende eest vastutada.”

Töötasin 2021. aasta lõpuni sotsiaalministeeriumis, kus minu üks peamine valdkond on vaimne tervis, mis on n-ö kutse- ja valdkonnaülene. TLÜs omandatud teadmised on mind töös kindlasti toetanud.

Suur väärtus on TLÜ kaasteelised, kellest mitu on karjääri rohkem või vähem sidunud sotsiaalvaldkonnaga. Palju lihtsam on teha tööd, kui on professionaalsed partnerid, kes väärtustavad ennetust, kellel on asjakohased teadmised ja oskused, kes on analüütilised, muutustele avatud ja tulevikku vaatavad. Nad on kohanemisvõimelised ja valmis tegema koostööd selle nimel, et hoida ja luua tõhusamaid süsteeme, mis toetaks inimeste heaolu. Just selliseid inimesi vajab valdkond praegu ja ka tulevikus.

Aitäh, TLÜ, ja palju õnne ning pikka iga!

Heli Kallasmaa

Nautisin taas tudengipõlve Tallinna ülikooli sotsiaaltöö magistriõppes aastatel 2018–2020, mille lõpetasin endalegi üllatuslikult *cum laude* sotsiaalteaduste magistri kraadiga.

Enne õppima asumist ja ka õpingute ajal töötasin Pärnu Sotsiaalkeskuse juhatajana, kus kavatsen jätkata, kuni tekib tahtmine ja võimalus hakata pensionipõlve pidama.

Hariduse nõutamist küllaltki hilja, 56-aastasena, mõjutas kõige rohkem tõsiasi, et olles töötanud sotsiaalvaldkonnas üle viie aasta, ei olnud ma omandanud vastavaid erialaseid teoreetilisi teadmisi. Kõik vajalik oli saadud ise õppides ja uurides, väljaspool akadeemilist õppeasutust. Aga „kuklasse hingasid” noored haritud spetsialistid, tuli õppida!

Kaks aastat möödus imekiiresti ja üllatavalt lihtsalt. Midagi, mis oleks üle jõu käinud või raskeks osutunud, ei meenuki. Õpingute lõpp jäi kahjuks esimese koroonalaine kätte ja see oli ka ilmselt põhjus, miks minuga koos õppima asunutest lõpetas paraku ainult mõni üksik.

Pandeemia on ilmselt ka põhjus, et sotsiaaltöös nähakse üha rohkem ametit, mis kindlasti, ka raskel ajal leiva lauale toob. Kas leiva kõrvale ka saia ja selle peale kalamarja saab, on kahtlane, aga nälga ei jää – töö on kogu aeg kindlustatud ning abivajajate ja ühiskonna tänu ja lugupidamine ka.

Jaanika Petti

Aastail 2014–2017 õppisin bakalaureuseastmes ja 2017–2019 magistriõppes. Töötasin ASis Hoolekandeteenused tiimijuhina ja alles hiljuti asusin sotsiaalkindlustusameti klienditeeninduse juhiks. Valisin sotsiaaltöö eriala teadlikult, sest mulle on alati meeldinud inimesi aidata ja meie pere oli sel ajal hoolduspere. Soovisin õpingute käigus rohkem aru saada sotsiaaltöö olemusest.

Bakalaureuseastmes alustades olin kindel, et minust saab lastekaitsetöötaja. Ma ei teadnud, et sotsiaaltöö haridusega on tööturul rohkem valikuid. Pärast magistriõpinguid laienesid valikud veelgi. Kõige suurem väljakutse oli inglise keel. Ülikooli astudes ei osanud ma seda sõnakestki ja esimesel aastal kaugõppes sain aru, et pean keelt õppima aktiivsemalt. Eriti magistriõpingute ajal oli

meil kokkuhoidev kursused. Õppisime koos ja toetasime üksteist, näiteks tõlkisime kodutööks antud artikleid. Ka magistritöö kirjutamisel oli kursuskaaslaste tugi väga oluline, see innustas mitte alla andma.

Usun ja loodan, et sotsiaaltöö areneb paremuse suunas. Peame andma maksimumi, et ühiskond võtaks vastu natukene teistsuguseid inimesi. Oluline on ka töö kogukonnaga, sest ikka tuleb mul selgitada, miks „sellised” inimesed elavad meie keskel. Loodetavasti paraneb ka lastekaitse süsteem ja abi vajaja tunneb, et lastekaitse on partner ning toetaja. Ehk väärtustab ka riik sotsiaaltöö tegijaid rohkem, siis oleks professionaale ka rohkem valida.

Katrin: „Hea on, kui ülikool annab teadmise, et sotsiaaltöötaja ei saa töötada tõdemusega – mina tean, sest olen õppinud.”

Isikliku kogemuse põhjal arvan, et ülikool võiks tudengeid valides hinnata isikuomadusi – need on sotsiaaltöös väga olulised. Juba bakalaureuseastmes võiks õpetada motiveeriva intervjuerimise tehnikat (mina sain seda õppida magistriõppes). Ülikooli programmis võiks olla vene keele õpe, sest eriti Põhja-Eestis on palju venekeelset elanikkonda, kes vajaks abi ja toetust.

Olga Lupanova

Astusin Tallinna Ülikooli 2015 ja kolm aastat hiljem sain bakalaureusekraadi sotsiaaltöö erialal. Magistriõpingud läbisin Tartu Ülikoolis. Jätkan õpinguid Tallinna Ülikooli doktorantuuris ja töötan nooremteadurina.

Bakalaureuseõpingutest meenuvad sisukad ja huvitavad õppeained oma ala asjatundjatele. Just tänu lektor Reeli Sirotkina innustavatele

ja mõtlemapanevatele loengutele ning seminaridele aines „Sotsiaaltöö eakatega” ning tema kutsel rahvusvahelises projektis osaledes hakkasin tundma huvi gerontoloogilise sotsiaaltöö ja vanemate inimeste uurimise vastu.

Vanemate meeste sotsiaalse osalemise küsimustesse süvenedes teadvustasin, et ühiskonna vananemise tõttu on vaja rohkem sotsiaaltöötajaid, kellel on tänapäevased teadmised ja oskused tööks vanemaealiste meeste ja naistega. Nii oskavad nad arvestada sihtrühma eripäradega, unustamata soorinevusi, kuid ei lähtu vanuse kohta kujunenud stereotüüpidest ja hoiakutest, vaid näevad vanemaealisi kogukonna varana.

Ülly Enn

Olin aastatel 1995–2003 Tallinna Ülikoolis sotsiaaltöö tudeng kaheksa aastat: viis aastat bakalaureuseõppes ja kolm magistriõppes. Ülikoolis õppimise ajal tegutsesin täiskohaga EL-i noorteprogrammi arendamisel Eestis ja Euroopas. Erialane töö õpingute ajal tõi kaasa väärtuslikke äratundmisi ja põnevaid avastusi teooria ning praktika piirimail, sest tõttu ei kahetse ma pisut pikaleveninud õpinguid sugugi. Viskasin toona nalja, et ülikool ei ole spordivõistlus, kus kiiresti lõpetama peab. Hilisemas tööelus sotsiaalteaduste õppekavade arendamise ja hindamisega kokku puutununa oskan nüüd lõpetamise kasulikkust ehk mõnevõrra teisiti hinnata kui toona.

Kätlin: „Suur väärtus on TLÜ kaasteelised, kellest mitu on karjääri rohkem või vähem sidunud sotsiaalvaldkonnaga.”

Hiljuti lõpetasin töö riigiametis ja liitusin nooremteadurina Tallinna Tehnikaülikooli ning rahvusvahelise interdistsiplinaarse P2P

Lab uuringutiimiga. Eesmärk on arendada vastastikusel õppimisel põhinevaid koosloomelisi õpikogukondi, et aidata kaasa laste ja noorte sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamisele. Olen ikka südamega nende küsimuste juures, mis mind juba õpingute ajal köitsid. Nendega tegelen ka avaliku halduse valdkonna doktorandina tehnikaülikoolis, õpetan tudengeid Tartu Ülikoolis ja aitan valdkonna arengule kaasa koolitaja ning autorina.

Õpingutest olen tööellu kaasa võtnud väärtuslikke teadmisi õppejõududelt ja inspiratsiooni kursusekaaslastelt, mitmega neist olen koostööd teinud või hoiame sidet sotsiaalmeedias. Juhendaja Anu Leppimanilt sain tudengina sütitava akadeemilise pisiku ja hea koostöövõrgustiku esimese teema uurimisel, mis käsitles 1990. aastate Eesti väga valusat küsimust, tänavalapsi ja -noori. Meenub, kuidas Anne Tiko rääkis loengus särasilmi oma lemmik raamatupoest, kust ta akadeemilisi teoseid avastas, ja oma üllatust, kui professor Taimi Tulva teatas, et mälu treenimiseks ei kasuta ta kalendermärkmikku. Ülikoolist saab kaasa hindamatu eluõppepagasi kõige laiemas mõttes. Kui lõpuks magistrikraadi sain, olin kindel, et tahan jätkata ka doktoriõppes: võttis 18 aastat täis pööraselt põnevaid töökogemusi nii Eestis kui ka välisriikides, kuni sel aastal jõudsin äratundmisele, et aeg on küps. Seosed ja hoovad on kindlasti palju mõjusamad, kui otseselt ehk teadvustadagi oskan.

Mulle meeldib, et sotsiaaltöö areneb eelkõige inimkeskse uuendustele avatud erialana. Kliendist lähtuv mõtteviis, empaatiline siiras huvi mõista klientide ja koostööpartnerite vajadusi ning huve, koostöö- ja koosloomeoskused ning tundlik ühiskondlik närv on valdkonna arengu tuum. See peakski olema õpingute keskmes.

Ülly: „Kliendist lähtuv mõtteviis, siiras soov mõista tema vajadusi ning huve, koostöö- ja koosloomeoskused ning tundlik ühiskondlik närv on valdkonna arengu tuum.”

Sotsiaal- ja noorsootöötajana ning olles ka töötanud rahvusvahelise poliitika kujundamisel, nt juhtides Euroopa Liidu Nõukogu eesistumise ajal EL-i riikide noortepoliitika läbirääkimisi, tean hästi, miks on vaja rahvusvahelisi kokkuleppeid ja õigusakte. Aga vaja on ka südant, mõistust ja julgust olla inimene inimesele.

Sisuka õppekava ja inspireerivate õppejõudude toel kujunevad ka hoiakud. Tähtsad on teadmised ja oskused, selles on ülikooliõpingutel kande roll. Samavõrd aga tuleb kujundada valmisolekut muutustega kohaneda ja ennast pidevalt täiendada. Äkki siis võiks öelda, et empaatia ja uudishimu ning soov käia kaasas aja ja muutuvate oludega ongi kaks olulist sotsiaaltöö tugisammast?

TULE TALLINNA ÜLIKOOLI SOTSIAALTÖÖD ÕPPIMA!

Sotsiaaltöö bakalaureuseõpe

Saad teadmisi ja oskusi, kuidas toetada inimeste toimetulekut, kutsudes ellu muutusi üksikisiku, perekonna ja ühiskonna tasandil. Õpingud kestavad kolm aastat sessioonõppena nädalaste tsüklitena, viis tsüklit semestris.

Sotsiaaltöö magistriõpe

Keskendub kogukonna ja makrotasandi sotsiaaltööle, selle arendamisele ja juhtimisele. Õpingud kestavad kaks aastat sessioonõppena kaks korda kuus neljapäevast laupäevani. Üleülikoolilised üldained toimuvad ka sessiooniväliselt.

Sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse magistriõpe

Annab teadmisi sotsiaalpedagoogikast, lastekaitsest ja erialaga seotud valdkondadest üldisemalt. Õpingud kestavad kaks aastat sessioonõppena kaks korda kuus neljapäevast laupäevani. Üleülikoolilised üldained toimuvad ka sessiooniväliselt.

Sotsiaalne ettevõtlus, magistriõpe

TLÜ uuenduslik haridusalgatus, mille eesmärk on arendada kogukonda, edendada ettevõtlust ning innovatsiooni sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonnas. Tasulised õpingud kestavad kaks aastat sessioonõppena inglise keeles.

Sotsiaaltöö doktoriõpe

Võimalus omandada sotsiaaltöö kõrgeim teaduslik kvalifikatsioon, mis toetab eksperditöö pädevuse kujunemist. Õpingud kestavad neli aastat.

Avaldusi saab 2022. aastal esitada infosüsteemis SAIS 15.–30. juunini.

Sisseastumiseksamid 4.–13. juulini. Vastuvõtuinfo www.tlu.ee/sisseastumine

TULE ÕPI
SOTSIAALTÖÖD
TALLINNA
ÜLIKOO LIS

TALLINNA ÜLIKOO L
Ühiskonnateaduste
instituut